

চতুৰ্থ অধ্যায়

৪.০০ অসমীয়া সাহিত্যত তোলনি বিয়াৰ প্ৰসংগ

আৰম্ভণি :

অসমৰ সমাজ জীৱনত প্ৰচলিত তোলনি বিয়াৰ লোকাচাৰ আৰু লোকবিশ্বাসৰ বিভিন্ন চিত্ৰ মৌখিক সাহিত্যতৰ মাজেদি চিত্ৰিত হৈ আহিছে। মৌখিক সাহিত্যৰ পিছত অৰুণোদই যুগ, জোনাকী যুগ, আৱাহন যুগৰ পৰা বৰ্তমানলৈ ভালেমান তত্ত্বগধুৰ প্ৰবন্ধত তোলনি বিয়াৰ প্ৰসংগই স্থান লাভ কৰি আহিছে। ইয়াৰ বাহিৰেও গল্প, উপন্যাস, নাটক, আত্মজীৱনী সাহিত্য, জীৱনী সাহিত্য, গীত, কবিতা প্ৰভৃতিটো তোলনি হোৱা কথাটোৱে স্থান লাভ কৰা দেখা যায়। এই অধ্যায়ত তিনিখন আত্মজীৱনী, কিছু সংখ্যক উপন্যাস আৰু চুটি গল্পত তোলনি বিয়াৰ প্ৰসংগ কেনেদৰে উপস্থাপন কৰা হৈছে তাৰ আলোচনা আগবঢ়োৱা হৈছে।

৪.০১ সাহিত্য আৰু সংস্কৃতি :

সাহিত্য হৈছে সমাজ জীৱনৰ দাপোন স্বৰূপ। সাহিত্য আৰু সংস্কৃতিৰ মাজত অংগাংগী সম্পৰ্ক আছে। কোনো সাহিত্যিকে সমসাময়িক সমাজখনক বাদ দি সাহিত্য সৃষ্টি কৰিব নোৱাৰে। এখন গ্ৰন্থ ৰচনা কৰিবলৈ যাওঁতে লেখকজনে যিখন সমাজত বাস কৰে সেই সমাজৰ সাংস্কৃতিক জীৱনধাৰাইও তাত ভূমুকি মাৰে। সাহিত্যৰ মাধ্যমেৰে কোনো এটা জাতিৰ অভিজ্ঞতা, জ্ঞান, সামাজিক ৰীতি-নীতি, ধৰ্ম, মানসিক উৎকৰ্ষ, কলা, স্থাপত্য, ভাস্কৰ্য প্ৰভৃতি প্ৰতিফলিত হয়। সাহিত্য হৈছে জ্ঞানৰ প্ৰকাশ আৰু সভ্যতাৰ আধাৰ স্বৰূপ। ইয়াৰ মাজেৰে এটা জাতিৰ চহকী পৰম্পৰা আৰু মূল্যবোধ এটা প্ৰজন্মৰ পৰা আন এটা প্ৰজন্মলৈ যুগে যুগে প্ৰবাহিত হৈ থাকে। সমাজৰ লগত সাহিত্যৰ সম্পৰ্ক এৰাব নোৱাৰা। এখন

সমাজৰ পৰাই এজন সাহিত্যিকে সাহিত্য ৰচনাৰ সমল তথা প্ৰেৰণা লাভ কৰে। যি যুগৰ যি সাহিত্য ৰচিত হয় সেই যুগৰ সেই সাহিত্যৰ মাজেদি সমসাময়িক সমাজখনৰ সামাজিক, অৰ্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক অৱস্থাৰ চিত্ৰ বিচাৰি পোৱা যায়। আনহাতে এখন সমাজৰ জীৱন ধাৰণৰ প্ৰণালী, ৰীতি-নীতি, আইন-কানুন, আচৰণ, বিশ্বাস-অবিশ্বাস, সমাজ জীৱনৰ পৰা লাভ কৰা শিক্ষা, জ্ঞান তথা অভিজ্ঞতা এটা যুগৰ পৰা আন যুগলৈ বা এটা পুৰুষৰ পৰা আন এটা পুৰুষলৈ প্ৰবাহিত হয়। এইবোৰেই এটা-জাতিৰ বা এখন সমাজৰ সংস্কৃতি হিচাপে পৰিগণিত হয় আৰু পৰম্পৰাগতভাৱে সমাজত প্ৰচলিত হৈ আছে। আনহাতে সাহিত্যৰ মাজেৰে এই সমাজ আৰু সংস্কৃতিৰ প্ৰতিফলন ঘটে। জীৱন আৰু সমাজ সম্পৰ্কে লেখকৰ নিজস্ব বৰ্ণনা দাঙি ধৰিবলৈ যাওঁতে সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন দিশৰ ওপৰতো আলোকপাত কৰা হয়। সেয়ে এটা জাতিৰ সাংস্কৃতিক জীৱনৰ ইতিহাস বিচাৰি চাবলৈ হ'লে সাহিত্য অধ্যয়ন অপৰিহাৰ্য। সাহিত্য আৰু সংস্কৃতিৰ মাজত সম্পৰ্ক দাঙি ধৰি নবীনচন্দ্ৰ শৰ্মাই মন্তব্য কৰিছে — “ সাহিত্যৰ মাজেৰে এটা জাতিৰ জ্ঞান, অভিজ্ঞতা, উপলব্ধি, সামাজিক মূল্যবোধ যুগে যুগে অভিজ্ঞাপিত হয়। সেইবাবে কোনো এখন সমাজৰ সাংস্কৃতিক বৈশিষ্ট্য বা সামাজিক মূল্যবোধৰ বিষয়ে জানিবৰ বাবে সেই সমাজৰ সাহিত্য অধ্যয়ন অপৰিহাৰ্য। উদাহৰণ স্বৰূপে বৈদিক যুগৰ সামাজিক ৰীতি-নীতি, আচাৰ ব্যৱহাৰ, উৎসৱ-অনুষ্ঠান, মূল্যবোধ আদি সাংস্কৃতিক আচৰণৰ বিষয়ে জানিবৰ অন্য উপায় নাই; যদিহে আমি বৈদিক সাহিত্যৰাজিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ নকৰো। আনকি প্ৰথিতযশা ব্যাকৰণবিদ পাণিনীৰ (খৃঃ পূঃ ৫ম শতিকা) ‘অষ্টাধ্যায়ীটো তদানীন্তন ভাৰতীয় সাংস্কৃতিক জীৱনৰ পৰিচয় পোৱা যায়।’”

অসমীয়া সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰতো এই কথা প্ৰযোজ্য। যুগে যুগে পৰিৱৰ্তন ঘটা সমাজ জীৱনৰ প্ৰকৃত চিত্ৰখন সাহিত্যৰ মাধ্যমেৰে বিচাৰি চাব পাৰি। অসমৰ মৌখিক সাহিত্যখিনিক বাদ দি লিখিত সাহিত্যখিনিলৈ দৃষ্টি দিলে দেখা যায় চৰ্যাপদকালীন অসমীয়া সমাজ, প্ৰাক্ শংকৰী, শংকৰী তথা উত্তৰ শংকৰী যুগৰ লেখকসকলে যিদৰে পুৰণি অসমীয়া সমাজৰ ছবিখন চিত্ৰিত কৰিছে, ঠিক তেনেদৰে মিছনেৰী যুগৰ পৰা বৰ্তমানলৈকে সৃষ্টি হোৱা সাহিত্যৰাজিয়ে আধুনিক যুগৰ সমাজখনক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছে। চতুৰ্দশ শতিকাৰ অসমীয়া সমাজৰ দলিলস্বৰূপ মাধৱ কন্দলিৰ “ৰামায়ণ” খন যদিও বাল্মীকি ৰামায়ণৰ পদানুবাদ, তথাপি তাত

অসমীয়া সমাজ জীৱনৰ প্ৰতিটো কথাই লিপিবদ্ধ হৈছে। সাহিত্যৰাজিৰ মাজত যিহেতু সমসাময়িক সমাজখনৰ চিত্ৰ প্ৰতিফলিত হয়, সেয়ে একোটা যুগৰ সাহিত্য অধ্যয়নৰ দ্বাৰা সেই সমাজখনৰ সমাজ সংস্কৃতিৰ লগত পৰিচিত হ'ব পাৰি।

৪.০২. তোলনি বিয়া আৰু অসমীয়া সাহিত্য :

অসমীয়া সাহিত্যত সামাজিক লোকাচাৰ বা লোক প্ৰথা সমূহৰ বিৱৰণ লিপিবদ্ধ হৈ আহিছে। এগৰাকী ন-গাভৰুক লৈ লিখা গীত-পদ, বিভিন্ন যোজনা পটন্তৰ, লোকবিশ্বাস প্ৰভৃতি মৌখিক সাহিত্যৰ যুগৰে পৰা এটা লক্ষ্যণীয় দিশ। বিয়াগীত, বিহুগীত, বাৰমাহী গীত, গোৱালপৰীয়া লোকগীতকে ধৰি যিবোৰ গীত-পদত নাৰীৰ ৰূপ-সৌন্দৰ্য তথা অন্যান্য দিশবোৰ প্ৰতিফলিত কৰিছে, সেইবোৰ গীত-পদত সদ্য যৌৱনা গাভৰু গৰাকীৰ ৰূপ যৌৱনৰ ছবি স্বতঃস্ফূৰ্তভাৱে প্ৰকাশ পাইছে। যৌৱনৰ গীত কবিতাসমূহৰ বাহিৰেও নাৰীকেন্দ্ৰিক প্ৰবাদ-প্ৰবচনসমূহতো নাৰীৰ মনস্তাত্ত্বিক তথা ব্যৱহাৰিক জ্ঞানৰ উমান পাব পাৰি। প্ৰবাদ বাক্যত তোলনি বিয়াৰ প্ৰসংগত নোৱাই তোলনি বা কন্যাকাল শব্দটোৰ উল্লেখ আছে। সাধাৰণতে গৃহস্থী এখনৰ মূল গৃহকৰ্ত্ৰী গৰাকীৰ কামৰ বোজাৰ মাজত তেওঁৰ আজৰি বুলিবলৈ অলপো সময় নাথাকে। তেনে অৱস্থাত জীয়েকৰ তোলনি হ'লে তেওঁৰ কামৰ বোজা অধিক হয়। কাৰণ বহলাই ব্যাখ্যা নকৰিলেও অসমীয়া সমাজত এইটো সৰ্বজনগ্ৰাহ্য যে নোৱাই তোলনি হোৱা ছোৱালীজনীৰ লগত বিভিন্ন লোকাচাৰ পালন কৰিব লাগে। এইবোৰৰ যা-যোগাৰ কৰাৰ পৰা ছোৱালীজনীক নোৱাই ধুৱাই পৰিত্ৰ কৰি নোলোৱালৈকে মাকৰ কামৰ অন্ত নাই। এনে ধৰণৰ ব্যস্ততাক প্ৰতিফলিত কৰিবলৈয়ে সৃষ্টি হোৱা দুটা প্ৰবাদ এনে ধৰণৰ —

১) মাকৰ এনেয়ে কামৰ আজৰি নাই, তাতে জীয়েকৰ **নোৱাই তোলনি**।^২

২) মাকৰ টাং বিননি, জীয়েকৰ **নোৱাই তোলনি**।^৩

আন এটা প্ৰবাদত বয়স হোৱা তিৰোতামানুহক ধুনীয়া বুলি বক্ৰোক্তি কৰা হৈছে। কন্যাকাল পোৱা বা তোলনি হোৱা ছোৱালী এজনীৰ দৈহিক সৌন্দৰ্যৰ লগত ষাঠি বছৰ বয়সীয়া তিৰোতাৰ সাদৃশ্য নথকাটোৱেই স্বাভাৱিক, তথাপি যদি তাৰ সাদৃশ্য বিচৰা হয় বা তেনে ধৰণৰ ছোৱালীৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰা হয় তেনেহ'লে বক্ৰোক্তি কৰি কোৱা হয় —

যাঠিকাল পকালো... (অল্লীল)।

এতিয়াহে হ'ল মোৰ কন্যাকাল।”৪

বাৰ মাহীৰ গীতত বাল্যবিবাহ কৰাই পত্নীক এৰি সাউদ বনিজ কৰিবলৈ যোৱাৰ বৰ্ণনা আছে। নৱ বিবাহিতা কিশোৰীগৰাকী শাছুৱেকৰ লগত থাকি পতিলৈ অপেক্ষা কৰোঁতে কৰোঁতে পতিৰ গৃহতে প্ৰথম ৰজঃদৰ্শন হয়। ‘সীতা-বাৰমাহী’ গীতত উল্লেখ থকা এনে এফাঁকি গীত হ’ল —

আহিনৰ মাহতে বাপু ঋতু স্নান পায়। ইটো কথা জানে মোৰ দয়াৰ শাছ আই।।

কাতিৰ মাহতে বাপু আছে ত্যাগ কৰি। দুষ্ট ৰাম্ভসক মাৰি আনিব উদ্ধাৰি।।^৫

অসমীয়া লিখিত সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰত দেখা যায় যে প্ৰাচীন সাহিত্যবোৰত তোলনি বিয়াৰ দৰে লোকাচাৰ বা তোলনি হোৱা বুজোৱা নামবোৰৰ কথা তেনেদৰে উল্লেখ নাই। কিন্তু ৰজঃস্বলা নাৰী সম্পৰ্কীয় কথা বৈদিক যুগৰ সাহিত্যৰ মাজেৰেই হয়তো অসমীয়া সমাজৰ সংস্কাৰৰ মাজতো সোমাই পৰিছিল। বৈদিক যুগৰ স্বাধীন নাৰীৰ ধাৰণা ব্ৰাহ্মণ, আৰণ্যক আৰু উপনিষদৰ যুগত সলনি হয়। সেই সময়ৰ পৰাই পুষ্পিতা হোৱাৰ আগতে ছোৱালী বিয়া দিয়াৰ প্ৰথা প্ৰবৰ্তন হ’ল। বৈদিক যুগ আৰু তাৰ পৰৱৰ্তী কালত ৰজঃস্বলা নাৰীৰ প্ৰসংগই স্থান পাইছিল ছোৱালীজনী বিবাহৰ উপযুক্ত হৈছে নে নাই সেই কথা নিৰ্দ্ধাৰণ কৰিবৰ বাবে। বৈদিক যুগত পুষ্পিতা হোৱাৰ পিছতে ছোৱালীৰ বিয়া দিয়া হৈছিল, আনহাতে পৰৱৰ্তীকালত আগবিয়া প্ৰচলন হোৱাত ছোৱালীৰ পুষ্পিতা হোৱাৰ আগতেই বিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছিল।

অসমীয়া সাহিত্যতো বিভিন্ন আলোচনাত ‘আগবিয়া’ৰ কথাৰ লগতে তোলনি বা পুষ্পিতা হোৱা কথাটোই গুৰুত্ব লাভ কৰিছে। অসমীয়া আধুনিক সাহিত্যৰ যাত্ৰা আৰম্ভ হৈছে সংবাদ পত্ৰসমূহৰ মাধ্যমেৰে। অৰুণোদয় যুগৰ সাহিত্য যদিও সম্পূৰ্ণৰূপে উদ্দেশ্যধৰ্মী আছিল, কিন্তু তাৰ মাজেদিও অসমৰ সমসাময়িক সমাজখনে ভুমুকি মাৰিছিল। সেই সময়ত ভাৰত তথা অসমত প্ৰচলন থকা বাল্য বিবাহ তথা আগবিয়াৰ দৰে প্ৰথাবোৰ একোগৰাকী ফুলকুমলীয়া নাৰীৰ জীৱন কেনেদৰে ধ্বংস কৰিছিল তাৰ আভাস এ.কে. গাৰ্ণিৰ (১৮৭৭) ‘এলোকেশী বৈশ্যাৰ কথা’ নামৰ উপন্যাসখনত পোৱা যায়। তাৰ পৰৱৰ্তী কালত জোনাকী,

বাঁহী, উষা, চেতনা, বামধেনু প্ৰভৃতি আলোচনীবোৰত বাল্যবিবাহ তথা কম বয়সতে বিয়া হৈ নানা নৰক যাতনা ভুগিবলগীয়া হোৱা ছোৱালীৰ বিৱৰণ থকা গল্প, প্ৰবন্ধাদি প্ৰকাশ পাইছে। এই ৰচনাসমূহৰ মাজত ৰজঃস্বলা, তোলনি, শান্তি হোৱা শব্দবোৰৰ ব্যৱহাৰ হোৱাটো মন কৰিবলগীয়া। ‘জোনাকী’ আলোচনীত বাল্য বিবাহৰ সপক্ষে আৰু বিপক্ষে এলানি প্ৰবন্ধ প্ৰকাশ পাইছিল। ১৮১১ শকত প্ৰকাশ পোৱা ‘জোনাকী’ আলোচনীৰ ১ম ভাগ ষষ্ঠ সংখ্যা, ১ম ভাগ অষ্টম সংখ্যা আৰু ১ম ভাগ নৱম সংখ্যাত ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ ‘বিবাহ’নামেৰে লিখা এলানি প্ৰবন্ধ প্ৰকাশ পাইছিল। এই প্ৰবন্ধলানিত বাল্য বিবাহ আৰু তিবোতাৰ কৰ্তব্য সম্পৰ্কীয় কথাবোৰ বিভিন্ন বেদাদি শাস্ত্ৰৰ উদ্ধৃতিসহ প্ৰতিপন্ন কৰিব বিচাৰিছিল। এই প্ৰবন্ধলানিৰ প্ৰতিবাদকল্পে কমলচন্দ্ৰ শৰ্মাই লিখা ১ম ভাগ ১০ম সংখ্যা আৰু ১১-১২ শ সংখ্যাৰ ১৪ভাগত দুটা প্ৰবন্ধ প্ৰকাশ পায়। এই প্ৰবন্ধলানিৰ পৰা সেই সময়ৰ সমাজ ব্যৱস্থাত তোলনি হোৱাৰ কথাটো কিমান গুৰুত্বপূৰ্ণ বুলি ভবা হৈছিল তাৰ উমান পাব পাৰি। বাল্য বিবাহৰ সমৰ্থন কৰি এওঁ কৈছে যে ছোৱালীৰ বিবাহৰ ক্ষেত্ৰত পাঁচ বছৰত গৌৰীদান কৰাৰ পৰা বিৰত থাকি ১০ বছৰত কিছু বুজন হোৱাত বিয়া দিব লাগে। গৌৰীদান প্ৰায় নোহোৱাৰ দৰে হোৱা কথাটো এটা শুভলক্ষণ বুলি তেওঁ মানি লৈও বেদাদি শাস্ত্ৰৰ উদ্ধৃতিৰে ছোৱালী ৰজঃস্বলা হোৱাৰ আগতে বিয়া দিয়াৰ সপক্ষে যুক্তি দাঙি ধৰিছে। মনুসংহিতাৰ বিভিন্ন শ্লোকৰে উদাহৰণ দি আৰু তাৰ ব্যাখ্যা কৰি ৰত্নেশ্বৰ মহন্তই প্ৰবন্ধলানিত এইটোৱেই প্ৰতিপন্ন কৰিব বিচাৰিছিল যে ছোৱালী বিবাহৰ জৰিয়তে সংসাৰ ধৰ্ম পালন কৰিবলৈহে জন্মলাভ কৰে। প্ৰবন্ধ তিনিটাৰ প্ৰতিবাদ কল্পে কমলচন্দ্ৰ শৰ্মাই লিখা ‘বিবাহ (প্ৰতিবাদ)’ শীৰ্ষক প্ৰবন্ধ দুটিত ছোৱালী ইমান কম বয়সতে বিয়া দিয়া আৰু কেৱল সংসাৰ ধৰ্ম পালন কৰিবলৈহে জন্ম হোৱা কথাৰ তেওঁ মানি লোৱা নাই। তেওঁ একেবাৰে বাল্য বিবাহক প্ৰত্যাখ্যানো কৰা নাই, কিন্তু বাল্যবিবাহ কৰোৱা নিয়মটো বৰ্তাই ৰাখিও ছোৱালীক স্বামীগৃহলৈ ১৬/১৭ বছৰত পঠোৱা কথাটোত গুৰুত্ব আৰোপ কৰি কৈছে — “যাতে বাল্য বিবাহৰ বিষয় ফল নঘটে এই বিষয়ে আমি কওঁ ছোৱালী ১৬/১৭ বয়সীয়া হ’লে গিৰিয়েকৰ ঘৰলৈ নিব লাগে।”^৩ ১৮১৩ শকত প্ৰকাশ পোৱা জোনাকীৰ ৪ৰ্থ ভাগ তৃতীয় সংখ্যাত কৃষ্ণকুমাৰ বৰুৱাৰ ‘বিবাহ আৰু সমাজ’ শীৰ্ষক প্ৰবন্ধটোত ছোৱালীৰ বিবাহৰ বয়স সম্পৰ্কে আলোচনা কৰি বাল্য বিবাহ সমৰ্থন কৰিও কিছু এৰাধৰাৰ

মনোভাৱ পোষণ কৰিছে। তেওঁৰ মতে বাল্য বিবাহৰ বাবে উপযুক্ত দৰা পালে ছোৱালীক ১১/১২ বছৰতে বিয়া দিয়া উচিত, অগত্যা নাপালে ১৫/১৬ বছৰলৈ ৰৈ যোৱাটো একো জাত যোৱা কথা নহয় — “...অত এৰ একেবাৰে নষ্ট নোহোৱাকৈ পুৰণিকনীয়া নিয়মৰ কিছু লৰচৰ কৰাটো একো বেয়া নহয়।”^৭ প্ৰাচীন লোকবিশ্বাসৰ গ্ৰহণীয় আৰু বৰ্জনীয় বিষয়ত শিক্ষিতলোকৰ এনে বিচাৰধাৰাই পৰৱৰ্তী সমাজ জীৱনত সদৰ্থক পৰিৱৰ্তনত বিশেষ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰে বুলি অনুমান কৰিব পাৰি।

‘আৱাহন’ কাকতৰ ১ম বছৰ পঞ্চম সংখ্যাত চন্দ্ৰপ্ৰভা শইকীয়ানীয়ে লিখা ‘বিবাহ আৰু বেদাদি শাস্ত্ৰ’ শীৰ্ষক প্ৰবন্ধৰ বিভিন্ন শাস্ত্ৰৰ উদ্ধৃতিসহ বিশ্লেষণ কৰিছে যে শাস্ত্ৰৰ ক’তো শাস্তি বিয়াৰ কথা উল্লেখ নাই। আলোচনাটোত ঋকবেদ, তৈত্তিৰীয়া ব্ৰাহ্মণ, সামবেদ, অত্ৰিসংহিতা, গোভিলাচাৰ্য্যৰ গোভিল গৃহসূত্ৰ, গোভিলপুত্ৰ গৃহ সংগ্ৰহ প্ৰভৃতি গ্ৰন্থৰ পৰা বিভিন্ন শ্লোক উদাহৰণ হিচাপে দাঙি ধৰি এইটো প্ৰমাণ কৰিছে যে শাস্ত্ৰসমূহত নাৰালিকা ছোৱালীৰ বিবাহৰ কথা উল্লেখ নাই।^৮ আৱাহন কাকতৰ প্ৰথম বছৰ প্ৰথম সংখ্যাত পদ্মেশ্বৰ গগৈয়ে লিখা প্ৰবন্ধ ‘বাল্য বিবাহ আইন’ত কম বয়সৰ ছোৱালীৰ বিবাহ যে সমৰ্থনযোগ্য নহয় তাক উনুকিয়াই দিয়া হৈছে।^৯ এনে ধৰণৰ আলোচনাবোৰত ছোৱালীৰ বিবাহৰ কালৰ কথা কওঁতে প্ৰথম ৰজঃস্বলা হোৱাৰ সময়টোৱে যথেষ্ট গুৰুত্ব লাভ কৰিছে।

৪.০৩ আত্মজীৱনীত তোলনি বিয়াৰ প্ৰসংগ :

হৰকান্ত শৰ্মা মজুমদাৰ বৰুৱাৰ ‘সদৰামীনৰ আত্মজীৱনী’, নলিনীবালা দেৱীৰ ‘এৰি অহা দিনবোৰ’ আৰু নিৰ্মলপ্ৰভা বৰদলৈৰ ‘জীৱন জীৱন বৰ অনুপম’ শীৰ্ষক আত্মজীৱনী কেইখনত তোলনি বিয়া বা শাস্তি বিয়াৰ প্ৰসংগই নাৰীৰ জীৱনক প্ৰতিফলিত কৰিছে। সদৰামীনৰ আত্মজীৱনীত থকা বিৱৰণ মতে তেওঁ প্ৰথমা পত্নী সাৱিত্ৰীক আগবিয়া কৰাই সেই সময়ৰ নিয়ম মতে মাকৰ ঘৰতে থাকিব দিছিল। তোলনি হোৱাৰ পিছত যথা নিয়মে শাস্তি বিয়া পাতি আনিব লাগিছিল যদিও ঘৰুৱা অসুবিধাৰ বাবে বহুদিন পিছতহে বিয়া পাতিব পাৰিছিল। এই সম্পৰ্কে তেওঁ লিখিছে — “সেই সময় মোৰ ভাৰ্য্যা সাৱিত্ৰী দেৱ্যা শ্ৰাৱণ মাহে যুবৎ হোৱা খবৰ পোৱা হৈছিল। কিন্তু মোৰ জ্যেষ্ঠৰ বেমাৰত অত্যন্ত ব্যস্ত থকাত, বিবাহ তোলা কি, শাস্তি লোৱা নহ’ল।”^{১০} আত্মজীৱনীখনত শাস্তি বিয়াৰ সময়ত দিবলগীয়া

আ-অলংকাৰৰ প্ৰসংগইও স্থান লাভ কৰিছে।

নলিনীবালা দেৱীয়ে তেওঁৰ আত্মজীৱনীখনত তেওঁৰ এঘাৰ বছৰ বয়সত সেই সময়ৰ নিয়মমতে পাতিব বিচৰা বিয়াখনৰ আয়োজন সম্পৰ্কে এটা বিৱৰণ দি লিখিছে — “বিয়ালৈ খৰখৰ লাগিল। কাৰণ সেই দিনৰ ব্ৰাহ্মণ কন্যা **পুষ্পিতা** হোৱাৰ আগতেই বিবাহ দিয়াৰ নিয়ম। ১৯০৯ চনৰ যোল্ল জুলাইত বিয়াৰ দিন থিৰ হ’ল। অতি ধুমধামেৰে ঢোলে-ডগৰে নাট-ভাওনাৰে বিয়া বজনজনাবলৈ ধৰিলে।”^{১১} এঘাৰ বছৰীয়া কিশোৰী কইনা বৈদিক মন্ত্ৰোচ্ছাৰণৰ মাজত মন্ত্ৰমুগ্ধ হৈ বহি থকাৰ কথাৰ কথাই আত্মজীৱনীখনত স্থান পাইছে। পতিগৃহত প্ৰৱেশৰ এবছৰ পিছত শান্তি বিয়া হোৱাৰ প্ৰসংগইও আত্মজীৱনীখনত বিশেষ স্থান লাভ কৰিছে।

নিৰ্মলপ্ৰভা বৰদলৈয়ে নিজৰ বিয়াৰ অভিজ্ঞতাৰে সেই সময়ৰ ছোৱালীয়ে সংস্কাৰৰ নামত চলি অহা এটা যন্ত্ৰণাময় জীৱনৰ বৰ্ণনা দাঙি ধৰিছে। ব্ৰাহ্মণ সমাজত কন্যা ঘৰতে পুষ্পিতা হ’লে বংশৰ বাবে নৰকৰ বাট মুকলি কৰাৰ দৰে হয়। সেয়ে ক্লাছ ফ’ৰত পঢ়ি থাকোতেই চকুত পৰা হোৱা নিৰ্মলপ্ৰভাৰ বিয়াৰ কথাবাতাৰ কথা উল্লেখ কৰি সেই সময়ৰ সমাজ ব্যৱস্থাৰ কথা কৈছে — “মই দৌৰা, খেলা, জপিওৱাৰ কাৰণেই চাগে লহপহকৈ বাঢ়ি আহিছিলো যদিও শকত নাছিলো। ব্ৰাহ্মণৰ ঘৰৰ ছোৱালী, **পুষ্পিতা** হোৱাৰ আগতেই বিয়া দিবই লাগে। নহ’লে পতিত হয় বুলি ধৰা হয়।”^{১২} সেইসময়ৰ স্ত্ৰী শিক্ষাৰ অভাৱ, পৰম্পৰাগতভাৱে মানি অহা অৰ্থহীন সংস্কাৰ কিছুমান, ছোৱালীৰ জন্ম কেৱল ঘৰুৱা কাম-বন কৰিবলৈহে বুলি থকা ভ্ৰান্তিকৰ ধাৰণাৰ বাবেই সমাজত ছোৱালীক মূল্যহীন বুলি ধৰা হৈছিল। নিৰ্মলপ্ৰভা বৰদলৈয়েও এই কুসংস্কাৰৰ বলি হ’বলগীয়া হ’ল। সৰুৰেপৰা বিয়াগীত শুনি আৰু গাই নিৰ্মলপ্ৰভা বৰদলৈয়ে বৰ ভাল পাইছিল। বৰ বিয়াৰ লগতে সেই সময়ত তেওঁ দেখা তোলনি বিয়াৰ কথা উল্লেখ কৰি তেওঁ লিখিছে— “**নোৱাই তোলনি** বিয়াবোৰো নামগুণেৰে মুখৰ আছিল। এইবোৰ বিয়া এবেলাতে শেষ হয়। ইজনীয়ে সিজনীক পিঠাগুড়ি সানি কৰা স্ফুৰ্তিও কম নাছিল।”^{১৩} আত্মজীৱনীখনত বৰ্তমান তোলনি বিয়াত অহা পৰিৱৰ্তনৰ কথাবোৰো ইংগিত দিয়া হৈছে। নিৰ্মলপ্ৰভা বৰদলৈয়ে অতি ওচৰৰ পৰা পোৱা দুগৰাকী নাৰী অনন্ৱাই আৰু ভবানী বাইদেউয়েকৰ কথাৰ মাজেৰে দুয়োগৰাকীৰ আগবিয়া হোৱাৰ পিছত

হোৱা দুৰ্দশাৰ বৰ্ণনা দিছে। ৭/৮ বছৰীয়া ভবানী বাইদেৱেকৰ আগবিয়া হৈ উঠাৰ পিছত শান্তি বিয়া নৌহওঁতেই গিৰিয়েক ঢুকাইছিল আৰু গিৰিয়েক ঢুকুৱাৰ বহু দিন পিছতহে তেওঁৰ পুষ্পিতা হৈছিল। আনহাতে অন্ন বায়েকক সাত-আঠ বছৰতে পিতৃয়ে কোলাত তুলি গৌৰীদান দিছিল যদিও দৰাৰ মুখ দেখা নাপাওঁতেই দৰাজনৰ মৃত্যু হৈছিল। এই দুয়োগৰাকী নাৰীৰ জীৱনে সৰুৰে পৰা নিৰ্মলপ্ৰভাক মৰ্মাহত কৰি ৰাখিছিল আৰু পৰৱৰ্তীকালত নিজেও এই কুসংস্কাৰৰ বলি হ'ব লগা হয়। ক্লাছ ফ'ৰত পঢ়ি থাকোতেই নিৰ্মলপ্ৰভাৰ ঘৰলৈ বিয়াৰ খবৰবোৰ ওচৰ চুবুৰীয়া তথা বংশ পৰিয়ালৰ লোকে লৈ আহিব ধৰিছিল। পঢ়াত মেধাৱী নিৰ্মলপ্ৰভাক মাক-দেউতাকে পঢ়াবলৈ মন কৰিলেও সমাজৰ ৰীতি-নীতিবোৰ ভাঙিবলৈও সাহস নকৰিলে। ছোৱালী পুষ্পিতা হোৱাৰ আগতে বিয়া দিবৰ বাবে যোৰহাটৰ এটা সম্ভ্ৰান্ত ঘৰৰ পৰিয়ালৰ ল'ৰাৰ লগত নিৰ্মলপ্ৰভাৰ বিয়া ঠিক হ'ল। আঙঠি পিন্ধোৱাৰ সময়তে দৰাপক্ষৰ সতে নিৰ্মলপ্ৰভা বৰদলৈৰ পিতৃয়ে এক অলিখিত চুক্তি কৰিছিল যে নিৰ্মলপ্ৰভাই মেট্ৰিক পাছ নকৰালৈকে মাকৰ ঘৰতে থাকিব। বিশাল আয়োজনেৰে এঘাৰ বছৰীয়া নিৰ্মলপ্ৰভাৰ একত্ৰিছ বছৰীয়া ডেকা এজনৰ লগত বিয়াৰ আনুষ্ঠানিকতাবোৰ আৰম্ভ হ'ল। ইতিমধ্যে চেহেৰাই পাতিয়ে চকুত লগা হোৱা নিৰ্মলপ্ৰভাক লৈ মানুহবোৰৰ চিন্তা যাতে তোলনি নোহোৱাকৈ বিয়াখন পাৰ হৈ যায়। মানুহবোৰৰ কথাবাতৰাবোৰ এনেধৰণৰ— “ছোৱালীজনী সদায় নোৱাৰ নালাগে। মূৰত পানী অকণ দি আমসাৰ, চাকিসাৰ দি থলেই হ'ব। মাহ-হালধিৰ গোক্ৰ পালে **পুষ্পিতা** হোৱাৰ ভয়।” “এৰা যিহে বাঢ়িছে বিয়াৰ কেইদিন পাৰ হ'লেই হয়। মাইকী মানুহবোৰে কোৱাকুই কৰিছিল।”^{১৪} বিভিন্ন বৈদিক নীতি-নিয়ম আৰু লৌকিক লোকাচাৰবোৰৰ মাজত দেউতাকৰ কোলাত উঠি হোৱা আগবিয়াখন তেওঁৰ স্মৃতিপটৰ পৰা ধুনীয়াকৈ লিপিবদ্ধ কৰিছে। নিয়ম-নীতিৰ অত্যাচাৰত অকণমানি ছোৱালীজনী বিয়াহৈ যোৱাৰ পিছত অজ্ঞান হৈ পৰাত তেওঁ গিৰিয়েকৰ ঘৰ গচকিবলৈ যোৱা নহ'ল। পৰৱৰ্তী কালত ক্লাছ ছিন্ধত তেওঁৰ স্কুলতে এদিন পুষ্পিতা হয়। ছোৱালী পুষ্পিতা হোৱাৰ পিছত দৰাঘৰলৈ খবৰ পঠোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে, নিৰ্মলপ্ৰভাৰ দৰাঘৰলৈও খবৰ পঠোৱা হ'ল আৰু তেওঁলোকে শান্তি বিয়া পাতি কইনা নিয়াত জোৰ দিলে। এই কথাটোৱে নিৰ্মলপ্ৰভাৰ দেউতাক আৰু তেওঁৰ পৰিয়ালৰ সদস্যসকলক ক্ষুণ্ণ কৰিলে আৰু মেট্ৰিক পাছ নকৰালৈকে নিৰ্মলপ্ৰভাক

নপঠোৱাৰ সিদ্ধান্তত অটল থাকিল। কিন্তু সঘনাই নিৰ্মলপ্ৰভাৰ ঘৰলৈ অহা দৰাজনে নিৰ্মলপ্ৰভাৰ অনিচ্ছাসত্বেও চৈধ্য বছৰতে তেওঁক মাতৃ হ'বলৈ বাধ্য কৰিলে। ইয়াৰ পিছত এক সংঘাত আৰু সংগ্ৰামৰ মাজেৰে নিৰ্মলপ্ৰভাই নিজক গঢ়ি তুলিলে।

৪.০৪ উপন্যাসত তোলনি বিয়াৰ প্ৰসংগ :

উপন্যাসৰ পৰিসৰৰ ব্যাপকতাৰ কাৰণে কোনো এটা বিষয় বিস্তৃতভাৱে উপস্থাপন তথা বিশ্লেষণ কৰাৰ সুযোগ আৰু সুবিধা দুয়োটাই থাকে। উপন্যাসৰ বিভিন্ন ঠালৰ ভিতৰত সামাজিক উপন্যাসৰ পটভূমি সম্পূৰ্ণৰূপে সমাজনিৰ্ভৰ। ঔপন্যাসিকৰ লেখনশৈলী আৰু পৰ্যবেক্ষণৰ দ্বাৰা উপন্যাসত সমাজ জীৱনে ভিন্ন ৰূপত পৰিগ্ৰহণ কৰে। সমাজ জীৱনৰ কল্যাণ তথা মঙ্গলৰ আদৰ্শৰদ্বাৰা অনুপ্ৰাণিত লেখকসকলে উপন্যাসৰ ঘটনা, চৰিত্ৰ বা জীৱন সম্পৰ্কীয় ব্যাখ্যা সেই দৃষ্টিকোণৰ পৰাই কৰে। সামাজিক উপন্যাসসমূহত সমাজ জীৱনৰ লগত জড়িত সামাজিক লোকাচাৰ, জীৱনধাৰণৰ বিভিন্ন দিশ, সামাজিক তথা ব্যক্তিগত মনস্তত্ত্ব প্ৰভৃতি দিশবোৰৰ ওপৰত আলোকপাত কৰা হয়। অসমীয়া সমাজত প্ৰচলিত বিভিন্ন লোকাচাৰ, গীত-পদ সমূহ কাহিনীৰ দাবী অনুসৰি স্থান পাই আহিছে। তোলনি বিয়াৰ লোকাচাৰ, লোকবিশ্বাস তথা ইয়াৰ লগত জড়িত গীত-পদসমূহে কোনো কোনো উপন্যাসত স্থান লাভ কৰিছে। এই লোকাচাৰক ঔপন্যাসিকে পৰম্পৰা, আধুনিকতা আৰু নিজস্ব দৃষ্টিভঙ্গীৰে উপস্থাপন কৰিছে। সমসাময়িক সমাজৰ দাবী অনুযায়ী উপন্যাসিকে পুষ্পিতা হোৱা বিষয়টো সমাজ জীৱনৰ লগত কেনেদৰে জড়িত তাক বিশ্লেষণ কৰি দেখুৱাব বিচাৰিছে। কাহিনী পটভূমি আৰু পৰিৱেশে বিচৰা অনুযায়ী তোলনি বিয়াৰ উপস্থাপন, তোলনি হোৱা বুজোৱা বিভিন্ন সমাৰ্থক শব্দৰ ব্যৱহাৰৰ মাজেৰে কৰা হৈছে। সকলো উপন্যাসতে তোলনি বিয়াৰ বিস্তৃত বিৱৰণ নাই, কিন্তু প্ৰসংগক্ৰমে এই বিয়াখনৰ উল্লেখ কৰা হৈছে। অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যৰ উদ্ভৱকালৰ পৰা বৰ্তমানলৈ গ্ৰন্থ আকাৰে প্ৰকাশিত উপন্যাসসমূহ, বিভিন্ন সংবাদ পত্ৰ, আলোচনী আদিত সিঁচৰতি হৈ থকা উপন্যাসসমূহ অধ্যয়ন কৰি তোলনি বিয়াৰ প্ৰসংগ বিচাৰি উলিওৱাটো এক বহল অধ্যয়নৰ বিষয়। সেয়ে ইয়াত কেইগৰাকীমান নিৰ্বাচিত ঔপন্যাসিকৰ কেইখনমান উপন্যাসৰ সহায়ত বিষয়টো বিচাৰ কৰি অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যত কেনে দৃষ্টিভঙ্গীৰে উপস্থাপন কৰা হৈছে তাৰ এটি আভাস দাঙি ধৰিবলৈ চেষ্টা কৰা হৈছে।

৪.০৪.১ মামনি ৰয়চম গোস্বামীৰ উপন্যাসত তোলনি বিয়া :

মামনি ৰয়চম গোস্বামীৰ ‘চিন্নমস্তাৰ মানুহটো’ আৰু ‘দঁতাল হাতীৰ উঁয়ে খোৱা হাওদা’ উপন্যাস দুখনত তোলনি হোৱা কথাটোৱে বিশেষ গুৰুত্ব লাভ কৰিছে। উপন্যাস দুখনত স্বাধীনোত্তৰ কালৰ সমাজ ব্যৱস্থাত ব্ৰাহ্মণ সম্প্ৰদায়ৰ মাজত চলি থকা আগবিয়া আৰু তাৰ পৰিণতি সম্পৰ্কে কিছু আভাস পাব পাৰি। আগবিয়াৰ কথা উপস্থাপন কৰোতে ইয়াৰ সীমাৰেখা হিচাবে গণ্য কৰা পুষ্টিতা হোৱা, তোলনি হোৱা, মানুহ হোৱা প্ৰভৃতি শব্দবোৰৰ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।

দেৱীপীঠ কামাখ্যাধামক বিষয়বস্তু হিচাপে লৈ লিখা ‘চিন্নমস্তাৰ মানুহটো’ উপন্যাসখনৰ পটভূমি স্বাধীনতাৰ আগৰ কালছোৱাৰ। এই উপন্যাসখনত কামাখ্যাধামত প্ৰচলিত বিভিন্ন পূজা-পাৰ্বণ, আচাৰ নীতি, লোকবিশ্বাস, লোকগাঁথা, দেৱী পীঠখনৰ লগত জড়িত কিস্বদন্তী, ইয়াৰ ধৰ্মীয় পৰম্পৰা, নৈসৰ্গিক প্ৰকৃতি প্ৰভৃতি আদিৰ বৰ্ণনা সাৱলীলভাৱে কৰা হৈছে। দেৱীৰ আগত পশুবলি দিয়াক কেন্দ্ৰ কৰি দুটা ফৈদৰ মাজত হোৱা সংঘাত, বলি বিধান বন্ধ কৰিবলৈ কটন কলেজৰ অধ্যাপক বৰাট ব্ৰাউনৰ দ্বাৰা পত্নী ডৰথি ব্ৰাউনৰ প্ৰচেষ্টা উপন্যাসখনত বৰ্ণিত হৈছে। ডৰথি ব্ৰাউনে কামাখ্যাধামৰ ছিন্নমস্তাৰ দেৱী মন্দিৰৰ জঁটাধাৰী সন্ন্যাসীৰ শৰণাপন্ন হৈছে। তেওঁলোকৰ বহুসময় সম্পৰ্কক লৈ কামাখ্যাধামত বু বু বা বা চলে যদিও সেইবোৰলৈ আওকান কৰি ডৰথি ব্ৰাউনে কেইজনমান সমৰ্থক লৈ বলিবিধান বন্ধ কৰিবলৈ জনমত গঠনৰ বাবে কামাখ্যাধামৰ পৰা আঁতৰি গৈছে। উপন্যাসখনত পুষ্টিতাৰ কথা উল্লেখ কৰা হৈছে কুমাৰী পূজাৰ প্ৰসংগত। কুমাৰী পূজাৰ বাবে যিকেইজনী ছোৱালীক সাজু কৰা হয় তেওঁলোক পুষ্টিতা নোহোৱালৈকেহে উপযুক্ত বুলি ধৰা হয়। উপন্যাসখনত বৰ্ণিত মতে বিধিবালাক দেউতাকে কুমাৰী পূজাত বহুৱাবলৈ কামাখ্যাধামলৈ লৈ আহিছে। বয়স অনুপাতে ছোৱালীজনীৰ হাতভৰি আৰু বুকুৰ গঠন চকুত লগা। বিধিবালাৰ চেহেৰা দেখি পূজাত থকা শম্ভু পাণ্ডা আৰু আন যজমানৰ কিছু সংখ্যকে সন্দেহ প্ৰকাশ কৰিছে যে তাইক কুমাৰী যেন নালাগে, বাৰ বছৰ হোৱা যেনহে লাগে। সকলোৱে সন্দেহ প্ৰকাশ কৰিলে — “পুষ্টিতা হৈছে সস্তৰ।”^{১৫} মানুহবোৰৰ মাজত সন্দেহৰ বীজে কিলবিলাব ধৰিলে। সকলোৱে ভাবিবলৈ ধৰিলে যে কুমাৰী পূজাত বহিলে কুমাৰীজনীয়ে পোৱা শাড়ী, টকা, আইনা আৰু সেন্দূৰৰ লোভতহে

তাই পুষ্পিতা হোৱা কথাটো লুকুৱাই কুমাৰী সাজি বহিছে। কিন্তু দেউতাকে তাই পুষ্পিতা হোৱা কথাটো একাষাৰে প্ৰত্যাখ্যান কৰি মানুহবোৰৰ মনৰ এই ভ্ৰান্ত ধাৰণা আঁতৰাবলৈ বিচাৰি ছিন্নমস্তাৰ দেৱীৰ নামত শপত ল'লে — “যদি আপী **পুষ্পিতা** হৈছে দেৱী ছিন্নমস্তাই মোৰ ডিঙিত ম'হ কটা দাৰে দুইঘাঁপ মাৰক।”^{১৬} এই কথাষাৰে কুমাৰী পূজাৰ প্ৰতী থকা আস্থাত সন্দেহ উপজিলে আৰু সেই সন্দেহ নিৰসনৰ বাবে কৰা প্ৰতিজ্ঞাই সমাজত তদানীন্তন সমাজত থকা লোকবিশ্বাসৰ দিশটো উন্মোচিত কৰিছে।

পুষ্পিতাৰ আন এটা সমাৰ্থক শব্দ শান্তি হোৱা কথাইও ইয়াত স্থান পাইছে। বিধিবালাৰ কুমাৰী পূজাৰ সময়ত পুষ্পিতা হোৱা বুলি যিটো উৰা বাতৰি ওলাইছিল তাৰ প্ৰভাৱ তাইৰ বিয়াৰ ক্ষেত্ৰত পৰিছিল। বিধিবালাৰ দৰে এজনী ধুনীয়া ছোৱালী কেৱল মিছা অপবাদ এটাৰ বাবে উপযুক্ত দৰা লাভৰ পৰা বঞ্চিত হ'ব লগা হ'ল। কামাখ্যাধামলৈ আহিলে সাধাৰণতে বিধিবালাৰ পৰিয়ালটো পৰশু বৰদেউৰীৰ ঘৰত বাহৰ পাতে। বিধিবালাৰ চেহেৰা আৰু কামাখ্যাধামত হোৱা ঘটনাটোৰ বাবে তাইক কামাখ্যাধামৰ প্ৰায় সকলোৱে মনত ৰাখিছে। বিধিবালাৰ বিয়া ঠিক হ'ল দুজনী তিৰোতা থকা প্ৰায় দুকুৰি বছৰীয়া এজন লোকৰ লগত। এই কথাটোৱে কামাখ্যাধামত আকৌ এটা মৃদু আলোড়ন তুলিলে কাৰণ বিধিবালাহঁত তাইৰ বিয়া ঠিক হোৱা বাবে কামাখ্যাধামত ম'হ বলি দিবলৈ আহি পৰশু বৰদেউৰীৰ ঘৰত বাহৰ পাতিছে। মনমোহন দেউৰী, তেওঁৰ পত্নী বিষ্ণুপ্ৰিয়া আৰু তেওঁলোকৰ বন কৰা ছোৱালী দেৱৰ মাজত বিধিবালাৰ প্ৰসংগ অহাত বিষ্ণুপ্ৰিয়াই আগৰ ঘটনাটো পাহৰাৰ বাবে ইমান ধুনীয়া ছোৱালীজনীকনো কিয় এনে দৰা এটাক দিব লগা হ'ল জানিব বিচৰাত দেৱই কৈছে — “**শান্তি হোৱা** বুলি এটা ৰৌ ৰোৱনি উঠাৰ কথা মনত নাই? পিতাকে বলিশালত মূৰ থৈ কিৰা খাওঁতেহে ৰক্ষা। আপীত' দেখা নাই না? বুকুই টল্‌বল্ টল্‌বল্ কৰি থাকে, হাত-ভৰিৰ ৰং কাটাৰ গাখীৰৰ বৰণৰ দৰে! আৰু আপীৰ চুলি।”^{১৭} ‘জলকুঁৱৰীৰ দৰে আপী’ বিধিবালা এটা অনৰ্থক সংস্কাৰ আৰু এটা বদনামৰ বাবেই উপযুক্ত প্ৰাৰ্থীৰ পত্নী হোৱাৰ পৰা বঞ্চিত হ'ল। এই কথাটো বিষ্ণুপ্ৰিয়াৰ আগত বৰ্ণনা কৰি দেৱই শান্তি হোৱাৰ প্ৰসংগটো টানি আনি পুনৰ কৈছে — “আই কাবাই উৰা বাতেৰি ফেলেছিল নহয়-আপী **শান্তি হৰা** বুলি। বৰ বিচাৰি হাহাকাৰ। কোচবিহাৰত ‘বিলেত’ কৰি আহি দুটা এটা বামুণ অ'লেছিল। কিন্তু এই

হান আপী।”^{১৮} বিধিবালাৰ কপালৰ এই লিখন কেৱল তাইৰ চেহেৰা, কথাটো উপন্যাসত এনেদৰে কোৱা হৈছে — “তাইক যদিও **পুষ্পিতা হোৱা নাই** বুলিয়েই সকলোৱে জানে, কিন্তু দেখাত তাই কেতিয়াবাই **পুষ্পিতা হোৱা যেন লাগে।**”^{১৯}

অম্বুবাচী মেলাৰ লগত পৃথিৱী বজঃস্বলা হোৱা কথাটো জড়িত। অম্বুবাচীৰ কেইদিন কামাখ্যাধামৰ দুৱাৰ বন্ধ থাকে। ইয়াত উল্লেখ কৰা মতে এই সময়ত দেৱীও বজঃস্বলা অৱস্থাত থাকে, বক্তবৰ্ণ বস্ত্ৰেৰে তেওঁ গুপ্তাংগ ঢাকি দেৱীৰ দুৱাৰ বন্ধ কৰি ৰখা হৈছে।

উপন্যাসখনত কুমাৰী পূজাৰ আঁত ধৰি সেই সময়ৰ কামাখ্যাধামৰ ৰীতি-নীতি আৰু পুষ্পিতা সম্পৰ্কে থকা ধ্যান ধাৰণাক বিধিবালাৰ মাধ্যমেৰে উপস্থাপন কৰিছে। আগবিয়াৰ দৰে এটা কুসংস্কাৰে সেই সময়ত বিধিবালাৰ দৰে কিমান ছোৱালীৰ জীৱন নিঃশেষ কৰিছিল সেই কথাও লেখিকাই এই সংস্কাৰৰ নীৰৱ প্ৰতিবাদ কৰি মৃত্যুবৰণ কৰা বিধিবালাৰ চৰিত্ৰৰে দাঙি ধৰিছে।

মামনি ৰয়চম গোস্বামীৰ ‘দঁতাল হাতীৰ উঁয়ে খোৱা হাওদা’ উপন্যাসখন দ্বিতীয় মহাযুদ্ধৰ শেষ আৰু ভাৰতে স্বাধীনতা লাভ কৰাৰ সময়ছোৱাৰ পটভূমিত ৰচিত হৈছে। ইয়াত দক্ষিণ কামৰূপৰ আমৰঙা সত্ৰৰ প্ৰাচীন সত্ৰীয়া পৰম্পৰা, ৰীতি-নীতি আৰু কালক্ৰমত বিভিন্ন কাৰণত সত্ৰখনে পূৰ্বৰ গৰিমা হেৰুৱাই ক্ষয়িষ্ণু ৰূপ পোৱা বৰ্ণনা, ব্ৰাহ্মণ বিধৱাৰ মৰ্মান্তিক অৱস্থাৰ বৰ্ণনা, অসমৰ আৰ্থসামাজিক দিশত কানিয়ে কৰা ক্ষতি, পুৰুষতান্ত্ৰিক সমাজত নাৰীৰ স্থান প্ৰভৃতি সমসাময়িক সমাজখনৰ বাস্তৱ চিত্ৰ এখন দাঙি ধৰা হৈছে। আমৰঙা সত্ৰৰ ভাবী অধিকাৰ ইন্দ্ৰনাথে সংস্কাৰকামী মনোভাৱেৰে কিছু কাম কৰিব চেষ্টা কৰিছে যদিও সফল হোৱা নাই। বাল্যবিবাহৰ পিছত কম বয়সতে বিধৱা হোৱা ইন্দ্ৰনাথৰ ভনীয়েক গিৰিবালা, পেহীয়েক দুৰ্গা আৰু অকালতে বিধৱা হোৱা সৰু গোসানীৰ জীৱন গাঁথাৰ মাজত আন এগৰাকী নাৰীৰ আগমন ঘটিছে। এই নাৰীগৰাকী হৈছে ইলিমন, যাৰ প্ৰতি ইন্দ্ৰনাথৰ অলপ দুৰ্বলতা আৰু সহানুভূতি আছে। ইলিমনৰ প্ৰসংগত উপন্যাসখনত তোলনি হোৱা বুজোৱা ডাঙৰ হোৱা, মানুহ হোৱা, শব্দকেইটা ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।

উপন্যাসত বৰ্ণিত সমকালীন সমাজখনত উচ্চবৰ্ণৰ ছোৱালী, বিশেষকৈ বামুণ-গোসাঁইৰ ছোৱালীক আগবিয়া দিব নোৱাৰিলে বংশটোৱেই পতিত হয় বুলি ভবা হৈছিল।

ফলত ঘৰত তোলনি হ'ব লগা ছোৱালী থাকিলে ছোৱালীজনীৰ লগতে অভিভাৱকসকল এক তীব্ৰ মানসিক চাপত থাকিব লগা হৈছিল। বামুণৰ ছোৱালী ঘৰত পুষ্পিতা হোৱা মানে ৰৌ ৰৌ নৰকত পৰা, গতিকে ছোৱালীজনীৰ দৈহিক গঠনৰ পৰিৱৰ্তনে অভিভাৱক আৰু বংশ-পৰিয়াল তথা ওচৰ-চুবুৰীয়াকো চকু কাণ খোলা ৰাখিবলৈ বাধ্য কৰাইছিল। ইলিমন বামুণ পুৰোহিতৰ ছোৱালী, মাকৰ মৃত্যুৰ পিছত বুঢ়ীমাকে তাইক ডাঙৰ-দীঘল কৰিছে। আগবিয়াৰ কোনো সুবন্দেৱস্ত নৌহওঁতেই ইলিমনৰ তোলনি হোৱাৰ সময় সমাগত বুলি তাইৰ দৈহিক গঠনে বুঢ়ীমাক আৰু ওচৰ চুবুৰীয়াকো যেন সতৰ্ক কৰি দিলে। লোকনিন্দাৰ ভয়ত আৰু তোলনি হ'লে বিয়া দিয়াত বাধা হ'ব বুলি ভাবি আমৰঙা সত্ৰৰ আত্মীয়ৰ ঘৰত বুঢ়ীমাকে তাইক নিজ গাঁৱৰ পৰা লুকুৱাই ৰাখিছে। কিন্তু আমৰঙা সত্ৰতে ইলিমনৰ তোলনি হ'ল। এনে অৱস্থাত অসহায় বুঢ়ীমাকে কিবা এটা কৰাৰ আশাৰে সদায় তাচখেলৰ পৰা উভতি অহা ইন্দ্ৰনাথৰ বাবে বাট চাইছে। এদিন ৰাতি তাচৰ আড্ডাৰ পৰা উভতি আহোঁতে ইন্দ্ৰনাথে সদায় পাৰ হোৱা নৈখনৰ গড়াৰ পৰা ইলিমনৰ আইতাকক ওপৰলৈ উঠি অহা আৰু ইলিমন এটা জোপোহাৰ আঁৰত ৰৈ থকা প্ৰত্যক্ষ কৰিলে। ইলিমনৰ বুঢ়ীমাকে ইন্দ্ৰনাথৰ মুখামুখি হৈ তেওঁক অনুৰোধ কৰিছে এই অৱস্থাৰ পৰা যেন ইলিমনক উদ্ধাৰ কৰে। জোপোহাৰ আঁৰত লুকাই থকা ইলিমনক ওলাই আহিবলৈ কোৱাত বুঢ়ীমাকে কৈছে— “তাই তহনাৰ ওচৰত আজি আহিবা নৰে। তাইৰ মেখেলাত আজি তেজ লাগছি।”^{২০} তাৰ পিছত আকৌ কৈছে — “সৰু গহে, তাই আজি **মানুহ হছি**।”^{২১} বামুণৰ আপী ডাঙৰ হোৱাৰ খবৰ লৈ ফুৰা মানুহবিলাকৰ ভয়তহে যে বুঢ়ীয়ে তাইক আমৰঙালৈ আনিব লগা হ'ল এই কথা ইন্দ্ৰনাথক কৈ বুঢ়ীয়ে তাইক উদ্ধাৰ কৰিবলৈ খাটনি ধৰিছে। ইন্দ্ৰনাথে জানে যে তেওঁ ইচ্ছা কৰিলেও বামুণ পুৰোহিতৰ মানুহ হোৱা ছোৱালীক বিয়া কৰাব নোৱাৰে। তাৰোপৰি তেওঁ দামোদৰীয়া বংশৰ ভাবী সত্ৰাধিকাৰ আছিল। আগ বিয়া দিয়াৰ আগতেই মানুহ হোৱা ইলিমনক লৈ চিন্তাত ব্যাকুল বুঢ়ীমাকে প্ৰয়োজন হ'লে ইলিমন মানুহ হোৱা কথাটো লুকুৱাই ৰাখিব পাৰে। ইন্দ্ৰনাথক এই কথাৰ ইংগিত বুঢ়ীমাকে দিছে — “..... তাই মানুহ হলিও ভয় নাই। মই চব কথা তনচক কৰি লুকাই থম। তহনাই সাজু হবা পাৰিবি। পদ ফুলৰ দৰে আপী, পগৰুৰ দৰে হাত-ভৰি, গহে।”^{২২}

সদ্য পুষ্পিতা হোৱা ইলিমনক দেখাৰ পিছত ইন্দ্ৰনাথৰ মনত সৰুকালত বজঃস্বলা মাকক সাৱটি ধৰাৰ পিছত সন্মুখীন হোৱা ঘটনা এটা স্মৃতিপটত ভাহি উঠিছে। বজঃস্বলা নাৰীক অশুচি বুলি ধৰা হয় আৰু সত্ৰীয়া সমাজত এই নিয়ম অতি কটকটীয়া। সেয়ে বজঃস্বলা মাকক সাৱটি ধৰি অপৰিত্ৰ হোৱা ইন্দ্ৰনাথক এৰাতি লঘোণে ৰাখি গৃহ পুৰোহিত ভাগৱতীৰ দ্বাৰা পৰাচিত কৰোৱা হৈছিল। ইলিমনক দেখাৰ পিছত সেই শ্লোকফাঁকিও তেওঁ মনলৈ আহিছে —

বজঃস্বলা সংস্পৃষ্ট ব্ৰাহ্মণব্ৰাহ্ম নীতুয়া।

একাৰাত্ৰং নিৰাহাৰা পঞ্চগবোন শুদ্ধতি ॥ ২৩

ভাবী সত্ৰাধিকাৰে এগৰাকী সদ্য পুষ্পিতা ছোৱালীক আগত লৈ এক অস্বস্তিবোধ কৰিছে। ইলিমন আৰু বুঢ়ীমাকক সেইদিনা ঘৰলৈ গুছি যাবলৈ কৈ ইলিমনক উদ্ধাৰ কৰা এটা ক্ষীণ যুঁজ দিবলৈ গৈ গৃহ পুৰোহিতক ‘শান্তি হৱা বামুণৰ আপী’ দামোদৰীয়া গোসাঁইয়ে কেতিয়াবা বিয়া কৰাইছে নেকি জানিব বিচাৰিলে। গৃহ পুৰোহিতে নেতিবাচক উত্তৰ দিছে, কিন্তু তেওঁৰ কথাৰ পৰা এটা কথা স্পষ্ট হৈছে যে লাহে লাহে সমাজত কিছু পৰিৱৰ্তন হ’ব ধৰিছে যাৰ ফলত গোসাঁই বামুণৰ ঘৰৰ ছোৱালীৰ বিয়া হোৱাৰ আগতে ঘৰতে ‘মানুহ হৈছি’ আৰু এই কথাটোও লাহে লাহে গ্ৰহণযোগ্য হৈ উঠিছে।

তোলনি হোৱাৰ পিছত ইলিমনৰ স্বাস্থ্য-পাতি চকুত লগা হৈ পৰিছে। বুঢ়ীমাক আৰু তাই কথাষাৰ লুকুৱাই ৰাখিলেও মানুহৰ দৃষ্টিত তাইৰ চেহেৰাটোৱে সন্দেহৰ বীজ ৰোপণ কৰিছে। ইলিমনহঁতে আশ্ৰয় লোৱা ঘৰৰ বুঢ়ী গুইমেনীয়েও ইলিমনক সুধিবলৈ বাধ্য হৈছে—

“মাইচানা তহনাক দেখোন দেখিলি **ডাঙৰ হোৱা** আপীৰ দৰে লাগে। পুৰা কুঁহিয়াৰৰ দৰে হাত-ভৰি। বুকুখনেও ডিমা থকা কুপ্তি চৰেৰ দৰে তলমল কৰে।”^{২৪} সমাজৰ দৃষ্টিত লাহে লাহে ইলিমনক লুকুৱাব টান হৈ পৰিছে। অসহায় বুঢ়ীমাকে এটা ক্ষীণ আশা কৰে যে ইন্দ্ৰনাথে হয়তো ইলিমনক উদ্ধাৰ কৰিব। সেয়ে ইলিমনক কেতিয়াবা গোসাঁইক অকলশৰে পালে প্ৰশ্ন দিবলৈও দিহা দিছে। এইখিনিতে ইলিমনৰ মনস্তাত্ত্বিক উৎকৰ্ণাৰ চিত্ৰ সুন্দৰকৈ ফুটি ওলাইছে।

বাল্যবিবাহ হৈ যোৱাৰ পিছত পুষ্পিতা নোহোৱালৈকে গিৰিয়েকৰ লগত সহবাস কৰিব দিয়া নহয়, এনে লোকাচাৰৰ ইংগিত সৰু গোসানীৰ সপোন এটিৰ মাধ্যমেৰে হৈছে।

সপোনত শুই থকা মহীধৰক দেখি সৰু গোসানীয়ে পুৰণি দিনৰ এটা শিহঁৰণ অনুভৱ কৰিছে—
“নিজৰ স্তনদ্বয়ক হাত দি তেওঁ অনুভৱ কৰিলে এই স্তনদ্বয় যেন কঠোৰ হৈ আহিছে। **মানুহ হোৱাৰ** পিছত গোসাঁয়ে তেওঁক প্ৰথম স্পৰ্শ কৰাৰ সময়ত ঠিক এনে এক অনুভূতি।”^{২৫}
বহুদিন পিছত ইন্দ্ৰনাথৰ লগত দেৱদত্ত গোস্বামীয়ে কথাবতৰা পাতেতে ইলিমনৰ প্ৰসংগ আহিছিল। তেতিয়া দেৱদত্তই ইন্দ্ৰনাথক কৈছিল যে ইলিমনৰ প্ৰতি তেওঁৰ যি দুৰ্বলতা আছিল সেই কথা তেওঁ জানে। তেওঁ এই কথাও জানে যে সেই সময়ত ইলিমন ‘মানুহ হোৱা আপী’ আছিল।

দক্ষিণ কামৰূপৰ লোকভাষাৰ প্ৰয়োগ উপন্যাসখনৰ এটা বিশেষ বৈশিষ্ট্য। সেয়ে ইয়াত তোলনি হোৱা বুজোৱা সমাৰ্থক শব্দ ‘মানুহ হছি’ বা ‘মানুহ হোৱা’ শব্দটোৰ বাৰম্বাৰ উল্লেখ কৰা হৈছে। ইলিমনৰ জৰিয়তে সেই সময়ৰ সমাজত বামুণৰ ছোৱালী ঘৰতে তোলনি হ’লে সন্মুখীন হোৱা সমস্যা তথা মানসিক যন্ত্ৰণাৰ এখন বাস্তৱ ছবি দাঙি ধৰা হৈছে।

৪.০৪.২ পূৰ্বী বৰমুদৈৰ উপন্যাসত তোলনি বিয়া :

পূৰ্বী বৰমুদৈৰ ‘ৰূপোৱালী নৈৰ সোণোৱালী ঘাট’ আৰু ‘বাঘশাল বাঘজাল আৰু মানুহ’ উপন্যাস দুখনত তোলনি বিয়াৰ প্ৰসংগ আহিছে। দুয়োখন উপন্যাসতে সমকালীন সমাজৰ পটভূমিত উচ্চবৰ্ণৰ ছোৱালীৰ আগবিয়াক প্ৰাধান্য দিয়া হৈছে যদিও দ্বিতীয়খনত এই প্ৰথাৰ বিলুপ্তিবো এটা ইংগিত প্ৰদান কৰা হৈছে।

‘ৰূপোৱালী নৈৰ সোণোৱালী ঘাট’ এখন বৃহৎ কলেৱৰৰ উপন্যাস। উপন্যাসখনত উনৈশ শতিকাৰ মান সেনাৰ আক্ৰমণ, ইংৰাজৰ দ্বাৰা ৰাজতন্ত্ৰৰ অৱসান, ইংৰাজৰ আগমন, স্বাধীনতাৰ উকমুকনি, স্ত্ৰী স্বাধীনতা, স্ত্ৰী শিক্ষাৰ প্ৰসাৰ, সেই সময়ৰ অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপ প্ৰভৃতি সকলো দিশ চিত্ৰিত হৈছে। মানে তচনচ কৰি যোৱা অসম, মণিৰাম দেৱানৰ অসম উদ্ধাৰৰ বাবে কৰা প্ৰচেষ্টা, অৰুণোদয়-জোনাকী কাকতৰ জন্ম কাহিনী, হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ অভিধান তথা বংগৰ বৌদ্ধিক বাতাবৰণে চুই যোৱা অসমীয়া সমাজৰ চিত্ৰ, সদৰামীনৰ আত্মকথা আৰু ঠায়ে ঠায়ে বিভিন্ন চৰিত্ৰক উপস্থাপন কৰাই এটা নতুন ৰীতিৰে কাহিনীটো আগবঢ়াই নিয়া হৈছে। উপন্যাসখনত সদৰামীনৰ বিয়া আৰু তেওঁৰ জীয়েক কেইজনীৰ বিয়াৰ কথা কবলৈ যাওঁতে শাস্তি বিয়াৰ কথা উল্লেখ কৰিছে। সদৰামীনৰ জীয়েক বাসন্তীৰ

বিয়াৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁৰ বৰঙৈণী সদা চিন্তিত। গুৱাহাটীৰ ঘৰত বেছিকৈ বাহৰ পাতি থকা সদৰামীন যেতিয়াই উত্তৰ গুৱাহাটীৰ স্থায়ী ঘৰলৈ যায় তেতিয়াই বৰঙৈণীয়ে বাসন্তীৰ বিয়াৰ কথা কয়। সদৰামীনেও ভাবে যে ব্ৰাহ্মণ কন্যাক সোনকালে বিয়া নিদিলে বংশ পতিত হয় আৰু ঘৈণীয়েকৰো একেই কথা—“*দেউতা কিবা এটা কৰা আৰু পলম কৰিলে কথা বিষম হ'বগৈ। নৈৰ পানী বঢ়াদি ছোৱালী বাঢ়ে। বংশ পতিত হ'বগৈ, কাৰো আগত মুখ উলিয়াব নোৱাৰা হ'ম।*”^{২৬} বংশ পতিত হোৱাৰ ভয়ত বাসন্তী আৰু জয়ন্তী দুয়োজনী ছোৱালীকে আগবিয়া দিয়াৰ পিছত সদৰামীন যথেষ্ট মনোকষ্টত ভুগিছে। কিয়নো বাসন্তী আগবিয়াৰ কেইদিনমান পিছতেই মৃত্যুমুখত পৰে আৰু জয়ন্তীয়েও শান্তি বিয়াৰ পিছত এজনী ছোৱালী জন্ম দি বৈধৱ্যৰ সাজ পিন্ধি পিতৃগৃহলৈ উভতি আহিবলৈ বাধ্য হয়।

পুৰুষে যিমান গৰাকী হ'লেও বিয়া কৰাব পাৰে, সেয়ে দুগৰাকী পত্নী থকাৰ পিছতো সদৰামীনে তৃতীয় বিবাহ কৰাবলৈ ওলাল। তৃতীয় বিবাহৰ কাৰণ এগৰাকী ব্ৰাহ্মণ কন্যাক উদ্ধাৰ কৰা। বৰঙৈণীয়ে যেতিয়া সদৰামীনক আঙুলিয়াই দিছিল যে কেৱল পুৰুষ হোৱাৰ সুবাদতে তেওঁ নাতিৰ বয়সৰ এগৰাকী ছোৱালীক বিয়া কৰাই আনি দুগৰাকী সতিনী জাপি দিলে, তেতিয়া সদৰামীনে তেওঁ ছোৱালীজনীক কিয় বিয়া কৰাব লগা হ'ল তাৰ কৈফিয়ৎ দিছে “—*ছোৱালীয়ে কন্যাকাল পাবলগীয়া হ'ল। মোক ধৰিলেহি, বংশ পতিত হ'ব হৈছে। বক্ষা কৰিব লাগে, মই নিৰুপায় হ'লো।*”^{২৭} সদৰামীনে এই সম্পৰ্কে লক্ষ্মীমপুৰৰ এজন চিনাকি ব্যক্তিৰ পৰা এখন চিঠি লাভ কৰিছিল। চিঠিখনত এজন সগোত্ৰীয় ব্ৰাহ্মণে বিপদত পৰা আন সগোত্ৰীয় ব্ৰাহ্মণৰ বাবে সহায় বিচাৰিছিল। সেই ব্ৰাহ্মণজনক সহায় কৰাৰ একমাত্ৰ পথ আছিল ঘৰতে পুষ্টিতা হওঁ হওঁ ছোৱালীজনীক বিয়া কৰাই তাইৰ বংশটো পতিত হোৱাৰ পৰা বক্ষা কৰা। যাঠি বছৰীয়া সদৰামীনে বংশ বক্ষা কৰিবলৈ গৈ এঘাৰ বছৰীয়া সৰুঙৈণীক আনি এক মানসিক দ্বন্দ্বটো ভুগিছে। কাৰণ তেওঁ দেখিছিল সৰুঙৈণীয়ে দিনৰ দিনটো ফটাকাৰি কইনা দৰা খেলে, পোহনীয়া শালিকাটোৰ সতে কথা পাতে, আকাশেৰে উৰি যোৱা বগলী জাকটোলৈ ভেবা লাগি চাই থাকে। পিতৃ বয়সৰ সদৰামীনে যেতিয়া তাইক বুজাব খোজে এইবোৰে এতিয়া তাইক শোভা নাপায়, তাই ভয়াৰ্ত দৃষ্টিৰে তেওঁৰ ফালে চায়। মুক্তমনে ঘৰত খেলি থাকিব লগা সৰু ছোৱালী এজনীক সংস্কাৰে কেনেদৰে বন্দী কৰি

থয়, সেই কথা সৰুঘৈণীৰ পৰাই পৰিস্ফুট হৈছে। কিছু পৰিমাণে আধুনিক মনৰ পৰিচয় দিলেও সদৰামীন কিন্তু বাল্যবিবাহৰ দৰে সংস্কাৰৰ পৰা মুক্ত হ'ব পৰা নাই, যাৰফলত তেওঁ নাতিনী ৰোহিনীকো দহ বছৰ বয়সতে বিয়া দিছে আৰু শান্তি বিয়া হৈ যাতে ঘৰ চম্ভালিব পাৰে তাৰ বাবে তাতসূতা বোৱা, বন্ধা-বঢ়া কাম শিকাইছে। জয়ন্তীক পঢ়াব নোৱাৰাৰ কাৰণ হিচাপে সদৰামীনে অকপট স্বীকাৰোক্তি কৰিছে — “জয়ন্তীক আখৰ শিকাব পৰা নগ'ল। আগবিয়া দি ব্ৰাহ্মণ কন্যা পৰগোত্ৰীয় কৰাটোৱেই যিখন সমাজে প্ৰথম আৰু প্ৰধান কাম বুলি গণ্য কৰে, তাত আখৰ শিকোৱা, পুথি-পাজি পঢ়িবলৈ শিকোৱা, ল'ৰাৰ দৰে অংক জ্যামিতি শিকোৱা কথাটো বৰ হাস্যকৰ কথা।”^{২৮} সেই সময়ত সদৰামীনৰ নিচিনা উচ্চ শিক্ষিত মানুহখিনিৰ এনে মানষিকতাৰ বাবেই নাৰী শিক্ষাই বিশেষ অগ্ৰগতি লাভ কৰিব পৰা নাছিল।

উপন্যাসখনত সদৰামীনে আগবিয়া সম্পৰ্কে পোষণ কৰা মতৰ সপক্ষে কবলৈ গৈ আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনেও যে তেওঁৰ ছোৱালীক গোৰীদান কৰিবলৈ পাঁচ বছৰ বয়সতে দৰা বিচাৰিছিল, সেই কথা উল্লেখ কৰিছে। ঊনৈশ শতিকাৰ অসমীয়া সমাজত তোলনি হোৱা কথাটো কিমান গুৰুত্বপূৰ্ণ কথা হিচাবে বিবেচিত হৈছিল, উপন্যাসখনে তাৰ এটা সুন্দৰ প্ৰতিচ্ছবি দাঙি ধৰে।

পূৰ্ববী বৰমুদৈৰ আন এখন উপন্যাস ‘বাঘশাল, বাঘজাল আৰু মানুহ’ত ব্ৰাহ্মণ পৰিয়ালৰ পৰম্পৰা আৰু সংস্কাৰৰ বিপৰীতে থিয় দিয়া এজন পিতৃৰ বলীষ্ঠ সিদ্ধান্তক প্ৰতিফলিত কৰিব বিচৰা হৈছে। উপন্যাসখনৰ কাহিনীভাগৰ সময় ভাৰতৰ স্বাধীনতা লাভৰ আগৰছোৱা। উপন্যাসৰ প্ৰধান চৰিত্ৰ নীল গোসাঁইৰ পৰিয়ালত তেওঁৰ মাক, পত্নী, চাৰিজনী ছোৱালী আৰু পেটমোচা ল'ৰা এটা। স্ত্ৰীশিক্ষা আৰু স্ত্ৰী স্বাধীনতাক মনে প্ৰাণে সমৰ্থন জনোৱা নীল গোসাঁইয়ে অমলা আৰু কমলাক আগবিয়া দিব লগা হৈছে। অমলাৰ শান্তি বিয়া হৈ গৈছে যদিও কমলাৰ শান্তি বিয়া হোৱা নাই। আগবিয়া হৈ যোৱা কমলাই মেখেলাচাদৰ পিন্ধি ঘৰুৱা কাম-বন কৰি থকা দেখি গোসাঁইৰ মনলৈ এটা চিন্তাই আহে যে এই অকণমানি ছোৱালীজনীয়ে কেনেকৈ লোকৰ ঘৰ গৃহস্থী চলাব, লোকৰ ঘৰৰ কেটেৰা-জেঙেৰা শুনিয়েই হয়তো তাইৰ দিনবোৰ কাটি যাব। নীল গোসাঁইয়ে স্ত্ৰীশিক্ষাৰ পৰা নিজৰ সন্তানক বঞ্চিত কৰিব বিচৰা নাছিল। তেওঁ জানে শিক্ষা-দীক্ষাবিহীন ছোৱালীবোৰৰ বিয়া হৈ যোৱাৰ লগে লগে এখন

দুৱাৰ চিৰদিনৰ বাবে বন্ধ হৈ যায়। নিজৰ মনত চলি থকা অন্তৰ্দৰ্শবোৰ তেওঁ ঘৈণীয়েকৰ সতে মাজে মাজে ভাগ বাটোৱাৰা কৰে আৰু ইয়াৰ সমাধানৰ পথ বিচাৰি ফুৰে। গুৱাহাটীৰ কলেজত পঢ়া ল'ৰা চন্দ্ৰনাথৰ লগত কথাবাৰ্তা পাতি তেওঁ মনটো যথেষ্ট বহল কৰি ললে আৰু পিছৰ দুজনী ছোৱালী বিমলা আৰু প্ৰমীলাক পাঠশালালৈ পঠাবলৈ দৃঢ়সংকল্প লয়। কিন্তু ঘৰৰ পৰাই বিশেষকৈ ডাঙৰজনা গোসাঁনীৰ পৰা প্ৰবল আপত্তি আহিল, তেওঁ কোনোপধ্যে ঘৰতে নাতিনীদুজনীৰ তোলনি হোৱা চাব নোৱাৰে, তেওঁৰ মত সিহঁতক পঢ়াই অনাচাৰ গোটাই লোৱাতকৈ দুয়োকে বিয়া দি দিব লাগে। মাকৰ এই সিদ্ধান্তৰ বিপৰীতে নীল গোসাঁইয়ে আধুনিক মনৰ পৰিচয় দি পত্নীক কৈছে — “বিয়া হোৱাই কথা নহয়। পৃথিৱীত জানিব লগীয়া বহুত আছে। দুজনী ছোৱালীৰ লগত গোসাঁই বামুণৰ মতেই কাম কৰিলোঁ। বাকী দুজনীৰ লগত পৰীক্ষাকে কৰোঁচোন।”^{২০} এই পৰীক্ষা নীল গোসাঁইৰ এটা পৰম্পৰাগত ভিত্তিহীন সংস্কাৰৰ বিপক্ষে বিদ্ৰোহ বুলিও ক'ব পাৰি।

উপন্যাসখনত আগবিয়া দি থোৱা কমলাৰ শাস্তি বিয়াখনৰ কথা অলপ বহলাই বৰ্ণনা কৰা হৈছে। আগবিয়া হৈ যোৱা ছোৱালী মাকৰ ঘৰতে থাকে আৰু যেতিয়া শাস্তি হয় লগে লগে দৰাৰ ঘৰলৈ এযোৰ তামোল-পাণ সহিতে খৰৰ পঠাব লাগে। কমলাৰ শাস্তি হোৱাৰ খৰৰটো দৰাঘৰক দিয়াবলৈ নীল গোসাঁইক কৈছে — “মিতিৰৰ ঘৰলৈ যেনে তেনে খৰৰ এটা পঠোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰক। মই তামোল-পাণ এযোৰ বান্ধি দিছো। কমলা ভিতৰ সোমাল।”^{২১} নাৰীমুক্তি, নাৰীশিক্ষা, নাৰী স্বাধীনতাৰ কথা চিন্তা কৰি থকা নীল গোসাঁইক এই খৰৰে অধিক অস্থিৰ তথা বিহ্বল কৰি তুলিছে। এই অকণমানি ছোৱালীয়ে কেনেদৰে শহুৰী খাটিব এই কথাটো চিন্তা কৰি অস্থিৰ হোৱা গোসাঁইক ঘৈণীয়েকে কৈছে যে বিয়া দি থোৱা ছোৱালী এতিয়া ডাঙৰ হ'ল যেতিয়া শহুৰৰ ঘৰলৈ যাবই লাগিব। এজনী সৰু ছোৱালী পুষ্পিতা হোৱাৰ লগে লগে ডাঙৰ হয় বুলি সমাজে কেনেদৰে ভাবে, নীল গোসাঁইয়ে তাক বুজি নাপায়। অত্যন্ত অস্থিৰ নীল গোসাঁইক পত্নীয়ে নিজৰ বিয়াৰ কথা মনত পেলাই দি আশ্বস্ত কৰিব খোজে যে তেওঁ এনে বয়সতে এই ঘৰ ধৰিছিলহি।

কমলাৰ চাৰিদিনীয়া গা ধুৱাবলৈ মিতিৰৰ মানুহ আছে। তেওঁলোক অহাৰ আগতে ঘৰত যথেষ্ট কাম থাকে। সৰু গোসাঁনী কাহিলী পুৱাতে উঠি কামত ধৰিছে। অতিথিৰ ঘৰৰ

মানুহ অহাৰ পিছত দৰাঘৰীয়া তিৰোতা মানুহখিনি আৰু ওচৰ-চুবুৰীয়া তিৰোতাখিনি ব্যস্ত হৈ পৰিছে। এই চাৰিদিনীয়া গা ধুওৱা বিয়াখন আৰু সাদিনীয়া শান্তি বিয়াখনত তোলনি বিয়াৰ লোকাচাৰ, লোকবিশ্বাস আৰু বিয়াগীতো উল্লেখ আছে। ধুৱাবৰ দিনা পুৰুষৰ অংশ গ্ৰহণ নিষেধ বাবে নীল গোসাঁই চ'ৰাঘৰতে বহি আছে আৰু তাৰ পৰাই শুনিছে পিছ চোতালৰ হুলস্থূল আৰু জাত জাত বিয়া নামবোৰ। ইয়াত দুটা বিয়ানামৰ উল্লেখ আছে, এটা কইনা গা ধুৱাই থাকোতে গোৱা আৰু আনটো জননী আনোতে গোৱা গীত। গা ধুৱাই থাকোতে গোৱা গীতটোত ছোৱালীজনীয়ে কন্যাকাল পোৱা কথাটো উল্লেখ আছে —

‘কোৱাতকৈ বাতৰি দিলেহে আইদেউ / চিলাত বাতৰি দিলা।

তোমাৰ ৰামচন্দ্ৰ কপাল হ'ল মুকলি / সৰুতে **কন্যাকাল** পালা।”^{৩১}

দৰাঘৰীয়াই জননী লৈ আহোতে এক ব্যস্ততাপূৰ্ণ পৰিৱেশেৰে তেওঁলোকক পদূলিমুখৰ পৰা আদৰি অনা হৈছে। কমলাৰ মাকে হাতত শৰাই বিচনী লৈছে আৰু আন এগৰাকী তিৰোতাই এখন কাঁহীত একাঁহী চাউল লৈ তাত এখন থুৰীয়া তামোল আৰু এগটি চাকি লৈ যথাযোগ্যভাবে দৰাঘৰীয়াক আদৰি আনিছে। নামতীসকলে গাইছে —

“ওলাই আহা আইদেউৰ মাক হাতত শৰাই লৈ / আদৰাহি বিয়নীকে বাটত আছে বৈ -
আদৰি নিয়াহি কনাই চেনেহৰে নাতি / বহিবলৈ পাৰি দিয়া হাতী দাঁতৰ পাটী।”^{৩২}

চাৰিদিনৰ দিনা এনেদৰে দৰাপক্ষ আৰু কইনাপক্ষৰ তিৰোতাসকলে কমলাক ধুৱালে। দৰাঘৰে সেইদিনা পাঁচটা ডিমৰুগুটিৰে বন্ধা কনাইটো কইনাঘৰতে এৰি গুটি যোৱাৰ নিয়ম। সাধাৰণতে গণনাৰ ফলাফলৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি তোলনি হোৱা ছোৱালীজনীক খোৱা বস্তু যুগুতাই দিয়া হয়। তোলনি হোৱা মাহ, দিন, ক্ষণৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি গণকে বিধান দিয়ে আৰু সেয়া ছোৱালীজনীয়ে মানি চলিব লাগে। কমলাৰ খোৱালোৱাৰ খবৰ লওঁতে ডাঙৰজনা গোসাঁনীয়ে কোৱা কথাখিনিৰ পৰা এই লোকাচাৰ আৰু লোকবিশ্বাসসমূহ প্ৰতিফলিত হৈছে — “পদ্মিনী কন্যা, বেলি নৌ ডুব যাওঁতেই পদুমফুলৰ পাতত বুটমাহ কেইটামান আৰু শিলৰ বাটত গাখীৰ এবাঁটি দিলো। পদুম ফুলৰ পাত পাবলৈহে অসুবিধা হৈছে, খৰালি দিন নহয়। যজ্ঞেশ্বৰে বৰপুখুৰীৰ মাজৰ পৰা কেইটামান আনি দিলে বুলিহে।”^{৩৩} পুৰুষে এই বিয়াখনত বাহিৰৰ কামত কিছু সহায় কৰে, যজ্ঞেশ্বৰে পদুম পাত

আনি দিয়াৰ কথাৰ পৰাই তাৰ আভাস পাব পাৰি।

কমলাক লৈ চলি থকা আয়োজনবোৰ দেখি নীল গোসাঁইয়ে মাকৰ বিয়াৰ কথা জানিবৰ মন কৰিলে। মাকে নিজৰ বিয়াৰ স্মৃতি ৰোমন্থন কৰি কৈছিল যে তেওঁ আজোককাকৰ কোলাত টোপনি গৈ থাকোতেই হেনো সম্প্ৰদান কৰা হৈছিল আৰু হোমৰ গুৰিলৈ তেওঁ ফটাকানিৰ কইনাটো লৈ আহিছিল। তেওঁ ফটাকানিৰ কইনা আৰু পোহনীয়া মইনাটো এৰি অহা দুখতে কান্দিছিল, বেলেগ দুখে ভৰ কৰিব জনাই নাছিল। মাকৰ নিজৰ বায়েকৰ চাৰিটা সন্তান থকা এজন ব্যক্তিৰ লগত বিয়া হৈছিল। সন্তান কেইটি আলপৈচান ধৰিবলৈ ন বছৰীয়া বায়েকক শান্তি নৌহওঁতেই সেইখন ঘৰলৈ নিয়া হৈছিল। দিন ৰাতি একাকাৰ কৰি সন্তান পালন কৰা আৰু পেহী শাহুৰেকৰ গালি খাই জীৱন কটোৱাই বায়েকৰ ভাগ্যত লিখা আছিল। নীল গোসাঁইয়ে এনে এজন ব্যক্তিলৈ বায়েকক কিয় দিলে বুলি সোধাত মাকে কৈছে — “নিদিলে কেনেকৈ? সৰু সৰু বুলি থওঁতে ন বছৰ হ’ল। ঘৰতে **কন্যাকাল** পালে সমাজে নধৰিবনে? বংশটো পতিত নহবনে। সমাজ আৰু বংশটো ডাঙৰনে ছোৱালীজনী ডাঙৰ? এতিয়াৰ দৰে তেতিয়া ইমান অনাচাৰ হোৱা নাছিল নহয়।”^{৩৪} এয়া হৈছে পৰম্পৰাগতভাৱে বহন কৰি অহা এটা সমাজ ব্যৱস্থাৰ মানসিকতা। নীল গোসাঁইয়ে সেয়ে নিজৰ ইচ্ছাৰ বিৰুদ্ধে কমলাক উলিয়াই দি অসহায় বোধ কৰিছে। তাইৰ শান্তি বিয়াৰ দিনা ঘৰখন উদুলি মুদুলি। নোৱাই ধুৱাই কইনা সজোৱা কমলাৰ ৰূপ চকুত পৰাকৈ জিলিকি উঠিছে। সাধাৰণতে চাৰিদিন আছুতীয়াকৈ থাকি ফলাহাৰ কৰা আৰু দেহত নতুন যৌৱন অহাৰ ফলত পুষ্পিতা হৈ উঠাৰ পিছত ছোৱালীজনী অতি চকুত পৰা হৈ উঠে। ঔপন্যাসিকে কমলাৰ ৰূপ বৰ্ণনা কৰিছে এনেদৰে — “সেওঁতাত দগমগীয়া সেন্দূৰ, কাণত এযোৰ খুৰীয়া, ডিঙিত দুগদুগী আৰু গলপতা, হাততো অলংকাৰ, এই সাতটা দিন ঘৰৰ চুকত সোমাই পদুম ফুলৰ পাতত কল আৰু বুটমাহ, শিলৰ বাটত গাখীৰ খাই কমলা চকুৰ পচাৰতে সাধুকথাৰ ৰাজকন্যাজনী হৈ পৰিছে। ভৰপূৰ হৈ পৰিছে তাইৰ গাটো। পকা বিৰালৰ শাহৰ দৰে হৈছে তাইৰ গাৰ ৰং, কমলা অকণমান ওখও হৈছে? সোন্দাকলৰ পুলিটোৰ দৰে ভৰি হাতবোৰো পূৰ্ণ হৈ পৰিছে। তিবোতা মানুহখিনিয়ে জাত জাত বিয়ানাম গাই আছে। বিয়ানামৰ সুৰবোৰৰ মাজত সোমাই কমলা নিজেই এটা মনোমোহা সুৰ হৈ পৰিছে।”^{৩৫}

শান্তি বিয়াখনৰ আয়োজন বৰবিয়াৰ দৰে কৰা হয়। শান্তি বিয়াত জলপান হিচাপে পিঠাগুড়ি বা কোমল চাউল, দৈ গাখীৰ আৰু গুড়েৰে আলহীক আপ্যায়ন কৰা হৈছে। হোমৰ গুৰিত গোৱা আৰু বিদায়ৰ মুহূৰ্তত গোৱা বিয়া গীত দুটিয়ো ইয়াত উল্লেখ কৰা হৈছে। কমলাই নিজৰ শৈশৱ কৈশোৰ মৰিমূৰ হোৱাৰ দুখত বিদায়ৰ মুহূৰ্তত দেউতাকক এটাই অনুৰোধ কৰিছে যাতে বিমলা আৰু প্ৰমীলাক সোনকালে বিয়া নিদি দুয়োকে পঢ়ুৱায়। এঘাৰ-বাৰ বছৰতে শহুৰী খাটিবলৈ যোৱা অমলা আৰু কমলাৰ জীৱন দুৰ্দৰ্শাই এখন পিতৃহৃদয়ত তোলা মনোকষ্টৰ বাবেই তেওঁ দৃঢ় প্ৰতিজ্ঞ হ'ল যে নিয়মৰ নামত বাকী দুজনী ছোৱালীৰ জীৱন ধ্বংস নকৰে। পঢ়া-শুনাত মেধাবী বিমলা আৰু প্ৰমীলাক টাউনত পঢ়াবলৈ পঠোৱা আৰু দুয়োৰে ঘৰতে তোলনি হোৱা কথাটোৱে নীল গোসাঁইৰ মাক আৰু বংশ-পৰিয়ালৰ বাবে এটা অনাচাৰ যেন বোধ হৈছে, সকলো অসন্তুষ্ট, কাৰণ ইতিমধ্যে বিমলাই কন্যাকাল পাইছিল। “আগবিয়া নিদিয়াকৈ **কন্যাকাল** পোৱাৰ বাবে আত্মীয় স্বজন, মিত্ৰৰ কুটুমো নীল গোসাঁইক গৰিহণা দিছিল। তেওঁলোকে আহ-যাহ বন্ধ কৰি দিছিল। অমলাৰ বিহুৰে সংক্ৰান্তিয়ে ঘৰলৈ অহা বন্ধ হৈছিল। শাৰুৱেকৰ কঠোৰ হুকুম।” ৩৬ ঘৰ তথা সমাজৰ প্ৰবল বাধা ওফৰাই পৰম্পৰাগতভাৱে চলি অহা এটি কুসংস্কাৰৰ বিৰুদ্ধে নীল গোসাঁইয়ে দৃঢ় স্থিতি অটুট ৰাখিলে। বিমলাই কইনাকাল পোৱা কথাষাৰ লুকুৱাই ৰাখিব পৰা অৱস্থাত থকাও নাছিল, কাৰণ তাইৰ চেহেৰা পাতিয়ে চকুত লগা হৈ পৰিছিল। বংশৰ সকলোৱে নীল গোসাঁইক বংশটো পতিত কৰালে বুলি ভৎসনা আৰু গৰিহণা দিলেও নীল গোসাঁইয়ে এটা কথা উপলব্ধি কৰিছিল যে এই পৰম্পৰা ভাঙিবলৈ কোনো নহয় কোনো আগবাঢ়ি অহা উচিত। প্ৰমীলাতকৈ বিমলা পঢ়া শুনাত ভাল, সমাজৰ বিৰুদ্ধে গৈ বাপেকে কৰা যুদ্ধখনৰ বাবেই বিমলাই পঢ়া-শুনাত মন দি ছাত্ৰ বৃত্তি পৰ্যন্ত লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হয়। প্ৰমীলাক বিমলাতকৈ আগতে বিয়া দিয়াৰ চিন্তা-চৰ্চা কৰোঁতে আৰু বিয়াখন দিওঁতেও ডাঙৰ জনা গোসাঁনীয়ে প্ৰবল বিৰোধিতা কৰিছিল, কাৰণ বিমলাক হে আগতে বিয়া দিব লাগে। কিন্তু নীল গোসাঁইয়ে স্ত্ৰী স্বাধীনতা আৰু স্ত্ৰী শিক্ষাৰ সপক্ষে নীৰৱে চলাই থকা যুঁজখনত কিছু হ'লেও সফল হৈছে। লাহে লাহে গোসাঁনীয়ে বিমলাৰ পঢ়া-শুনাৰ খবৰ লোৱা আৰম্ভ কৰা কথাটোৱেও মনৰ সংস্কাৰ কিছু আঁতৰি যোৱাৰ এটা আভাস দিয়ে। উপন্যাসখনৰ শেষত

পোৱালী সহিতে জালত পৰা এজনী বাঘিনী জাল ফালি ওলাই যাবলৈ সক্ষম হোৱাৰ নিশাই ডাঙৰজনা গোসাঁনীৰ মৃত্যু হোৱা কথাটো ইংগিতধৰ্মী। গোসাঁনীৰ মৃত্যুৰ লগে লগে জাল ফালি ওলাবলৈ সক্ষম হোৱা বাঘিনীজনীৰ দৰে কুসংস্কাৰ মুক্ত এখন সমাজেও জাল ফালিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে তেনে ইতিবাচক বাৰ্তাৰে উপন্যাসখনৰ সামৰণি ঘটিছে।

৪.০৪.৩ অনুৰাধা শৰ্মা পূজাৰীৰ উপন্যাসত তোলনি বিয়া :

অনুৰাধা শৰ্মা পূজাৰীৰ ইন্দিৰা মিৰিৰ জীৱনভিত্তিক উপন্যাস ‘মেৰেং’ত ১৯১০ চনৰ পৰা পঞ্চাশৰ দশকলৈ অসমীয়া সমাজৰ সামাজিক ইতিহাস দাঙি ধৰা হৈছে। এই উপন্যাসখনত সেই সময়ৰ সমাজৰ বিৱৰণ দাঙি ধৰিবলৈ যাওঁতে অৱধাৰিতভাৱে তদানীন্তন সমাজত চলি থকা কুসংস্কাৰৰ চিত্ৰও চিত্ৰিত হৈছে। উপন্যাসখনৰ এটা চৰিত্ৰ বেণুক মেৰেঙৰ দেউতাকে গাঁৱৰ পৰা পোন্ধৰ বছৰমান বয়সতে গুৱাহাটীৰ শিলপুখুৰীৰ ঘৰখনলৈ লৈ আহিছিল। মাকৰ মৃত্যুৰ পিছত কেঁচুৱা ভাই-ভনীয়েকহঁতক চোৱাৰ দায়িত্ব কান্ধ পাতি লবলগীয়া হোৱা প্ৰায় দহ বছৰীয়া মেৰেঙক কথা প্ৰসংগত বেণুৱে কৈছিল যে তাইৰ এতিয়া বহুত দায়িত্ব। তাই বহুত ডাঙৰেই হ’ল, বামুণৰ ছোৱালী হোৱাহেঁতেন তাইক ইতিমধ্যে গৌৰী দান কৰি উলিয়াই দিলেহেঁতেন। মেৰেং এই সম্পৰ্কে সম্পূৰ্ণ অজ্ঞ, তাইৰ বিচ্ছেদিত নেত্ৰ দেখি বেণুকহৈয়ে বামুণৰ ছোৱালীৰ দুৰ্দশাৰ কথা কবলৈ যাওঁতে প্ৰসঙ্গক্ৰমে শান্তি হোৱা বা তোলনি হোৱাৰ কথা আহিছে। বামুণৰ ছোৱালী যে শান্তি হোৱাৰ আগতেই বিয়া দিয়া হয় আৰু এই ৰীতিৰ বলি হৈ বহু ফুকলীয়া ছোৱালীৰ জীৱন দুৰ্বিসহ হৈ পৰে তাৰ এটা আভাস বেণুৱে মেৰেঙক দি সমাজৰ এটা অন্ধকাৰ দিশৰ লগত চিনাকি কৰি দিছে। বামুণৰ ছোৱালীৰ কথা ক’বলৈ গৈ বেণুৱে কৈছে — “বামুণৰ ছোৱালীবোৰৰ বাবে ন-দহ বছৰীয়া ছোৱালীমানে বহুত বয়স। তই ভালকৈ নুবুজিবি। ছোৱালী ঘৰতে শান্তি হ’লে সেই ছোৱালী অস্পৃশ্য হয় আৰু গৌৰীদান কৰিব পাৰিলে পুণ্য হয়। বামুণৰ লগতে চহকী আন জাতৰ ডাঙৰ মানুহবোৰেও এই নিয়মত বিয়া দি পুণ্যৰ ভাগ পায়। ঘৰতে **তোলনি হোৱা** ছোৱালী থাকিলে জুই পানী নিষেধ কৰি সমাজে তেনে ছোৱালীৰ ঘৰখনক এঘৰীয়া কৰে। কেতিয়াবা এনে ছোৱালী বুঢ়া মানুহ একোটা নতুবা আঁহত গছ একোজোপালৈ বিয়া দি মানুহঘৰ পাপৰ পৰা উদ্ধাৰ হয়। আমাৰ ঔতলিৰ ফালে বামুণ দুঘৰমান আছে, দেহি ঐ, ফুল কুমলীয়া ছোৱালীবোৰৰ বিলৈ

দেখিলে বেয়া লাগে।”^{৩৭} মেৰেঙক সেই সময়ৰ সামাজিক জীৱনৰ এটা দিশৰ আভাস দিবলৈ যাওঁতে নিজে সন্মুখীন হোৱা এটা মৰ্মান্তিক ঘটনাৰ বৰ্ণনা দিছে। ওতলিৰ এটি ব্ৰাহ্মণ পৰিয়ালৰ এগৰাকী ৰূপৱতী নৱ যৌৱনা গাভৰু আগবিয়া হৈ মাকৰ ঘৰতেই থকা কালত, তোলনি নৌহওঁতেই গিৰিয়েকক সাপে খুঁটিলে। তোলনি হোৱাৰ পিছত শত্ৰুৰ ঘৰে বাঁৰী হোৱা গাভৰুজনীক নিব বিচাৰে যদিও তাইৰ দৈহিক সৌন্দৰ্য লাঘৱ কৰিবলৈ দাঁত কেইটা ক’লা কৰাৰ প্ৰয়োজন হৈছিল। সৰু ছোৱালীজনীয়ে বগা কপাহী চাদৰ মেখেলা পিন্ধি থকা দৃশ্য আৰু তাইৰ দাঁত ক’লা কৰিবলৈ পৰিয়ালে কৰা জোৰ জবৰদস্তি দেখি বেণুৰ চকুপানী ওলাই আহিছিল। তাই এটা সময়ত দৌৰি পুখুৰীত জাপ দিব খোজাত তাত উপস্থিত থকা বেণুৱে থাপ মাৰি ধৰিছিল। বেণুৰ এই কাৰ্যত তাইৰ পৰিয়ালটো অসন্তুষ্ট হৈ পৰে। নীহকুলীয়া বেণুক স্পৰ্শ কৰাৰ বাবে তাই পৰাচিত হ’বলগীয়া হ’ল আৰু দুয়োজনে বেতৰ কোব শাস্তি হিচাবে গ্ৰহণ কৰিবলগীয়া হ’ল।

উপন্যাসখনত তোলনি বিয়াৰ লোকাচাৰ সম্বন্ধীয় কোনো বিস্তৃত বিৱৰণ নাই যদিও মেৰেঙক বেণুৱে কোৱা কথাখিনিৰ পৰা তোলনি হোৱা ছোৱালী সম্পৰ্কে এটা ধাৰণা দি সমাজত এই দৈহিক পৰিৱৰ্তনটো যে এটা লক্ষ্মণৰেখাৰ দৰে মানি চলা হয় তাৰ চিত্ৰ চিত্ৰিত কৰা হৈছে।

৪.০৪.৪ অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ উপন্যাসত তোলনি বিয়া :

অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ ‘মৃগনাভি’ আৰু ‘অয়নান্ত’ উপন্যাস দুখনত তোলনি বিয়াৰ ছবি ভিন্ন ধৰণে উপস্থাপন কৰা হৈছে। ‘অৰূগিমাৰ স্বদেশ’ নামৰ তিনিখন উপন্যাসৰ সংকলনত অন্তৰ্ভুক্ত অৰূপা-পটঙ্গীয়া কলিতাৰ ‘মৃগনাভি’ উপন্যাসত সোণতৰা নামৰ এজনী ছোৱালীৰ জীৱনৰ উত্থান-পতনৰ কাহিনী বৰ্ণিত হৈছে। নানান ঘাত-প্ৰতিঘাতৰ মাজেৰে এটা সুস্থ জীৱন পাবলৈ সক্ষম হোৱা সোণতৰাই নিজৰ কৈশোৰ যৌৱনৰ দিনবোৰৰ কথা ৰোমন্থন কৰোতে তোলনি বিয়াৰ প্ৰসংগ আহিছে। লক্ষ্যণীয় যে সোণতৰাৰ প্ৰথম ঋতুমতী হোৱা দিনটো আৰু তাৰ পাছত ৰীতি-নীতিবোৰৰ কথা কওঁতে ক’তোৰে এবাৰলৈ তোলনি হোৱা আৰু তোলনি বিয়াৰ কোনো সমাৰ্থক শব্দ ব্যৱহাৰ হোৱা নাই। তথাপিও অসমীয়া সমাজ জীৱনৰ লগত পৰিচিত পাঠকৰ বাবে এইটো সহজে বোধগম্য হয় যে এই বৰ্ণনাখিনি প্ৰথম

ঋতুমতী ছোৱালী এজনীৰ ক্ষেত্ৰতহে খাটে। সোণতৰা এদিন স্কুললৈ যোৱাৰ সময়ত গা ধুবলৈ বাথৰুমত সোমাওঁতেই তোলনি হ'ল। তেতিয়া তাই ক্লাছ এইটত পঢ়ি আছে। এজনী ছোৱালীয়ে শৰীৰৰ গুপ্তাংগৰ পৰা হঠাৎ ৰক্তস্ৰাৱ হোৱা দেখিলে ভয় খোৱাটো স্বাভাৱিক। সোণতৰাইও বাথৰুমৰ পৰা ভয়াৰ্তভাৱে মাকক চিঞৰি চিঞৰি মাতিছে। ইয়াত ৰক্তস্ৰাৱৰ কথা উল্লেখৰ পৰাও লেখিকা বিৰত আছে যদিও তাইৰ ভয়াৰ্ত চিঞৰ আৰু ভয়াত কঁপি উঠা তাইৰ বৰ্ণনা আৰু মাকে তাইক আলহীৰ কাৰণে আছুতীয়াকৈ থোৱা কোঠালিত সোমাই থোৱা কথাটোৰে কৌশলেৰে তাই প্ৰথম ঋতুস্ৰাৱ হোৱা কথাটোৰ ইংগিত কৰিছে। “ক্লাছ এইটৰ বছৰেকীয়া পৰীক্ষা চলি আছিল। সেইদিনা অংক আৰু বিজ্ঞানৰ পৰীক্ষা আছিল। বাথৰুমত গা ধুবলৈ গৈ মই পাগলৰ দৰে চিঞৰিছিলো - মা- মামা-মা। মা আহি থক্খকাই কঁপি থকা মোৰ হাতত ধৰিছিল। মায়ে মোক আছুতীয়া কৰি থোৱা বিছনাত শুৱাই দিছিলহি। সেইখন বিছনাত শুই শুই মই সাতদিন ফলমূল আৰু গাখীৰ খাইছিলোঁ। দেউতা, ভাইটি কাকো মায়ে মোৰ ওচৰলৈ আহিবলৈ দিয়া নাছিল।”^{৩৮} আছুতীয়া বিচনাখনত তাই সাতদিন সোমাই থাকিল। এইকেইদিন মাকে দেউতাক আৰু ভায়েকহঁতক তাইৰ ৰুমত সোমোৱাৰ পৰা বিৰত ৰখাৰ কাৰণটো লোকবিশ্বাস। অসমীয়া সমাজৰ লোকবিশ্বাসমতে তোলনি হোৱা ছোৱালীজনীক পুৰুষে চাব নাপায়, চালে আয়ুস কমে।

সাতদিনলৈ ফলাহাৰ কৰি থকাৰ পিছত সাতদিনৰ নিয়ম উল্লেখ কৰিছে যদিও চাৰিদিনীয়া ধুওৱাৰ উল্লেখ নাই। চহৰত বাস কৰা পৰিয়ালটোৰ বাবে তোলনি বিয়াৰ আনুষ্ঠানিকতা বহলাই পতাটো কিছু পৰিমাণে অসুবিধাজনক, সোণতৰাৰ মাকেও জীয়েকৰ ক্ষেত্ৰত কেৱল নিয়মটোহে কৰিছে। সাতদিনৰ দিনা অনুষ্ঠুপীয়াকৈ তাইক শুচি কৰাৰ বৰ্ণনাও ইয়াত দাঙি ধৰিছে— “সাতদিনৰ দিনা ড্ৰইং ৰুমৰ চোফা আঁতৰাই মায়ে বটা এটাত নামঘোষাখন থৈ কাঁহী এখনত বুট কল সজাই দুগৰাকী গোপিনীৰে সবাহ পাতিছিল। নতুনকৈ অনা পাটৰ মেখেলা চাদৰযোৰ পিন্ধি আঁঠু লৈ সেৱা কৰোঁতে সদায় দেখি থকা ৰুগৰ মাক আৰু লতাৰ আইতাকলৈ মূৰ তুলি চাব পৰা নাছিলোঁ। দেউতা, ভাইটি আনকি মাৰ মুখলৈয়ো চাব পৰা নাছিলোঁ।”^{৩৯}

তোলনি হোৱাৰ পিছত ৰীতি-নীতি আচাৰ-অনুষ্ঠানবোৰ পাৰ হোৱাৰ পিছত

ছোৱালীজনীৰ মনলৈ এক অদ্ভুত পৰিৱৰ্তন ঘটে। তাই ডাঙৰ হ'ল এই কথাটো যিহেতু সমাজে জানে আৰু দৈহিক পৰিৱৰ্তনো চকুত পৰা হয়, সেয়ে তাইৰ মনলৈ এক অচিন অনুভূতি আৰু লজ্জাৰ ভাব আহে। সোণতৰাৰ মনলৈ অহা এনে মানসিক পৰিৱৰ্তনৰ আভাস কৌশলেৰে দাঙি ধৰি সকলো ক্ষেত্ৰতে তাইৰ সচেতনতাৰ কথা উল্লেখ কৰিছে। বিশেষকৈ স্কুললৈ অহা যোৱা কৰোতে চিনাকি মানুহখিনিৰ চাৰনি, দোকানত আড্ডা দিয়া ল'ৰাবোৰৰ কথা-বাৰ্তা তাইক কেন্দ্ৰ কৰিয়েই ঘূৰি থকা যেন অনুভৱ হয়। অতি কম কথাৰ মাজেৰেও উপন্যাসখনত তোলনি বিয়াৰ লোকাচাৰ আৰু বয়ঃসন্ধিৰ জটিল সময়ছোৱাৰ এজনী ছোৱালীৰ মানসিক অৱস্থাৰ ছবিখন উপন্যাসিকাই ইয়াত দাঙি ধৰিছে।

ভাৰতৰ স্বাধীনতা আন্দোলনৰ শেষৰ সময়ছোৱাৰ অসমৰ সামাজিক পটভূমিত অৰূপা পটঙ্গীয়া কলিতাই 'অয়নান্ত' উপন্যাসখন ৰচনা কৰিছে। উপন্যাসখনৰ কেন্দ্ৰীয় চৰিত্ৰ বীণাই সংস্কাৰমুক্ত, যুক্তিবাদী আৰু মানৱীয় প্ৰমূল্যেৰে আগবাঢ়ি যোৱাৰ কাহিনী বৰ্ণিত হৈছে। দেউতাকে চাহ বাগিছাত ডাক্তৰ হৈ থাকোঁতে বীণাই নকৰিবলগীয়া বহুত কাম কৰিছিল যাৰ বাবে তাইক ককাক-আইতাকৰ ঘৰলৈ পঠিয়াই দিয়া হৈছিল, যাতে তাই এগৰাকী সহনশীল আৰু সেই সময়ৰ সমাজে ভাল বোলা এগৰাকী নাৰীলৈ পৰিৱৰ্তিত হ'ব পাৰে।

বীণাৰ জীৱনলৈ অভিষাপ নামি আহে যেতিয়া তাইৰ তোলনি বিয়া বা সৰু বিয়া হয়। পঢ়াৰ প্ৰতি প্ৰৱণ ইচ্ছা থকা সত্ত্বেও তাইক স্কুললৈ যাব দিয়া নহ'ল। মাক-দেউতাক, ককাক-আইতাক সকলোৱে পুৰুষতান্ত্ৰিক সমাজ ব্যৱস্থাৰ বিৰুদ্ধে যাব নুখুজিছিল। বীণাৰ তোলনি হোৱাৰ সময়ত বেইৰ তলত গা ধুওৱা, দৰাৰূপী কলপুলিক চুমা খাবলৈ দিয়া, বিহা মেখেলা পিন্ধিবলৈ দিয়া, কনাই কোঁচত দিয়া আদি নিয়মবোৰ পালিত হৈছে।^{৪০} বীণাই নতুনকৈ পিন্ধিবলৈ আৰম্ভ কৰা মেখেলা-চাদৰ, জোনবিৰি আদিয়ে তাইক নাৰীলৈ উত্তৰণ ঘটালে হয়, কিন্তু এইবোৰ তাইৰ জীৱনত বন্দীত্বৰ শিকলিস্বৰূপ হৈ পৰিল। স্বাধীনতাৰ আগৰ সমাজ ব্যৱস্থাই ছোৱালী এজনীয়ে পঢ়া-শুনা কৰা, অন্যায় অবিচাৰৰ বিৰুদ্ধে প্ৰতিবাদ কৰা, প্ৰচলিত কুসংস্কাৰৰ বিৰুদ্ধে মাত মতা আদি কাৰ্যবোৰ অনুমোদন কৰা নাছিল, কিন্তু বীণাই এই কামবোৰ কৰিবৰ বাবে সাহস কৰিছিল। উপন্যাসখনত উপন্যাসিকে তোলনি বিয়াখনক অন্ধবিশ্বাস, সংকীৰ্ণ আৰু ৰক্ষণশীল মনোবৃত্তিৰ প্ৰথম ঢাপ বুলি অংকণ কৰিছে, যাৰ জড়িয়ে

নাৰী এগৰাকীৰ স্বাধীনতা আৰু মনৰ আকাংক্ষাক বান্ধি পেলোৱাৰ প্ৰক্ৰিয়া আৰম্ভ হয়।

৪.০৪.৫ জুৰি শইকীয়াৰ উপন্যাসত তোলনি বিয়া :

জুৰি শইকীয়াৰ ‘সৌমাৰ নন্দিনী’ আৰু ‘বাধিকা’ উপন্যাসত তোলনি বিয়াৰ কথা সমকালীন সমাজৰ পটভূমিত উপস্থাপন কৰা হৈছে। ‘সৌমাৰ নন্দিনী’ জুৰি শইকীয়াৰ এখন ঐতিহাসিক উপন্যাস। চুতীয়া ৰাণী সাধনী কুঁৱৰীৰ জীৱনভিত্তিক উপন্যাসখনৰ আৰম্ভণিতে পুষ্পিতা বা তোলনিৰ কথা আহিছে। ইয়াত কোনোধৰণৰ লোকাচাৰৰ বিশদ বিৱৰণ নাই, কিন্তু সেই সময়ত তোলনি হোৱা ছোৱালীজনীক সমাজে বা অভিভাৱকে কেনে দৃষ্টিৰে লক্ষ্য কৰিছিল তাৰ এটা আভাস পাব পাৰি। সৰুৰে পৰা স্বাধীনচেতীয়া মনৰ সাধনীক পিতৃ ধীৰনাৰায়ণে তাইৰ ইচ্ছানুযায়ী কিছু স্বাধীনতা দিব বিচাৰে যদিও মাক শ্ৰীকান্তি ইয়াৰ ঘোৰ বিৰোধী। মাকে সমাজৰ পৰম্পৰা অনুযায়ী ছোৱালীজনী কিছু বাধ্যবাধকতাৰ মাজত থকাটো বিচাৰে। ধনুৰ্বিদ্যা, ঘোঁৰা চালনা, সাহোঁৰাৰ প্ৰভৃতি বিদ্যাবোৰৰ প্ৰতি আকৰ্ষিত সাধনীক মাকে ঘৰতে আৱদ্ধ কৰি ৰাখিব বিচাৰে। কিন্তু সাধনী ইয়াৰ বিপৰীত চৰিত্ৰৰ — “কেঁচাইখাতী গোসাঁনীৰ আশীৰ্বাদত জন্মা ৰাজকুমাৰী সাধনী একলা দুকলাকৈ চন্দ্ৰমাৰ দৰে বাঢ়িবলৈ ধৰিলে। **পুষ্পিতা** হোৱাৰ পিছতো ৰাজহাউলীত শুই বহি কটোৱা বিধৰ ৰাজকন্যা নহয়। সধেয়াধিপতি ধীৰ নাৰায়ণৰ আদৰৰ কন্যা সাধনী ৰূপে-গুণে অন্যান্য হ’লেই নহ’ব সকলো দিশতে পাৰ্গত হ’ব লাগিব চুতীয়া ৰাজকন্যা। ৰজাৰ আন্ধাৰ পাই সাধনীয়ে ঘোঁৰাত উঠি চিকাৰ কৰিবলৈ যোৱা, সেনা শিবিৰ পৰিদৰ্শন কৰা এইবোৰ চাই ফুৰে।”^{৪১} মহাৰাণীয়ে পৰম্পৰা বিশ্বাসী এগৰাকী নাৰীৰ দৃষ্টিৰে সাধনীক এগৰাকী গাভৰু ছোৱালীয়ে পালন কৰিবলগীয়া কামবোৰহে শিকাব বিচাৰে। মাকে বিচাৰে তাই পুৰুষৰ কামবোৰ শিকাতকৈ ঘৰুৱা কামবনতহে মন দিব লাগে যিবোৰ তিৰীৰ কাম। কম পৰিসৰতে উপন্যাসিকে তোলনি হোৱাৰ পিছতে ডাঙৰ হৈ পৰিল বুলি ভবা সমাজৰ মানসিকতাৰ এটা আভাস দিছে।

তোলনি বিয়াত ‘সখী পতা’, ‘সখী বন্ধা’ বা ‘লগৰীয়া বন্ধা’ৰ এটা প্ৰথা আছে। সাধাৰণতে মনে মিলা, চেহেৰাপাতিৰ কিছু মিল থকা দুগৰাকী সমবয়সীয়া ছোৱালীৰ মাজত সখী বন্ধা হয়। এই উপন্যাসখনতো এই প্ৰথাৰ উল্লেখ কৰা হৈছে। ন্যায়পাল বৰুৱাৰ জীয়েক সুমলাৰ ৰাজহাউলিলৈ অবাধ গতি, যেতিয়াই সাধনীয়ে মাতে তেতিয়াই আহি উপস্থিত হ’ব পাৰে।

ইয়াৰ কাৰণ দুয়োজনীয়ে সখী সম্বন্ধেৰে বান্ধ খোৱা, যি সম্বন্ধ তোলনি বিয়াত পতা হৈছিল। এই সম্পৰ্কে উল্লেখ কৰা হৈছে — “সাধনীৰ নিৰ্দেশত ৰাতিপুৱাই ওলালহি সুমলা। সুমলা ন্যায়পাল বৰুৱাৰ জীয়েক। দুয়োজনী একে যুৰীয়া। নোওৱা-ধুওৱা সখী। নোৱাই **তোলনী বিয়াত** দুইজনীকে বেইঘৰত সখী পতাই থৈছে।”^{৪২} তোলনি বিয়াত নোৱাই ধুৱাই কইনা সজাই আয়তীসকলৰ সন্মুখত সখী বন্ধা হয়। ইয়াত সাধনীৰ জীৱন পৰিক্ৰমাৰ আগছোৱাত অৰ্থাৎ পুষ্পিতা হোৱা আগৰ সাধনীৰ কাম-কাজ আৰু তাৰ পিছৰ কাম কাজ কেনে হোৱা উচিত বুলি মাক বা সমাজে কি ভাবে তাৰ এটা বৰ্ণনা দিয়াৰ লগতে, পিতৃ হিচাপে ধীৰ নাৰায়ণে জীয়েকৰ ক্ষেত্ৰত গ্ৰহণ কৰা স্থিতিয়ে পাৰস্পৰিক লোকবিশ্বাসক অতিক্ৰমি জীৱনত প্ৰয়োজন হোৱা শিক্ষাৰ প্ৰতি আগ্ৰহৰ দিশটো প্ৰতিফলিত কৰিছে। তদুপৰি অসমীয়া সমাজত সখীৰ স্থানৰ গুৰুত্ব আৰু মৰ্যদাৰ প্ৰকাশো এটা লক্ষ্যণীয় দিশ।

জুৰি শইকীয়াৰ আন এখন উপন্যাস ‘ৰাধিকা’ত সমসাময়িক সমাজখনৰ তোলনি বিয়াৰ এটা বিস্তৃত বিৱৰণ দাঙি ধৰা হৈছে। ‘গুৰু চৰিত কথা’ত উল্লেখ থকা এটা কাহিনীৰ আধাৰত ৰাধিকা উপন্যাসৰ কাহিনীভাগ গ্ৰহণ কৰা হৈছে। ইয়াত উল্লেখ থকা মতে বৰদোৱাৰ ওচৰৰ টেশ্বুৱানী জনৰ বাঢ়নী পানী ৰোধ কৰিবলৈ এগৰাকী সতী সাধনী তিৰোতাই অনা এক প’ল পানীৰ প্ৰয়োজন হৈছিল। সাধাৰণতে বিশ্বাস কৰা হয় যে কুলীন ব্ৰাহ্মণসকলৰ তিৰোতাসকল সতী সাধনী, কিন্তু তেওঁলোকৰ পৰা কোনো ওলাই আহিবলৈ সাহস নকৰিলে। বানৰ পানী ভেটিবলৈ নৈৰ পাৰত চিন্তা চৰ্চা কৰি থকা মানুহবোৰৰ জুমটো দেখি ইয়াৰ কাৰণ জানিব বিচৰাত পূৰ্ণানন্দই ৰাধিকাক কাৰণটো কোৱাত তাই এই কামটো কৰিবলৈ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰিলে। নাৱত যোৱা বলভা মুদৈৰ জৰিয়তে এই কথাটো শংকৰদেৱৰ কাণ চুওৱা হ’ল আৰু শংকৰদেৱে অনুমতি প্ৰদান কৰিলে। ৰাধিকাই প্ৰথমবাৰ সফল নহ’ল যদিও দ্বিতীয়বাৰ সফল হ’ল আৰু টেশ্বুৱানী বান্ধও বন্ধা হ’ল। এই কাহিনীটোক ভিত্তি হিচাবে লৈ লিখা ৰাধিকা উপন্যাসখনৰ বহু অংশ তোলনি বিয়াই স্থান পোৱাটো লক্ষ্যণীয়।

ৰাধিকা কৈৱৰ্ত্ত কুলত জন্ম গ্ৰহণ কৰা এগৰাকী নাৰী। ৰাধিকাৰ শৈশৱ যৌৱনৰ কাহিনীবোৰ বৰ্ণনাৰ মাজত তাইৰ কন্যাকাল প্ৰাপ্তিৰ সময়ছোৱাৰ কথাও বিস্তৃতভাৱে উপন্যাসখনত আলোচনা কৰা হৈছে। ইয়াত তোলনি হোৱা বুজোৱা প্ৰায় আটাইবোৰ শব্দকে

ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। তোলনি হোৱাৰে পৰা নোৱাই তোলনি বিয়াখন পতালৈকে পালনীয়া লোকাচাৰ তথা গীত-মাতৰ বৰ্ণনা উপন্যাসখনৰ প্ৰায় সাত পৃষ্ঠা আগুৰি আছে। ইয়াত তদানীন্তন সমাজখনত বাস কৰা কৈৱৰ্ত্ত সম্প্ৰদায়ৰ তোলনি বিয়াৰ লোকাচাৰ আৰু লোকবিশ্বাসবোৰ প্ৰতিফলিত হৈছে যদিও এইবোৰ অসমীয়া সমাজৰ সকলো সম্প্ৰদায়ে পালন কৰা লোকাচাৰৰ সতে প্ৰায় একে। তোলনি হোৱাৰ লগে লগে ৰাধিকাক এটা আছুতীয়া কোঠাত মাটিত খেৰৰ বিচনা পাৰি দি ৰখা হৈছে। আছুতীয়া কোঠাত ৰখা মূল কাৰণ ইয়াৰ লগত জড়িত লোকবিশ্বাস। আনহাতে ছোৱালীজনীৰ মূৰ শিতানত কিছু সামগ্ৰীও ৰখা হয়। এই আটাইবোৰৰ বৰ্ণনা দিয়া হৈছে এনেদৰে — “চাৰিদিনীয়া গা নোধোৱালৈকে চন্দ্ৰ, সূৰ্যকে ধৰি জীৱ-জন্তু, পুৰুষ মানুহে আনহে নালাগে নিজৰ পিতৃৰ মুখো চাব নাপায়। ছোৱালীজনীক আছুতীয়া ঘৰ এটাত ভৰোৱাৰ আগতে এটা মাটিৰ দুগৰিত চাউল আধাতকৈ অলপ বেছি লৈ তাৰ ওপৰত কেঁচা ফল একাখি, পাণ দুখিলা, তামোল দুটা দি দুগৰিত মাটি চাকি এগছি জ্বলায়। এটা পিতলৰ লোটা বা এৰা টেকেলীত মুখলৈকে পানী ভৰাই ডিঙিত ৰঙা এৰা সূতা এনেচা মেৰিয়াই তিনিখিলা পাত থকা আমগছৰ কুমলীয়া ঠাল এটা এৰা ঘটত সেন্দূৰৰ ফোঁট দি গুজি দিয়ে। দুগৰি আৰু এৰা ঘট বা পিতলৰ লোটা **কন্যাকাল** হোৱা ৰাধিকাক মূৰ শিতানত থলে।”^{৪০} তাৰ উপৰিও তাইক অপদেৱতাৰ কুদৃষ্টিৰ পৰা বচাই ৰাখিবলৈ বিচনাত কাচি বা কটাৰী এখন ৰাখি তাইক এযোৰ নতুন কাপোৰ পিন্ধাই দিয়া হৈছে। কাপোৰসাজ পিন্ধি হাচতিত তামোল এটা আৰু হাতত চুৰি কটাৰী এখন লৈ থাকিব লাগে। ৰাধিকাক চাৰিদিনলৈ ফলাহাৰ কৰিব দিয়া হৈছে। চাৰিদিনীয়া গা ধুৱাবলৈ সজা বেইখনৰ বৰ্ণনাও দিয়া হৈছে। ঠাইভেদে বা সম্প্ৰদায় ভেদে বেইখন সজাৰ প্ৰণালীৰ ভিন্নতা লক্ষ্য কৰা যায়। ইয়াত বৰ্ণিত কৈৱৰ্ত্ত সম্প্ৰদায়ৰ বেইখন বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ। এই সম্প্ৰদায়ৰ চাৰিদিনীয়া গা ধুওৱা আৰু নোৱাই তোলনি বিয়াত সজা বেইৰ পাৰ্থক্য আছে। চাৰিদিনীয়া গা ধুওৱা বেইখন কেৱল চাৰিডাল তৰাগছ বা ভীমকলৰ ঠাৰি মাটিত পুতি আগকেইটা একেলগে কৰি বান্ধি দিয়া হয় আৰু কইনা বহিবৰ বাবে এখন ভীমকলৰ কলপাত পাৰি দিয়া হয়। কিন্তু নোৱাই তোলনি বিয়াৰ দিনা বেইখন সাজিব বাবে মাক-বাপেক জীৱিত থকা এগৰাকী বিবাহিত পুৰুষ লাগে। বেই সজাৰ আগতে দোণ এটাত তামোল-পাণ এযোৰ, হাঁহৰ কণী এটা, পইচা এটা, আৰৈ চাউল ভৰোৱা হয় আৰু কাচি এখন

লৈ আটাইবোৰ মাটিৰ তলত পোতা হয়। এই সামগ্ৰীখিনিৰ ওপৰত মাটিৰ টিপ এটা বান্ধি বেই সাজে। ইয়াত দিয়া বৰ্ণনামতে — “সেই টিপৰ ওপৰতে বেই সাজে। বেইটো একেটা বাঁহেৰে সাজে। বেইৰ বাবে চাৰিটা খুঁটা কাটি বাঁহটোৰ থাকি যোৱা গুৰি ফালটো চাৰিফাল কৰে। অৱশিষ্ট বাঁহৰ অংশটোৰ আগলৈকে ফুল কাটি তাত অৰ্থাৎ আগটোত ভীমকলৰ ডিল এটা ওপৰলৈ মুখ কৰি গুজি দিয়ে। বেইৰ চাৰি চুকত খুঁটা চাৰিটা পুতি লৈ ওপৰৰ ফালৰ পাবটোত বাঁহৰ আগটো ভৰাই দি ওপৰলৈ থিয় কৰি দি খুঁটা কেইটাৰ মাজৰ টিপটোত কলপটুৱাৰ সুন্দৰকৈ চাৰিৰ দৰে গাঁঠি দিয়ে। তাৰ ওপৰত এখন চামকাঠৰ পীৰা বা তামুলী পীৰা দিয়া হয়। পীৰাৰ আগত পূৰমূৱাকৈ ভৰি থবৰ বাবে আগলি কলপাত এখন পাৰি দিয়ে। বেইৰ কাষতে ভীমকলৰ পুলি এটাও ৰোৱা হয়। এই পুলিটো কেইনাৰ বৰ অৰ্থাৎ দৰাৰ প্ৰতীক। বেইৰ ওপৰৰ বাঁহ কেইফাল ঢাকি চেলেং কাপোৰ এখনেৰে মেৰিয়াই দিয়া হয়। তাৰ পিছত খুঁটা কেইটাত এৰাঁ সূতাৰে বন্ধা আমডালি আঁৰি দিয়ে।”^{৪৪} বেইখনৰ বৰ্ণনাৰ উপৰিও বিয়াৰ দিনা ঘৰ দুৱাৰ মচি কাপোৰ কানি ধুই পৰিষ্কাৰ কৰা, মাটি মাহ আৰু হালধি খুন্দি তেল সানি ৰখা, মাকে গা মূৰ ঢাকি উৰুলি জোকাৰৰ মাজেৰে ৰাধিকাক উলিয়াই অনা, বেইৰ চাৰিওফালে তিনিপাক ঘূৰি পূৰমূৱাকৈ বেইত থকা কলপাতত বহি ভৰি দুটা খেৰৰ মুঠিৰ ওপৰত থোৱা, দুগৰি কলচী ছোৱালীজনীৰ আগত ৰখা, গা-ধুৱাই থাকোতে মাহ হালধি সানি দিয়া, ধানখেৰ পুৰি উলিয়াই লোৱা খাৰেৰে মূৰ ধুৱাই দিয়া, আগদিনাই কলহত সাজু কৰি ৰখা তাম, তুলসী, দুবৰি, আঁৰৈ চাউল, সোণ-ৰূপ তিয়াই ৰখা পানী গাত ঢলা প্ৰভৃতি বৰ্ণনাই তোলনি বিয়াৰ এখন জীৱন্ত ছবি দঙি ধৰাৰ লগতে গ্ৰাম্য সমাজখনে তোলনি বিয়াখনক দিয়া প্ৰাধান্যকো প্ৰতিফলিত কৰিছে। উপন্যাসখনত চাৰিদিনীয়া আৰু সাতদিনীয়া গা ধুওৱা বিয়া দুখনত গোৱা বিয়ানামবোৰৰ উল্লেখ ইয়াৰ সৌন্দৰ্য বৃদ্ধি কৰিছে। সাধাৰণতে তোলনি হোৱা ছোৱালীজনীয়ে এটা নতুন জীৱনত প্ৰৱেশ কৰা বুলি ধৰা হয় আৰু ভৱিষ্যতৰ সুৰক্ষাৰ বাবে কেতবোৰ বাধা নিষেধ মানি চলাটো সকলোৱে বিচাৰে। বিয়াগীতৰ মাধ্যমেৰে তেনে সাৱধান বাণী শুনোৱা গীত এফাঁকি উপন্যাসখনত উল্লেখ কৰা হৈছে —

“শান্তি হলা যেতিয়া / চাদৰ ল'ৰা এতিয়া / আগৰ দৰে নুফুৰিবা....”^{৪৫}

উপন্যাসখনত বিশেষতঃ গা-ধুৱাই উঠি নতুন মেখেলা চাদৰ পিন্ধোৱা, খুৰীয়া তামোল

চাৰিখন, গাখীৰ এবাটি হাতত লৈ সূৰ্যক প্ৰণাম কৰা, দুগৰিটো কইনাৰ চাৰিওফালে ঘূৰোৱা, কইনাক চোতালৰ ধানখেৰৰ মুঠা এটাত বহুৱাই সেন্দূৰৰ ফোঁট দিয়া, কইনাৰ লগতে আন তিনিজনীকো সেন্দূৰৰ ফোঁট পিন্ধোৱা, কইনাজনীৰ মুখৰ আগত কেঁচা পিঠাগুৰি, এৰা গাখীৰ, কল গুৰ যতনাই দিয়া প্ৰভৃতি কৈৱৰ্ত্ত সমাজৰ নিয়ম পালন কৰা দেখা গৈছে। চাৰিদিনীয়া গা ধুওৱাৰ পিছত পুৰোহিতৰ নিৰ্দেশত ব্ৰতৰ ভাত খোৱাৰ নিয়ম আছে। ভাত ৰান্ধিবৰ বাবে কইনা গৰাকীয়ে আমৰ ঠাৰিৰে খুতি পুতি মলাচৰুত তিনিমুঠি আৰৈ চাউল তিয়াই, ধুই তাত পাচলি দি তেল-হালধিবিহীন খাদ্য নিজে ৰান্ধি খাব লাগে। তদুপৰি এই কেইদিন ঘৰত ছোৱালীজনীয়ে শুনাকৈ বেমাৰ-আজাৰ বা মৃত্যু সম্বন্ধীয় কথা পাতিব নালাগে, এনে কথা শুনিলে ছোৱালীজনীৰ অমংগল হয় বুলি বিশ্বাস কৰা হয়।

কৈৱৰ্ত্ত সমাজৰ নোৱাই তোলনি বিয়াৰ লোকাচাৰ অনুযায়ী আঁখে ভজা, মিঠে বন্ধা, পুৰোহিত বামুণৰ দিহা মতে দান কাৰ্য সমাপন কৰা, মৃতকলৈ সাজপানী আগবঢ়োৱাৰ দৰে পৰম্পৰাগতভাৱে নিয়ম কিছুমান পালন কৰি অহা হৈছে। ৰাধিকাৰ তোলনি বিয়াখনতো এই নিয়মবোৰ সম্পূৰ্ণ শুদ্ধভাৱে পালন কৰাত পৰিয়ালে গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিছে। তোলনি বিয়াৰ ‘সখী বন্ধা’ নিয়ম মতে ৰাধিকাৰ বাবেও সম্পূৰ্ণ নিয়ম নীতিৰে পদূলি মুখৰ পৰা সমবয়সীয়া ছোৱালী এগৰাকীক আদৰি আনি কইনাৰ দৰে সজোৱা হৈছে। সেই সময়ত হয়তো সখীয়েক গৰাকীক আগবঢ়াই আদৰি অনাৰ নিয়ম আছিল আৰু আদৰি আনিবলৈ যাওঁতে বিয়াগীতো গোৱা হৈছিল। ইয়াত তেনে এটি গীতৰ উল্লেখ আছে —

“ৰামকৃষ্ণ ওলায়ে উৰুলি / ৰামকৃষ্ণ বজাই দে মুৰুলী
হৰি মোৰ ঐ / সখী আনিবলৈ যাওঁ।”^{৪৬}

পানী তুলিবলৈ যাওঁতে পালন কৰা বিশেষ নিয়ম কেতবোৰো ইয়াত উল্লেখ কৰা হৈছে। সেই নিয়ম অনুসৰি বালি আৰু মাটিৰে চাৰিটা টিপ কৰি একোডালকৈ এৰা সূতা মেৰিয়াই অৰিহণা দি জলকুঁৱৰীক জল এৰি দিবলৈ কাকুতি কৰা হয়। আয়তীসকলে উৰুলি জোকাৰ আৰু বিয়ানামৰ মাজেৰে পানী তুলি আনি বেহিত কইনাক বহুৱাই কলহৰ পানীৰে গা ধুৱাই দিয়ে লগতে কলপুলিটোকো গা ধুৱাই মণি এখাৰ পিন্ধাই দিয়া হয়। কাৰণ কলপুলিটো শান্তি হোৱা ছোৱালীজনীৰ বৰ বুলি ধৰা হয়। ছোৱালীজনীকো এজন দৰাৰ

লগত বিয়া হ'ব লাগিব এই কথাটো বুজাই দিয়া হয়।^{৪৭} মনস্তাত্ত্বিক দিশেৰে চাবলৈ গ'লে সকলো অভিভাৱকে ছোৱালীৰ বিয়াখন ডাঙৰকৈ পতাৰ সপোন দেখে, কিন্তু তোলনি হোৱাৰ পিছত ছোৱালীজনী বৰ বিয়ালৈ নোৰোৱাকৈ নিজ পচন্দৰ ল'ৰাৰ লগত পলাইও যাব পাৰে। এনে কৰিলে জীয়াৰীৰ বিয়া পতাৰ সপোন দেখা মাক-বাপেকে ৰাইজক ভালকৈ খুৱাব নোৱাৰাৰ আৰু বিয়াত আনন্দ স্ফূৰ্তি কৰিব নোৱাৰাৰ বাবে মনোকষ্ট পাব পাৰে। সেয়ে তোলনি বিয়াখন ধুমধামকৈ পাতি সকলোৱে একেলগে আনন্দ স্ফূৰ্তি কৰে। কইনাৰ ব্ৰতৰ ভাত ৰন্ধা মলা চৰুটো দুজনী শান্তি হ'বলগীয়া ছোৱালীৰ নাম কৈ খুঁটি এটাৰে ভাঙে, এনে কৰিলে ছোৱালীজনীৰ সোনকালে তোলনি হয় বুলি বিশ্বাস কৰা হয়। বিয়াৰ দিনা সখীয়েক আৰু কইনা দুয়োকে ৰতাৰ তলত কঠৰ ওপৰত বহুৱাই দিয়ে। গা ধুওৱাৰ পিছত ৰৈ যোৱা মাহ-হালধি তথা আন অলাগতিয়াল সামগ্ৰীবোৰ নৈত উটুৱাই দি থৈ অহা হয় আৰু বেইৰ তলত পুতি থোৱা বস্ত্ৰখিনি উলিয়াই আছুতীয়া ঠাইত লুকুৱাই ৰখা হয়। কলপুলিটো উঠাই আন ঠাইত পুতি ৰখা হয়। কইনা আৰু সখীয়েকক সজাওঁতে একেধৰণে আ-অলংকাৰ পিন্ধাই, কপাল, শিৰ, দুই আঁঠুত, কাণৰলতি আৰু বাহুত সেন্দূৰৰ ফোঁট দি সজোৱা হয়। কইনাই কোলাত পাঁচটা সৰু কেঁচুৱা লৈ কেঁচুৱাকেইটাৰ প্ৰত্যেককে পিঠাগুড়িৰ লাৰু খুৱাই দিয়ে। কইনাৰ এই পৰ্ব শেষ হোৱাৰ পিছত উপস্থিত আয়তীসকলক সেৱা কৰে আৰু ভীমকলৰ পুলিটোৰ গুৰিত আঁঠৈ ঢালি দিয়ে। মাক আৰু কইনাজনীয়ে গাত চেলেং কাপোৰ লৈ সকলোকে সেৱা কৰি আশীৰ্বাদ গ্ৰহণ কৰে। সাধ্যানুসাৰে উপস্থিত সকলোকে মাছ-ভাত, মাংস আৰু সাজপানী খুওৱা হয়। এনে খাদ্য দিব নোৱাৰিলে দৈ, চিৰা আৰু গুৰেৰে জলপান খাবলৈ দিয়া হয়। বিয়াৰ শেষত সখীয়েক গৰাকীক বিভিন্ন উপহাৰ আদি দি বিদায় দিয়া হয়।

বাধিকাৰ তোলনি বিয়াখনক কেন্দ্ৰ কৰি এই লোকাচাৰ আৰু লোকবিশ্বাসসমূহৰ বৰ্ণনা দি তাইৰ বিয়াখনতো এই নিয়মবোৰ আখৰে আখৰে পালন কৰা হৈছে বুলি উল্লেখ কৰিছে। বাধিকাৰ তোলনি বিয়াখনৰ মাজেৰে গ্ৰাম্য সমাজৰ সহজ-সৰল লোকসকলে এই অনুষ্ঠানত লাভ কৰা অনাবিল আনন্দৰ ছবি প্ৰাণৰন্ত হৈ উঠিছে।

৪.০৪.৬ ৰীতা চৌধুৰীৰ উপন্যাসত তোলনি বিয়া :

ৰীতা চৌধুৰীৰ 'মায়াবৃত্ত' নামৰ উপন্যাসখনৰ কথাবস্তু এগৰাকী নাৰীৰ অন্তঃস্থলত

থূপ খাই থকা মান, অভিমান, খং, ক্ষোভ, অপমান, নিন্দা, অৰহেলা-অনাদাৰ আৰু তাৰ মাজেৰে চলোৱা এখন সংগ্ৰাম যি খন সংগ্ৰাম মূল নাৰী চৰিত্ৰ নীৰা (পুতি) ৰ কাৰ্যাৱলীৰ মাজেৰে প্ৰকাশ পাইছে। দুজনী বায়েক আৰু দুজন ভায়েকৰ মাজত নীৰা। এগৰাকী চৰকাৰী উচ্চপদস্থ বিষয়াৰ ছোৱালী নীৰা আনকেইটি সন্তানৰ তুলনাত দেখাত বেয়া, আকৰ্ষণহীন চেহেৰাৰ। ক'লা বৰণৰ, জপৰা চুলিৰে আৰু কিছু পৰিমাণে অবাধ্য স্বভাৱৰ নীৰাৰ বাবে ঘৰৰ আন সদস্যসকলে মাজে মাজে বিব্ৰতবোধ কৰে। সৰুৰে পৰা স্বাধীনচেতীয়া মনৰ নীৰা ঘৰৰ আনসকলে নকৰা কামবোৰ কৰিহে ভাল পায়। তাইৰ বন্ধুত্ব একেটা চৌহদতে থকা দেউতাকৰ অফিচৰ তলখাপৰ কৰ্মচাৰী এজনৰ পুত্ৰ সূৰ্ণৰ লগত। শৈশৱৰ দিনবোৰত নিজৰ ঘৰখনৰ পৰা পোৱা অৰহেলা-অনাদাৰৰ বিপৰীতে সূৰ্ণৰ পৰা পোৱা মৰম ভালপোৱাই নীৰাক নিজক জুখি চাবলৈ, নিজৰ আত্মবিশ্বাস বঢ়াই তুলিবলৈ ইন্ধন যোগায়। সৰুৰে পৰা সূৰ্ণৰ লগত ঘূৰিপকি প্ৰকৃতিক ভাল পাবলৈ, জীৱ-জন্তুক ভাল পাবলৈ শিকা পুতিয়ে জীৱনৰ নানা সংঘাত পাৰ হৈ পৰৱৰ্তী কালত নীৰা নামেৰে নিজৰ এটা গৌৰৱময় পৰিচয় গঢ়ি তুলিবলৈ সক্ষম হয়। নীৰাৰ শৈশৱ কালৰ বৰ্ণনাৰ মাজত তাই তোলনি হোৱা সময়ছোৱাৰ ঘটনা ইয়াত উপস্থাপন কৰা হৈছে।

নীৰাই কন্যাকাল পোৱা সময়ছোৱাত পালনীয় ৰীতি নীতি, সেই সময়ত তাইৰ মানসিক অৱস্থা, তাইক কেন্দ্ৰ কৰি ঘৰখনত হোৱা পৰিৱেশ, সৰু বায়েকতকৈ আগতে তাইৰ তোলনি হোৱা বাবে বায়েক মাকৰ চিন্তিত মুখ এই আটাইবোৰ কথা নীৰাৰ স্মৃতিপটৰ পৰা আনি চিত্ৰিত কৰা হৈছে। বায়েকতকৈ আগতে তোলনি হোৱা খৰৰ পাই হতাশ হৈ পৰা বায়েক আৰু চিন্তিত মাকৰ চিত্ৰ অংকন কৰা হৈছিল। সাধাৰণতে মানুহে ভাৱে সৰুৰে পৰা চেহেৰা পাতি ভাল হ'লে ছোৱালী এজনী সোনকালে তোলনি হ'ব পাৰে। সেয়ে পুতিৰ তোলনি হওঁতে মানুহবোৰে কোৱাকুই কৰিছিল— “ইমান সোনকালে **তোলনী** হ'ল। *তেজপানী ভাল।*”^{৪৮} উপন্যাসখনত পুতিৰ সোনকালে তোলনি হোৱাত নিজৰ পেহীয়েকৰ সন্দেহ মনকৰিবলগীয়া — “স্বভাৱ বেয়া হোৱাৰ লক্ষণ। লোকৰ ল'ৰাৰ লগত ঘূৰি ফুৰাৰ ফল।”^{৪৯}

তোলনি হোৱাৰ পিছত দেউতাক-ভায়েকহঁত অফিছ-স্কুললৈ ওলাই নোযোৱালৈকে

তাইক ষ্ট'ৰকমত সোমাই থাকিব দিয়াত পুতিয়ে একেয়াৰে অমান্তি হৈছে, যাৰ ফলত মাকে তাইক সিহঁতৰ কোঠাতে থবলৈ বাধ্য হ'ল। অৱশ্যে দেউতাক-ভায়েকহঁত ওলাই যোৱাৰ পিছত তাইক পিছফালৰ এটা আছুতীয়া কোঠাত থাকিবলৈ ঠিক কৰি দিয়া হয়। তাইৰ তোলনি হোৱাৰ খবৰ পাই পেহীয়েকো আহি মাকৰ লগ লাগিল। কিছু পৰিমাণে উদণ্ড স্বভাৱৰ পুতিক মাকে আগৰ দৰে সুৱৰ্ণৰ লগত ঘূৰা ফুৰা নকৰিবলৈ, কিছু গহীন-গস্তীৰ হৈ থাকিবলৈ উপদেশ দিলে। তাই ডাঙৰ হ'ল, সুৱৰ্ণৰ লগত আগৰ দৰে ঘূৰা পকা কৰিব নোৱাৰে- এনেধৰণৰ উপদেশবোৰ তাইৰ বাবে কোনো প্ৰকাৰেই গ্ৰহণযোগ্য নহয় যদিও পুতিয়ে দৈহিক পৰিৱৰ্তনৰ এই নতুন ৰূপটোত এটা অচিনাকী অনুভৱত মানসিকভাৱে সোমাই পৰিছে। সকলো নীতি-নিয়ম মানিবলৈ প্ৰস্তুত পুতিয়ে সুৱৰ্ণক নেদেখাকৈ থাকিবলগীয়া হোৱা কথাটোহে মানি ল'বলৈ টান পাইছে। সুৱৰ্ণৰো একেই অৱস্থা, সেয়ে পুতিৰ তোলনি হোৱা তৃতীয়দিনা সুৱৰ্ণ বাৰীৰ পিছফালে আহি আছুতীয়াকৈ থকা পুতিৰ লগত কথাত মগ্ন হৈ পৰিছে। দুয়োকে এনেদৰে কথা পতা অৱস্থাত দেখি পেহীয়েক খঙতে ছলস্থূল লগাই দিলে— “খালি খালি চব শেষ কৰিলি। নিয়ম নীতি চব গ'ল। **তোলনী** হ'ল কি নহ'ল— চুৱা গা ধুলে কি নুধুলে, লাগিয়েই গ'ল লোটিপোটি।”^{৬০} তেওঁ কেৱল পুতিকে গালি পৰা নাই, সাধাৰণ কৰ্মচাৰী এজনৰ পুতেক বুলি সদায় অৱজ্ঞাৰ চকুৰে চোৱা সুৱৰ্ণকো গালি পাৰিছে — “এই ল'ৰা - কি নাম তোৰ? **শান্তি হোৱা** ছোৱালীক লুকাই লুকাই চাবলৈ?”^{৬১} সুৱৰ্ণক গালি পৰা কথাটো সহ্য কৰিব নোৱাৰি পেহীয়েকক কেটেপা মাৰি কপাল ফুটাৰ বুলি কোৱাত পেহীয়েক জাঙুৰ খাই উঠিছে। তোলনি হোৱা ছোৱালীয়ে বৰতীয়া খোৱাৰ নিয়ম আৰু লোকবিশ্বাসমতে বৰতীয়া খোৱা অৱস্থাত কোৱা কথাবোৰ বেয়া হ'লে সি অভিষাপতুল্য হয়। এই ঘটনাটোৰ বাবেই পেহীয়েকে খং কৰি পুতিহঁতৰ ঘৰৰ পৰা গুছি গৈছে।

তোলনি হোৱাৰ পিছত ছোৱালীজনীৰ দৈহিক পৰিৱৰ্তনৰ বাবে বহুক্ষেত্ৰতেই তাই সাৱধান হোৱা উচিত। পুতিৰ স্বভাৱৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি মাকে বাৰে বাৰে তাইক সুৱৰ্ণৰ লগত আগৰ দৰে ঘূৰি ফুৰা, তাৰ পিঠিত উঠা আৰু সিহঁতৰ ঘৰলৈ ঘনাই যোৱা ধৰণৰ কামবোৰ কৰিবলৈ মানা কৰিছে। এগৰাকী মাকৰ এই সময়ত ছোৱালীজনীক এনে শিকনি দিয়াটো কৰ্তব্য বুলিয়েই ধৰা হয়। চাৰিদিনীয়া গা ধুই কইনাৰ সাজেৰে সুৱৰ্ণৰ ঘৰ ওলোৱা

পুতিৰ বিৰক্তিসূচক মন্তব্যৰ মাজেৰে উপন্যাসিকাই তোলনি বিয়াৰ সময়ত ছোৱালীয়ে পালন কৰিবলগীয়া নীতি-নিয়মৰ দাঙিব নোৱাৰা বোজাটো উদঙাই দিছে — “মানুহবোৰ যে কি! খালী ইটো নকৰিবি, সিটো নকৰিবি, ইটো বেয়া, সিটো বেয়া- ঘৰত সোমাই থাক। ল’ৰাৰ মুখ নাচাবি। চাণ্ড খা, কল খা, গাখীৰ খা...”^{৫২} পুতিয়ে বিৰক্তিতে কোৱা এই কথাখিনিতে তোলনি ছোৱালীয়ে চাৰিদিনীয়া গা ধুওৱালৈকে পালনীয় নীতি-নিয়মসমূহে বৰ্ণিত হৈছে।

পুতি আৰু সুৰ্ণৰ কথাবোৰ মুকলিমুৰীয়া। তথাপিও বয়ঃসন্ধি কালৰ এই সীমাৰেখা চুই দুয়োজনৰে মনত এক অচিন অনুভূতিৰ সৃষ্টি হৈছে। ইতিমধ্যে সুৰ্ণৰ মুখতো গোফৰ ৰেখা প্ৰকট হৈছে। মেখেলা চাদৰৰ মাজেৰে এটা নতুন জীৱনক আদৰি লোৱা পুতি সুৰ্ণৰ সন্মুখত থকা সময়খিনি বা দুয়োৰে পতা কথা বতৰাবোৰ ঠিক যেন আগৰদৰে মুকলি নহয়, ক’ৰবাত এক লাজৰ আভাই দুয়োকে চুই গৈছে। ন-যৌৱনপ্ৰাপ্ত কিশোৰ-কিশোৰী এহালৰ মনোজগতত সৃষ্টি হোৱা ভাৱ-অনুভূতিৰ বৰ্ণনা দাঙি ধৰা হৈছে এনেদৰে— “একো নোকোৱাকৈয়ে একো নজনা কৈয়ে তেওঁলোকে প্ৰৱেশ কৰিছিল অন্য অনুভৱৰ পৃথিৱী এখনত। কোনোও কাকো একো কোৱা নাছিল। কোৱাৰ কোনো প্ৰয়োজন হোৱা নাছিল।”^{৫৩}

তোলনি বিয়াৰ বিস্তৃত বিৱৰণ নিদিয়াকৈও উপন্যাসখনত তোলনি বিয়াত পালনীয় লোকাচাৰ তথা ৰীতি নীতিৰ আভাস আৰু এগৰাকী কিশোৰীৰ জীৱনলৈ আহি পৰা বাধ্যবাধকতাৰ ইংগিত অতি কৌশলেৰে ইয়াত চিত্ৰিত কৰা হৈছে। পুতিৰ দৰে স্বাধীনচেতীয়া কিশোৰী এগৰাকীৰ মনোজগতত এনে বাধ্যবাধকতাই কেনে ধৰণে ক্ৰিয়া কৰে, তাৰ ওপৰতো কিছু আলোকপাত কৰা হৈছে।

৪.০৪.৭ ৰাস্না পালকৰ উপন্যাসত তোলনি বিয়া :

‘বেলিবিহীন কপালৰ ৰ’দঘাই মানুহজনী’ ৰাস্না পালকৰ প্ৰথম প্ৰকাশিত উপন্যাস। উপন্যাসখনত অকাল বৈধব্যই বেলিবিহীন কৰা মাখনি নামৰ এগৰাকী গাঁৱলীয়া মহিলাই সাহস আৰু সততাৰে কিদৰে চাৰিটিকে এমাডিমা সন্তানক মানুহ হিচাপে গঢ়ি তুলি সমাজত প্ৰতিষ্ঠিত কৰালে তাৰে এক মনোৰম কাহিনী উপস্থাপন কৰা হৈছে। বিভিন্ন ঘাট-প্ৰতিঘাতৰ মাজেৰে ডাঙৰ হোৱা ধৃতি, জুলি, কনটি নামৰ তিনিওজনী ছোৱালীৰেই তোলনি বিয়াৰ

কথা উপন্যাসখনত উল্লেখ কৰা হৈছে। ধৃতিৰ তোলনি বিয়াখনৰ বৰ্ণনাৰ মাজেৰে কিছু লোকাচাৰ আৰু সেই সময়ত ছোৱালীৰ মানসিক চিন্তা ভাৱনাৰ ওপৰত পোহৰ পেলাইছে। তিনিওজনী ছোৱালীৰ বয়সৰ ব্যৱধান এক ডেৰ বছৰমানহে গতিকে একেলগে বাঢ়ি অহা ছোৱালীকেইজনীক দেখি মাকৰ মনলৈ চিন্তা আহি থাকে, পাল পাতি এজনী এজনীকৈ গোটেইকেইজনীৰে তোলনি হ'ব। ধৃতি কৰবাত জুপুকা মাৰি বহি থকা দেখিলে মাকৰ মনত চিন্তা হয় আৰু ভাৱে— “**শান্তি হওঁ হওঁ তাই। আঘোণত এঘাৰ বছৰ পূৰ হ'ব।**”^{৫৪} মাখনিয়ে মনে প্ৰাণে কামনা কৰে যে ছোৱালীজনীৰ যাতে আঘোণৰ দিনতহে তোলনি হয়, কাৰণ সেই সময়ত তেওঁৰ ঘৰত ধানমুঠি জমা হয়, অইন সময়ত নিমন্ত্ৰিত অতিথিক আপ্যায়ন কৰা তথা অন্যান্য যা-যোগাৰ কৰাত তেওঁৰ কিছু অসুবিধা হ'ব। কম কাপোৰেৰে গা আৱৰি থকা ধৃতিৰ বাঢ়ি অহা চেহেৰাটোৰ পৰিৱৰ্তনে মাকক সচেতন কৰি তুলিছে, তাইৰ বাবে তলত পিন্ধা কাপোৰৰ প্ৰয়োজন হৈছে আৰু খৰখৰকৈ বজাৰৰ পৰা গৈ দুটা তলচোলা কিনি আনিছে। জুলিয়েও এনে চোলা বিচৰাত মাকে সময়ত তাইক দিব বুলি কৈ থৈছে। অভাৱ-অনাটনৰ মাজত টানিটুনি চলি থকা সংসাৰ এখনত প্ৰাক্ যৌৱনা ছোৱালীৰ ক্ষেত্ৰত সচেতন মাকে লোৱা সাৱধানতাৰ এখন নিখুঁট ছবি দাঙি ধৰা হৈছে।

ধৃতিৰ তোলনি হোৱা বৰ্ণনাখিনি বাস্তৱসন্মতভাৱে দাঙি ধৰা হৈছে। নিজ জীয়েকৰ তোলনি হোৱাৰ দিনা মাকক এক গধুৰ অচিনাকি আবেগে আৱৰি ধৰে, তাতে পিতৃহীনা ছোৱালীক ডাঙৰ কৰা মাকে এনে আৱেগ ঢাকি ৰখা টান। ধৃতিৰ তোলনি হোৱা খবৰে মাখনিৰ মন দুখেৰে ভাৰাক্ৰান্ত কৰি তুলিছে যদিও কন্দা-কটা নকৰি নিজৰ দায়িত্ব স্থিৰ কৰি লৈছে। জুলিক ওচৰৰ তিৰোতাখিনিক খবৰ দিব কৈ আৰু চুৰি কটাৰী আনিবলৈ দোকানলৈ পঠিয়াই দি ধৃতিক আছুতীয়াকৈ ৰখাৰ ব্যৱস্থা কৰিছে।

লোকবিশ্বাস অনুসৰি তোলনি হোৱা ছোৱালীজনীয়ে চুৰা গা নুপুৱালৈকে পিন্ধি থকা কাপোৰ সাজ সলোৱাৰ নিয়ম নাই। সেয়ে ধৃতিক কাপোৰ সলাব নিদি, এঠাইত থিয় হৈ থাকিব দি মাকে তাইৰ কাৰণে খেৰৰ বিচনাখন সাজু কৰিছে। ৰক্তক্ষৰণ হৈ থকা ধৃতিয়ে অতি কষ্টেৰে থিয় হৈ আছে যদিও মাকে মেখেলা এখন পিন্ধাই দিওঁতে তাইৰ তেজৰ ক্ষীণ সূঁতি এটা বৈ আহিছে। উপন্যাসখনত কথাখিনি জীৱন্ত ৰূপত এনেধৰণে চিত্ৰিত হৈছে —

“নাৰী জীৱনৰ প্ৰথম পাঠ লুটিয়াই খেৰ পাৰি ওপৰত পাৰি দিয়া বিছনা চাদৰখনত তলমূৰা হৈ বহি আছে ধৃতি। মানুহজনী বেকা হ'লেই নিম্নাংশৰে সুৰসুৰাই বব ধৰা তেজৰ ধাৰাটো যেন কিছু পৰিমাণে বন্ধ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছে তাই। থিয় দিবলৈও ভয়। পিছফালে তেজৰ শুকান দাগ। গাটো কেচেমা কেচেমা গোন্ধ এটাও পাইছে। আজি তিনিদিন ধৰি তাই মেখেলা পিন্ধি আছে। তলত তেজ লগা স্কাৰ্টটোকে কোঁচাই কোঁচাই সোপা মাৰি থৈছে। অস্বস্তিত নাযায় সময়। ফলাহাৰ খাই খাই পেটটো ফুলি গৈছে।”^{৫৫} পৰম্পৰাৰ নামত ছোৱালী এজনী কিমান অস্বাস্থ্যকৰ পৰিৱেশৰ মাজত বখা হয়, তাৰ উমান এই কথাখিনিৰ পৰা পাব পাৰি। ঘৰৰ ভিতৰতে আৱদ্ধ ধৃতি কেৱল পায়খানা কৰিবলৈহে বাৰীৰ পিছফালে এবাৰ ওলোৱাৰ অনুমতি আছে। লেতেৰা স্কাৰ্টটো পিন্ধি থাকি অস্বস্তি লগাত সেইটো মনে মনে খুলি জুলিক খুজি আন এটা পিন্ধা চকুত পৰাত মাক অসন্তুষ্ট হৈ তাইক বকি বকি কৈছে যে গাঁৱৰ তোলনি হোৱা সকলোৱে এনেদৰেই থাকে, কাপোৰ নসলায়। ভায়েক ভনীয়েকহঁতে ভাত খোৱাৰ উমান পালে ধৃতিৰ পেটে কলমলায়, দুখ-ভোকত চকুলো বাগৰি আহে। নিয়মৰ নামত এজনী কিশোৰীক ভোকে লঘোণে ৰাখি, কেৱল ফলাহাৰ খাব দিয়া কথাটো ধৃতিৰ বাবে বোধগম্য নোহোৱা কথা।

তোলনি বিয়াত পিন্ধাবলৈ কেইসাজমান কাপোৰৰ প্ৰয়োজন হয়, পাৰিলে এসাজ পাটৰ কাপোৰ হ'লে ভাল। ধৃতিৰ মাকেও জীয়েকৰ ক্ষেত্ৰত এই অভাৱ পূৰণ কৰিবলৈ পোহনীয়া ছাগলী বেচি টকা যোগাৰ কৰিছে আৰু তাইৰ বাবে পাটৰ কাপোৰ এসাজ আনিছে। দেউতাক ঢুকুৱাৰ পৰাই সততে ধৃতিহঁতৰ খবৰ বখা মামাকেও ভাগিনীয়েকৰ তোলনি বিয়াত দিবলৈ সোণৰ কাণফুলি গঢ়াইছে। এই আয়োজনবোৰ মাকে অতি কষ্টেৰে কৰি থকা দেখিও কিশোৰী ধৃতিয়ে এক অজানা পুলক আৰু আনন্দ অনুভৱ কৰিছে — যিটো মনস্তাত্ত্বিক দিশৰ পৰাও বাস্তৱসন্মত। ধৃতিৰ মনৰ অনুভৱ উপন্যাসখনত এনেদৰে বৰ্ণনা কৰা হৈছে— “পাটৰ কাপোৰ আৰু সোণৰ কাণফুলি পিন্ধি তাই কইনা হ'ব। অকমানি কইনা। তাই দেখিছে গাঁৱৰ প্ৰায় সমবয়সীবোৰ কইনা হোৱা। তাইৰো কইনা হোৱাৰ দিন পৰিছে। তাই কইনা হ'ব। তাইক সজাব বভাৰ তলত। সোণৰ চকমকনিত জিলিকিব তাই। পাটৰ কাপোৰ পিন্ধি ধুনীয়াজনী হ'ব তাই। তাইক সজাওঁতে আয়তীসকলে গীত জুৰিব। মাকে কাপোৰৰ টোপোলা এটা দি

তাইক চুমা খাব। কোলাত চাউল এবাতি লৈ তাই মানুহৰ পৰা উপহাৰ ল'ব।”^{৬৬}

ছোৱালী এজনী গাভৰু হোৱাৰ লগে লগে নিৰাপত্তা আৰু সুৰক্ষাৰ অধিক প্ৰয়োজন বুলি ভবা সমাজখন আৰু অভিভাৱসকল কিছু সজাগ, সচেতন হয়। পিতৃহীনা ছোৱালীৰ ক্ষেত্ৰত এই সজাগতাৰ অধিক প্ৰয়োজন বুলি কৰা ধাৰণাই বিধবা মাকজনীক কিছু চিন্তাত পেলায়। ধৃতিৰ খবৰ লবলৈ আৰু তোলনি বিয়াৰ যা-যোগাৰত সহায় কৰিবলৈ অহা প্ৰতিবেশী মহিলাসকলৰ কথা বাৰ্তাবোৰ শুনি শুনি ধৃতি বিৰক্ত হয়। গাভৰু ধৃতিক লৈ অহেতুক চিন্তা কৰি মাকৰ মনত ভীতিসঞ্চার কৰি কথা কৈ থকা মানুহখিনিলৈ তাইৰ ভিতৰি ভিতৰি খং উঠি আহে। সেয়ে তাইৰ কোমল মনটোৱে চিন্তা কৰে — “প্ৰাকৃতিক ঘটনাটোত ভীষণ অশান্তি ভোগা ছোৱালীজনীক একেদিনাই **ডাঙৰ হ'ল** বুলি তাইৰ কোমল মনটোক বাৰে বাৰে আঘাত সনা কি নিয়ম এয়া সমাজৰ।”^{৬৭}

শুই বহি ওচৰ চুবুৰীয়া মাইকী মানুহবোৰৰ কথা বতৰা শুনি শুনি তাইৰ কোমল মনটো আগতকৈও দৃঢ় হ'ল। তাই সিদ্ধান্ত ল'লে যিকোনো পৰিস্থিতিতে মাকক সহায়ৰ হাত আগবঢ়াই দিয়াৰ লগতে, পঢ়ি-শুনি শিক্ষিতা হ'ব আৰু ভায়েক ভনীয়েকহঁতৰো পথ প্ৰদৰ্শক হ'ব। সাতদিনৰ দিনা তোলনি বিয়াৰ সকলো নিয়ম নীতি হৈ যোৱাৰ পিছত যেতিয়া তাই বাহিৰ ওলাব পৰা হ'ল, তেতিয়াহে তাইৰ উপলব্ধি কৰিলে যে এই পৰিৱৰ্তনে এক অচিনা লাজৰ আভা ছটিয়াই গৈছে। প্ৰথমদিনা তাই স্কুললৈ নগ'ল, আনকি পথাৰত ছাগলী এৰাল দিবলৈ যাৰ মন নকৰিলে। তোলনি হোৱাৰ পিছত স্কুলত সমবয়সী, যিসকলৰ তেতিয়ালৈ তোলনি হোৱা নাই সিহঁতে সেইকেইদিনৰ অনুভৱ ধৃতিৰ পৰা জানিব বিচৰাত ধৃতিয়ে এই অৱস্থা হোৱাসকলেহে অনুভৱ কৰিব পাৰে বুলি উত্তৰ দিছে।

ধৃতিৰ ভনীয়েক জুলি আৰু কণটিৰ তোলনি বিয়া কেইখনো ধৃতিৰ নিয়মেৰে পালন কৰা হৈছিল বুলি উপন্যাসিকে উল্লেখ কৰিছে যদিও বহলাই আলোচনা কৰা নাই। কিন্তু কিছু পৰিমাণে জেদী জুলিৰ তোলনি হোৱাৰ পিছত মনৰ যিধৰণৰ পৰিৱৰ্তন হৈছিল তাৰ কিছু আভাস দিছে। ধৃতিৰ বিয়াত পাটৰ কাপোৰ, সোণৰ ফুলি দেখি জুলিয়েও মাকক তাকৈ এইবোৰ লাগে বুলি আপত্তি দৰ্শাওতে মাকে কৈছিল যে তাইৰ তোলনি বিয়াত তাকৈ এইবোৰ দিব। সেয়ে জুলিয়ে এইবোৰ পোৱাৰ আশাতে তোলনি হোৱা দিনটোলৈ বাট চাই

আছিল। কিন্তু যেতিয়া তাইৰ তোলনি হ'ল, তাই ভয়ত বিতত হৈ পৰিল আৰু লগে লগে গম্ভীৰো গ'ল। সেই মুহূৰ্ততে তাই উপলব্ধি কৰিলে মাক আৰু মামাকৰ কষ্ট, যিয়ে তাইৰ বাবে পাটৰ কাপোৰ আৰু সোণৰ কাণফুলি গঢ়াবলৈ যথেষ্ট চিন্তা কৰিব লাগিব। নাৰীলৈ উত্তৰণ ঘটা এটা মুহূৰ্ততে যেন ছোৱালীজনীৰ মনলৈ চিন্তাৰ গভীৰতা আহি গ'ল। তাই মাক আৰু মামাকক তাইৰ বাবে কষ্ট কৰি কাপোৰ অলংকাৰ একো গোটাৰ নালাগে বুলি কৈ দিলে। এই উত্তৰণ মনৰো উত্তৰণ— “কৈশোৰ এৰি নাৰীলৈ উত্তৰণ ঘটিছে জুলিৰো। বুজন হোৱাটোৱে বৈশিষ্ট্য কিশোৰীৰ।”^{৫৮}

সাধাৰণতে গ্ৰাম্য সমাজখনত তোলনি হোৱাৰ পিছতে ছোৱালীৰ বিয়াৰ কথা আছে। সমাজৰ একাংশই ছোৱালীৰ অভিভাৱকৰ মনত সততে এই চিন্তা সোমাই দি কিছু পৰিমাণে ব্যতিব্যস্ত কৰি তোলে। মাখনিৰ ল'ৰা ছোৱালী কেইটা পঢ়াই শুনাই, ব্যৱহাৰ পাতিয়ে ভাল। এগৰাকী বিধৱাই সংসাৰখন আজুৰি সম্পূৰ্ণ নিষ্ঠা, দায়িত্ব, সাহস আৰু সততাৰে কেনেদৰে সিহঁতক মানুহ কৰিছে সকলোৱে দেখিছে। আনৰ ভাল দেখিব নোৱাৰা ঈৰ্ষাপৰায়ণ কিছুৰে সেয়ে কৈছে — “তোলনি হৈ আমিনো কেইটা দিন আছিলো। মানুহ এটা চাই বিয়া দি দে। এটা পেট আঁতৰিলেও তোৰ কষ্ট কিছু কমিব।”^{৫৯} এই ধৰণৰ কথাইও মাখনিক নিজৰ সিদ্ধান্তৰ পৰা আঁতৰাই নানিলে, তাই আটাইকে সুপ্ৰতিষ্ঠিত কৰাবলৈ সক্ষম হ'ল। বাৰ-তেৰ বছৰত তোলনি হোৱাৰ পিছতে ছোৱালী বিবাহৰ উপযুক্ত হয় বুলি সমাজৰ এচামে মানি চলিলেও মাখনিয়ে বয়সৰ জোখাৰে ডাঙৰ হ'লে হে ছোৱালী বিয়া দিয়াৰ উপযুক্ত হয় বুলি বিবেচনা কৰে। উপন্যাসখনত তোলনি বিয়াৰ পাৰম্পৰিক ৰীতি-নীতিৰ পৰিৱৰ্তনৰ সমান্তৰালভাৱে নাৰী শিক্ষাৰ প্ৰতি থকা ধাউতিয়ে উত্তৰণমুখী সমাজ এখনৰ সৃষ্টিত যোগাৰ পৰা অৰিহণাই বিশেষ স্থান লাভ কৰিছে।

৪.০৪.৮ অন্যান্য লেখকৰ উপন্যাসত তোলনি বিয়া :

নৱকান্ত বৰুৱাৰ ‘ককাদেউতাৰ হাড়’ মহিম বৰাৰ ‘এখানি মাহীৰ হাঁহি’, জুৰি বৰা বৰগোহাঞিৰ ‘নাংফা’, ‘মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যৰ ‘বৰদোৱানী’ উপন্যাস কেইখনত তোলনি বিয়াৰ ভিন্ন দৃষ্টিভঙ্গীয়ে স্থান পাইছে। ‘ককাদেউতাৰ হাড়’ উপন্যাসখনত গাভৰু হোৱাৰ পিছত ছোৱালীবোৰ নৈৰ পাৰলৈ যে পানী নিবলৈ নাহে তাৰ এটি উল্লেখ আছে। ইয়াত

‘মানুহ হোৱা’ শব্দটো ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। উপন্যাসখনত দুটা আহোম বংশ ভোগাই বৰুৱা আৰু বাখৰ বৰাৰ কেইবা পুৰুষৰ আগত থকা এটা পৰিয়ালকেন্দ্ৰিক সংঘাতৰ কথা হেমন্তৰ আইতাকৰ মুখেৰে কৌশলেৰে উপস্থাপন কৰা হৈছে। হেমন্তই পচন্দ কৰা ছোৱালীজনীক বিয়া কৰোৱাৰ অনুমতি বিচাৰি গুৱাহাটীৰ পৰা নগাঁওলৈ যাওঁতে মৰাসুঁতিৰ দৰে কলংখন দেখি মনলৈ অহা স্মৃতি ৰোমন্থন কৰিছে। নৈৰ ঘাটত দেখা সৰু সৰু ছোৱালী কেইজনীমানৰ প্ৰসংগত কোৱা হৈছে — “সৰুতে দেখিছিলো শিলঘাটৰ ওচৰত বাৰিষাৰ নাওঁৰ তলিখন মাথো তিতে। নাওঁবোৰ দলঙৰ দৰে উবুৰি হৈ পৰি থাকে। খৰালি বালিত গাঁত খান্দি পানী একো গাগৰি নিয়ে, ওহো গাঁৱৰ জীয়ৰী বোৱাৰীবোৰে নহয়, চুটি মেখেলাৰ ওপৰত ব্লাউজ পিন্ধা পেন্দুকনা আইটি একোজনীয়ে। কাৰণ ‘মানুহ’ হোৱাৰ পিছত ছোৱালী ঘাটলৈ যোৱাটো লাজৰ কথা। “ভাল মানুহৰ গাওঁ যো।”^{৬০} এই কথাখিনিয়ে দুটা ইংগিত বহন কৰিছে, সেই সময়ৰ সৰু ছোৱালীবোৰে চুটি মেখেলাৰ ওপৰত ব্লাউজ পিন্ধিছিল আৰু তোলনি হোৱাৰ পিছত নৈ ঘাটলৈ অহা কথাটো উচ্চবৰ্ণৰ মানুহে পচন্দ কৰা নাছিল।

আন এটা ঘটনাক কেন্দ্ৰ কৰি সেইসময়ত বৰুৱা বংশৰ লোকৰ ছোৱালীৰ ‘আগবিয়া’ দিয়াৰ প্ৰথা যে নাছিল তাৰ ইংগিত পোৱা যায়। বাখৰ বৰুৱা আৰু ভোগাই বৰাৰ পৰিয়ালকেন্দ্ৰিক সংঘাতে এনে এটা ৰূপ লৈছিল যে ভোগাই বৰুৱাই বাখৰ বৰাক অপদস্ত কৰিবলৈ সাধাৰণ মানুহবোৰে বন্ধক থোৱা সোণ মোকলাবলৈ মানুহখিনিক ধন দি মনে মনে সহায় কৰিছিল। কিন্তু এনেদৰে সোণ মোকলাবলৈ গৈ কুমুদ নামৰ ব্যক্তিজন বাখৰ বৰাৰ লগুৱাৰ গুলিত নিহত হ’ব লগা হ’ল। এই ঘটনাটোত ভোগাই বৰুৱাই যাতে নিজৰ নাম সাঙোৰ নাখায় তাৰ বাবে মানুহবোৰক ক’বলৈ ধৰিলে যে তেওঁ কুমাৰ গাঁৱৰ মানুহবোৰক ছোৱালীৰ বিয়াৰ বাবে চৰু মলা গঢ়াবলৈহে টকা-সিকা দিছিল। এই কথাটো কাৰোৰে বাবে বিশ্বাযোগ্য নহ’ল, সেই সময়ৰ এঘাৰ বছৰীয়া ছোৱালীজনীৰ বাবে এতিয়াই চৰু মলা গঢ়াব দিয়াৰ কোনো যুক্তি নাই। কাৰণটো হ’ল এই বংশত কোনোৱে আগবিয়া নাপাতে, বৰবিয়া পাতিবলৈও বছ বছৰ — “কথাখিনি আটাইৰে অস্বাভাৱিক যেন লাগিল, ভোগেশ্বৰ বৰুৱাই সাধাৰণতে ইমান কথা নকয়। এঘাৰ বছৰ বয়সতে এওঁ ছোৱালী উলিয়াই দিবনে? আগবিয়া দিয়া প্ৰথা এওঁলোকৰ পৰিয়ালত নাই...।”^{৬১} এনেদৰে ককাদেউতাৰ হাড়ত নৈৰ ঘাটত পানী অনা প্ৰসংগ আৰু

আগবিয়াৰ প্ৰসংগেৰে অসমীয়া সমাজৰ তোলনি বিয়াৰ পৰম্পৰাগত ৰীতি-নীতিৰ পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে তোলনি হোৱা ছোৱালীৰ স্বাধীনতাৰ দিশটো উন্মোচিত হৈছে।

মহিম বৰাৰ ‘এধানি মাহীৰ হাঁহি’ উপন্যাসখনত তোলনি হোৱাৰ প্ৰসংগ আহিছে উপন্যাসখনৰ নায়ক জ্ঞানেন্দ্ৰ বায়ন অৰ্থাৎ দেউকনৰ ভনীয়েকৰ প্ৰসংগত। দেউকনে ককাকৰ ঘৰত এধানি মাহীৰ বিশেষ মৰম আৰু যত্নত চাৰিবছৰ থাকি সেই গাঁৱৰ হাইস্কুলত পঢ়িছিল আৰু তাৰ পৰাই মাইনৰ পাছ কৰে। মাইনৰ পাছ কৰিয়েই সি মামাকৰ সহযোগত চাহ বাগানত চাকৰিত সোমাল। এধানি মাহী আৰু নিজ ঘৰৰ পৰিয়ালৰ লগত যোগাযোগ ৰাখি চলা দেউকনে গাঁৱৰ ঘৰখনৰ খা-খবৰবোৰ ৰাখি থাকে। নিজৰ ভনীয়েক বকুলীৰ শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত আহি পৰা ডাঙৰ সমস্যাটো আছিল, তাই স্কুললৈ যাবলৈ লগৰীয়াৰ অভাৱ। দেউকনে চাকৰিটো পোৱাৰ কাৰণে টকা পইচাৰৰ ক্ষেত্ৰত তাইৰ অসুবিধা হোৱা নাছিল, কিন্তু সেই সময়ত গাঁৱৰ ছোৱালীবোৰ তোলনি নোহোৱালৈকেহে স্কুললৈ গৈ আছিল, তোলনি হোৱাৰ লগে লগে সিহঁতক ঘৰতে ৰাখি তাঁত বোৱা তথা ঘৰুৱা অন্যান্য কামবোৰ কৰোৱা হৈছিল। এই কথাটো ইয়াত দেউকনৰ মুখেৰেই দাঙি ধৰা হৈছে — “এতিয়া মোৰ চাকৰি হোৱাত ঘৰলৈ সহায় কৰিব পৰা অৱস্থা হোৱাত বৌটিয়ে ছোৱালীক ইংৰাজী পঢ়াবলৈ জোৰ দিলে। কিন্তু পঞ্চমমান শ্ৰেণীত লগৰ ছোৱালীৰজনী মানুহ হোৱাত অৰ্থাৎ **পুষ্টিতা** হোৱাত ছোৱালী স্কুললৈ নপঠোৱা হ’ল। বকুলীকো স্কুল একৰাই ঘৰতে তাঁত সূতাৰ কাম, হাতৰ কাম শিকাইছে।”^{৬২} কেৱল লগৰীয়াৰ অভাৱত পঢ়া-শুনাৰ পৰা বিধিত হোৱা কথাষাৰৰ পৰা সেই সময়ৰ সামাজিক জীৱনত নাৰীৰ স্থানৰ এটা আভাস পোৱা যায়। সেই সময়ত গাঁৱৰ ছোৱালীক পঢ়া-শুনা কৰোৱাতকৈ ঘৰুৱা কাম-বন শিকোৱাতহে অভিভাৱকে গুৰুত্ব দিছিল। বকুলীৰ ইচ্ছা থকা সত্বেও শিক্ষা লাভৰ পৰা বিধিত হ’ব লগা হ’ল।

সাধাৰণতে ১১-১২ বছৰ বয়সত এজনী ছোৱালীৰ তোলনি হয় যদিও কেতিয়াবা এই বয়সৰ কিছু তাৰতম্য ঘটে। কোনো কোনো কাৰণত কেতিয়াবা ছোৱালী এজনীৰ তোলনি হওঁতে দেৰি হ’ব পাৰে। এনেদৰে দেৰিলৈ তোলনি নোহোৱাকৈ থকা ছোৱালীৰ অভিভাৱক, বিশেষকৈ মাকজনী অতি চিন্তিত হৈ পৰে। বকুলীৰ তোলনি হওঁতে পলম হোৱাত দেউকনৰ মাকো চিন্তিত হৈ পৰিছিল। বকুলীৰ সমবয়সী ছোৱালীবোৰৰ তোলনি হৈ

যোৱাৰ পিছতো বকুলীৰ তোলনি নোহোৱাত মাক যে যথেষ্ট চিন্তিত হৈ পৰিছিল তাৰ উমান দেউকনে আগতেই পাইছিল। এখানি মাহীৰ গিৰিয়েক ঢুকোৱাৰ সময়ত মাক তাইৰ ওচৰলৈ যাব নোৱাৰিলে, কাৰণ সেই সময়তে বকুলীৰ তোলনি হ'ল। দেউকনে এই সমস্ত খবৰ দেউতাকে তালৈ পঠোৱা চিঠিৰ পৰা জানিছিল — “পিতাদেউৰ চিঠিৰ পৰা জানিলো মোৰ ভনী বকুলীও **তোলনি** হ'ল। তাইৰ **শান্তি হোৱা** পলম হোৱাত বৌটিৰ বৰ চিন্তা হৈছিল। সাদিনীয়া নোতোলাকৈ বৌটি ঘৰবন্দী। মাহীৰ দুৰ্যোগৰ সময়ত আমি কোনোৱে মাতৃৰ দিবলৈ যাব নোৱাৰিলো, ইয়ো এক ভাগ্যৰ পৰিহাস।”^{৩৩} উপন্যাসখনত দেউকনৰ মামাকৰ ছোৱালী দুজনীক টাউনৰ মিশ্যনেৰী স্কুলত নাম লগাই দিয়াৰ সময়ত ‘ইতিমধ্যে সিহঁত ডাঙৰ হৈছে’ বুলি তোলনি হোৱাৰ কথা ইংগিত কৰিছে।

জুৰি বৰা বৰগোহাঞিৰ নাংফা উপন্যাসখন জয়মতী কুঁৱৰীৰ জীৱনভিত্তিক এখন ঐতিহাসিক উপন্যাস। ইয়াত জয়মতীয়ে কন্যাকাল পোৱাৰ সময়ছোৱাৰ অলপ উল্লেখ আছে আৰু তোলনি হোৱা বুজোৱা আহোম নাম ‘নাং তেক বক’ বুলি উল্লেখ কৰিছে। কেইদিনমান আগতে জয়মতীৰ অৰ্থাৎ জয়াৰ নাং তেক বক খন পালন কৰা হৈ গৈছে। সেই সময়ৰ আহোম বিষয়াৰ তোলনি হোৱা কুমাৰীজনীক ওখ পালেঙত আছুতীয়াকৈ ৰখা হৈছিল আৰু আছুতীয়াকৈ কোঠাত আৱদ্ধ কৰি ৰাখি কেৱল ফলাহাৰহে কৰিব দিয়া হৈছিল। জয়মতীকো এই নিয়মেৰে ৰখা হৈছে। হয়তো আহোমৰ বিষয়াৰ ছোৱালীৰ তোলনি বিয়াত পানী তুলিবলৈ যাওঁতে ঢোল-পেপা সংগত কৰাৰ নিয়ম আছিল, সেয়ে আহোম বিষয়া লাইথেপেনা বৰগোঁহাইৰ আদৰৰ জীয়ৰী জয়াৰ তোলনি বিয়াত পানী তুলিবলৈ এনে আয়োজন কৰা হৈছিল — “ঢোল পেপা লৈ বোৱাৰী জীয়ৰীয়ে পানী তুলিও আনিলে। খাৰনি পানীৰে গা ধুলে।”^{৩৪} জয়মতীক মাহীমাকহঁতে দলিচা পাৰি বহুৱাইছে আৰু নানা আ-অলংকাৰ পিন্ধাই ন-কইনাৰ দৰে সজাই পৰাই তুলিছে। ঢোল-পেপা বজোৱা, আ-অলংকাৰ পিন্ধোৱা আদি জাকজমকতাপূৰ্ণ ৰজাঘৰীয়া আয়োজনে সমসাময়িক প্ৰজাসকলৰ মাজত ক্ৰিয়া কৰিছিল বুলি অনুমান কৰিব পাৰি। জয়মতীৰ মাক চন্দ্ৰদাৰুৱে জয়মতীক ধুওৱা পৰ্ব শেষ হোৱাৰ পিছত সেই সময়ৰ নিয়ম মতে কইনাৰ মংগলৰ বাবে পুখুৰী পাৰত প্ৰাৰ্থনা কৰিলে। আহোম ৰীতিমতে চন্দ্ৰদাৰুৱে প্ৰাৰ্থনা কৰাৰ বৰ্ণনা দিয়া হৈছে — “পুখুৰীৰ পাৰত গৈ ৰঙা মাটিৰে লিপি তাত এজোৰ ভীমকলৰ আগলি পাত

পাৰি এখন মিঠাতেলৰ মাটি চাকি, তামোল, পাণ, তামৰ অৰিহণা এটি, এমুঠি আৰৈ চাউল, হাঁহ কণী দি খামলাও স্ৰোতেৰে প্ৰাৰ্থনা কৰিলে।”^{৬৫} এই তোলনি বিয়াখন হৈ যোৱাৰ পিছৰে পৰা সকলোৰে চকুত পৰাকৈ জয়মতী গহীন-গস্তীৰ হৈ পৰিছে আৰু ঘৰুৱা কাম-বন তথা নিজ ঘৰতে ৰাজবিষয়াসকলৰ মাজত হোৱা কথা বাতাৰ পৰা সেই সময়ৰ আহোম ৰাজ কাৰেঙত চলি থকা ঘটনা প্ৰৱাহৰ প্ৰতি অধিক মনোযোগী হৈ পৰিছে।

মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্যৰ ‘বৰদোৱানী’ উপন্যাসত তোলনি হোৱা ছোৱালীজনীৰ মানসিক পৰিৱৰ্তনৰ সময়ত সাহস দিয়া মানুহৰ যে প্ৰয়োজন হয় তাৰ আভাস এটা সৰু ঘটনাৰ মাজেৰে দিয়া হৈছে। বৰদোৱানীৰ প্ৰতি অকৃত্ৰিম মৰম ভালপোৱা থকা সত্বেও মৃত্যুমুখী মাকৰ কথা ৰাখিবলৈ কেৱল সন্তান লাভৰ বাবেই পুণ্যধৰে ৰেণুক বিয়া কৰাব লগা হৈছিল। অৱশ্যে ৰেণুৱে পুণ্যধৰক নিৰাশ নকৰিলে, তাই লক্ষ্মণ আৰু কান্তা নামৰ এহাল ল’ৰা-ছোৱালীৰ মাক হ’ল। বৰদোৱানীয়ে দুয়োকে নিজৰ সন্তানৰ দৰেই মৰম কৰিলে। বৰদোৱানী গাঁৱৰ ঘৰত আৰু ৰেণু পুণ্যধৰৰ লগত পামৰ ঘৰতে বেছি থাকে। পামতেই কান্তাৰ তোলনি হোৱাৰ খবৰ লৈ পুণ্যধৰ বৰদোৱানীৰ ওচৰলৈ আহিছে। পামত পাতলীয়াকৈহে মানুহ থাকে, তাতে তিৰোতা মানুহৰ সংখ্যাও কম। কিশোৰী কান্তাই তোলনি হোৱাৰ পিছত অলপ ভয় কৰিছে, মাকে কি কৰিম নকৰিম যেন হৈ পৰিছে। কান্তাৰ তোলনি হোৱাৰ খবৰ পুণ্যধৰে বৰদোৱানীৰ কাণত পেলাইছে, বৰদোৱানীয়ে শুনিছে — “হয়, কান্তাই **কন্যাকাল** পাইছে। বৰদোৱানী পামলৈ যাব লাগে।”^{৬৬} মাজে মাজে বৰদোৱানীৰ এটা মূৰ ঘূৰণি হয়, খবৰটো পোৱাৰ সময়তো তাইৰ গা-মূৰ ভাল নহয়। তথাপি পুণ্যধৰে তাইক কৈছে — “অকণ মান বাৰু পালেই যাবি। তায়ো আশা কৰিছে, কান্তাইয়ো ভয় খাইছে। তই গলে ভাল পাব।”^{৬৭} বৰদোৱানীয়ে পামত থাকি তোলনি বিয়াখন পতাৰ পিছত ঘৰলৈ উভতি অহাৰ কথা উপন্যাসখনত বৰ্ণনা কৰা হৈছে যদিও ইয়াত তোলনি বিয়াৰ বিস্তৃত বিৱৰণ দাঙি ধৰা হোৱা নাই।

উপন্যাসসমূহত তোলনি বিয়াৰ লোকাচাৰ বা লোকবিশ্বাসসমূহ স্থান পোৱাটোৰে অসমীয়া সমাজত এই বিয়াখনৰ স্থান কিমান গুৰুত্বপূৰ্ণতাৰ আভাস পাব পাৰি। উপন্যাসিকৰ নিজস্ব দৃষ্টিভঙ্গীৰে বিয়াখনৰ বিশ্লেষণ আৰু সেইসময়ৰ ছোৱালীজনীৰ মানসিক অৱস্থাৰ

চিত্ৰ চিত্ৰিত কৰাৰ চেষ্টা কৰা দেখা যায়। কাহিনীৰ প্ৰয়োজন অনুসৰি তোলনি বিয়াৰ উপস্থাপনে একোখন উপন্যাসৰ কথাবস্তুক বিশেষ মান্যতা প্ৰদান কৰিছে।

৪.০৫ চুটিগল্পত তোলনি বিয়া :

উপন্যাস সাহিত্যৰ দৰে গল্প সাহিত্যত সমাজ-জীৱনৰ বিস্তৃত ব্যাখ্যা সম্ভৱ নহ'লেও সমাজৰ কোনো দিশৰ খণ্ড চিত্ৰ একোটা প্ৰতিফলিত নোহোৱাকৈ নাথাকে। অসমীয়া চুটিগল্পত সমাজ-জীৱনৰ প্ৰতিচ্ছবি বিচিত্ৰ ৰূপত প্ৰতিফলিত হৈ আহিছে। গল্পকাৰসকলে তেওঁলোকে বাস কৰা সমাজখনৰ অৰ্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক তথা সামাজিক জীৱনক সচেতনভাৱে অনুধাৱন কৰে আৰু প্ৰয়োজন সাপেক্ষে সাহিত্যত তাক দাঙি ধৰাৰ চেষ্টা কৰে। গ্ৰামীণ অসমীয়া সমাজৰ নিখুঁট চিত্ৰ থকা গল্পবোৰত সমাজ জীৱনত প্ৰভাৱ পেলাই অহা ৰীতি-নীতি, ভাৱধাৰা, সামাজিক জীৱনত পালনীয় উৎসৱ-পাৰ্বণ তথা ইয়াৰ লগত জড়িত কু-সংস্কাৰ আৰু অন্ধ বিশ্বাসৰ ভয়াবহ ৰূপটোকে দাঙি ধৰা হয়। গাঁৱলীয়া সমাজৰ বিভিন্ন ৰীতি-নীতি, নিয়ম কানুনৰ দীঘলীয়া বৰ্ণনাৰে সমাজ এখনৰ লগত লেখক-লেখিকাসকলৰ নিবিড় সম্পৰ্ককে প্ৰমাণ কৰে। অসমীয়া সমাজ জীৱনত, বিশেষকৈ গ্ৰাম্য সমাজখনৰ প্ৰতিটো খোজতে পালনীয় লোকাচাৰ আৰু লোকবিশ্বাসসমূহৰ বিৱৰণ চুটিগল্পত কাহিনীৰ প্ৰয়োজন সাপেক্ষে বৰ্ণিত হৈ আহিছে। অসমীয়া গ্ৰাম্য সমাজত পুৰুষানুক্রমে চলি অহা এটি স্ত্ৰী আচাৰযুক্ত অনুষ্ঠান 'তোলনি বিয়া'ই প্ৰসংগক্ৰমে গল্প সাহিত্যত ভূমুকি মাৰিছে।

পৰম্পৰাগতভাৱে পালন কৰি অহা তোলনি বিয়াখনৰ গুৰুত্ব অসমীয়া সমাজত পৰিৱৰ্তিত ৰূপত হ'লেও বৰ্তমানো বৰ্তি আছে। আগবিয়া প্ৰচলন থকাৰ সময়ৰ পৰাই অসমীয়া সমাজত যে তোলনি হোৱা কথাটোৱে বিশেষ গুৰুত্ব লাভ কৰিছিল, সেই কথা গল্প সাহিত্যৰ মাজত ভূমুকি মাৰিছে। তোলনি হোৱা বুজোৱা আন শব্দবোৰৰ ব্যৱহাৰেৰে গল্পত আলোচিত হোৱা তোলনি বিয়াখনৰ প্ৰসংগত লোকাচাৰ বা লোকবিশ্বাস আদি সকলো গল্পত বহলাই আলোচনা হোৱা নাই। আৱাহন যুগৰ গল্পত শান্তি বিয়াৰ প্ৰসংগই স্থান পোৱাটো মন কৰিবলগীয়া। আগবিয়া হৈ উঠা ছোৱালী গৰাকী পুষ্পিতা হোৱাৰ পিছত শান্তি বিয়াখন পতা হয়। যিহেতু স্বাধীনতাৰ আগৰ সময়ছোৱাত অসমীয়া উচ্চবৰ্ণৰ মানুহৰ মাজত আগবিয়াখনৰ গুৰুত্ব আছিল সেয়ে ন-দহ বছৰীয়া ছোৱালী এজনীক বিয়া দিয়াটো এটা সাধাৰণ ঘটনাৰ দৰে

আছিল। কেতিয়াবা শান্তি বিয়া নোহোৱাৰ আগতে ছোৱালী গৰাকী বিধৱা হ'ব লগা হৈছিল বা অন্যান্য কাৰণত ছোৱালীজনী বিয়াখন নিটিকিলে তাই ওৰেটো জীৱন সমাজৰ অনাদৰ অৱহেলাৰ মাজেৰে থাকিব লগা হৈছিল। আৱাহন যুগৰ কেইটামান গল্পত এই শান্তি বিয়াখনৰ উল্লেখ আছে। আৱাহন যুগৰ গল্পত এটা কু-সংস্কাৰ হিচাবে বৰ্তি থকা বাল্যবিবাহৰ প্ৰসংগেৰে লিখা গল্পবোৰত শান্তি বিয়াৰ কথা দাঙি ধৰা হৈছে। অৱশ্যে গল্পবোৰত এই বিয়াখনৰ বিস্তৃত বিৱৰণ নাই, দুই এটা গল্পত ইয়াৰ লগত জড়িত লোকবিশ্বাসৰ এটা আভাস পাব পাৰি। আৱাহন যুগৰ গল্পত শান্তি বিয়াৰ উল্লেখ থকা কেইটামান উল্লেখযোগ্য গল্প হ'ল আনন্দচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ 'কপাল', হলীৰাম ডেকাৰ 'বিধান', হৰেন্দ্ৰনাথ কলিতাৰ 'সুদূৰ-ভৱিষ্যত' ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ 'গা-ধন' আৰু গিৰিশ চন্দ্ৰ কাকতিৰ 'গোলাপী'।

'আৱাহন' ৰ প্ৰথম বছৰ প্ৰথম সংখ্যাত প্ৰকাশ পোৱা আনন্দচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ 'কপাল' গল্পত এগৰাকী ন-দহ বছৰীয়া ছোৱালীক কলেজত পঢ়ি থকা প্ৰায় ২০-২১ বছৰীয়া ডেকাই বিয়া কৰোৱাৰ কথা বৰ্ণনা কৰা হৈছে। গল্পটোৰ পৰা এটা কথা গম পোৱা যায় যে সেই সময়ত বাল্যবিবাহ কৰাই ছোৱালী গৰাকী পুষ্পিতা নোহোৱালৈকে মাকৰ ঘৰতে থোৱা হয় যদিও ল'ৰাজন মাজে মাজে তেওঁলোকৰ ঘৰলৈ যোৱাৰ নিয়ম আছে। গল্পটোত উল্লেখ থকা মতে কলেজীয়া ছাত্ৰ কনকে প্ৰতিভা নামৰ ছোৱালীজনীক আগবিয়া কৰাই থোৱা প্ৰায় এবছৰে হ'ব। এই প্ৰসংগত গল্পৰ বিৱৰণ এনেধৰণৰ— "যোৰহাটতে কনকৰ শাহৰেকৰ ঘৰ। যোৱা বছৰ বিয়া কৰালে। এতিয়াও শান্তি লোৱা নাই।" ৬৮ গল্পটোত বৰ্ণনা কৰা মতে কলেজৰ বন্ধত কনক ঘৰলৈ নগৈ অ'ত ত'ত ঘূৰি ফুৰি, শেষত শাহৰেকৰ ঘৰত কটাইহে নিজ ঘৰলৈ গৈছে। পোনে পোনে ঘৰলৈ নোযোৱাৰ ফলত সেই সময়তে তেওঁৰ পিতৃ বিয়োগ ঘটাত জীয়াই থকা অৱস্থাত দেউতাকক দেখা নোপোৱাৰ এটা দুখ থাকি গ'ল। আগবিয়া কৰাই থোৱা ছোৱালীৰ ঘৰত তেওঁৰ স্বামীজন থকাৰ নিয়ম যে প্ৰচলিত আছিল তাৰ উমান গল্পটোৰ পৰা পাব পাৰি।

আৱাহনৰ ১ম বছৰ ১ম সংখ্যাত প্ৰকাশিত আন এটা গল্প হৈছে হৰেন্দ্ৰনাথ কলিতাৰ 'সুদূৰ ভৱিষ্যত'। গল্পটোত বাল্য বিবাহ কৰাই শান্তি বিয়া পতালৈকে মাকৰ ঘৰত থকা কালছোৱাত বিনা কাৰণত বদনামী হৈ কেনেদৰে এটা ভয়াৱহ ভৱিষ্যতৰ পিনে গতি কৰিব

লগা হয় তাকেই কোৱা হৈছে। হাকিমৰ ছোৱালী মাইচেনাক বাল্যবিবাহ কৰাই তাইৰ দৰাজন হাকিমৰ সহযোগতে কলিকতাত পঢ়িবলৈ যায়। এদিন হাকিমৰ ঘৰত চুৰ কৰিবলৈ সোমাই হৰিহৰ নামৰ ডেকা এজন ৰাইজৰ হাতত ধৰা পৰে। ধৰা পৰাৰ পিছত নিজক বচাবলৈ মাইচেনাইহে তাক হাকিমৰ ঘৰলৈ মাতি আনিছে আৰু মাজে মাজে তাক তাই মাতে বুলি সকলোৰে আগত কৈ দিলে। সকলোৰ আগত এই গোকট মিছা কথা কোৱাৰ পিছত মাইচেনাৰ জীৱনলৈ ঘোৰ অন্ধকাৰ নামি আহে। তাই আত্মপক্ষ সমৰ্থন কৰাৰ সুযোগেই নাপালে, সকলোৰে চোৰৰ কথাটোৱে সঁচা বুলি ভাবি ল'লে। ইকাণে-সিকাণে কথাটো দৰাজনৰ কাণতো পৰিলগৈ আৰু তাৰ গাঁৱৰ মানুহেও এনে দুশ্চৰিত্ৰৰ ছোৱালী গাঁৱত সোমালে সিহঁতক এঘৰীয়া কৰিব বুলি ভাবুকি দিলে। উপায়ন্তৰ হৈ দৰাই তাইক শান্তিবিয়া নকৰোৱাৰ সিদ্ধান্ত লয়।

মাইচেনাৰ ভৱিষ্যত এনে অন্ধকাৰত সোমাই পৰাৰ কাৰণে তাইৰ দেউতাকো কিছু পৰিমাণে দায়ী। দৰাজনৰ দেউতাকে পুষ্পিতা হোৱাৰ আগতে মাইচেনাক ঘৰলৈ নিব বিচাৰিছিল যদিও হাকিমে তাইক শান্তি হোৱাৰ পিছত পঠাম বুলি কৈ থলে। শান্তি হোৱা পিছত কইনাক নিবলৈ দৰাৰ দেউতাক যোৱাৰ কথা দৰাৰ মুখেৰে গল্পকাৰে এনেদৰে কৈছে — “মই কলিকতালৈ যোৱাৰ পিছত মোৰ পত্নীৰ **শান্তি হ'ল**। দেউতাই মোৰ শান্তি বিয়া পাতিবলৈ বুলি শহুৰৰ ঘৰলৈ দিন কৰিব আহিল।”^{৬৯} কিন্তু এইবাৰ তেওঁ গাঁৱলৈ ছোৱালী নপঠাও বুলি কোৱাত দৰাইও তেওঁক শান্তি বিয়া নকৰাও বুলি কৈ দিলে। মাজৰ এই সময়ছোৱাতেই মাইচেনাক চোৰে বদনামী কৰিবলৈ সুবিধা পালে। মাইচেনাৰ দেউতাকে যদি শান্তি হোৱাৰ পিছতেই ছোৱালী পঠোৱা হ'লে মাইনোচাৰ জীৱনলৈ এনে দুৰ্ভাগ্য নাহিলহেঁতেন। আনহাতে গল্পটোৰ মাজেৰে সেই সময়ৰ পুৰুষতান্ত্ৰিক সামাজ্যৰ মানসিকতাও ফুটি ওলাইছে। বাদী আৰু প্ৰতিবাদী দুয়োপক্ষৰ কথা নুশুনাকৈ অকল পুৰুষ হোৱা বাবে চোৰ হ'লেও চোৰৰ কথা কে হয়ভৰ দিয়া ৰাইজৰ বাবেই তেনে ঘটনা সংঘটিত হৈছে।

‘আৱাহন’ ৰ প্ৰথম বছৰ তৃতীয় সংখ্যাত প্ৰকাশিত হলিৰাম ডেকাৰ ‘বিধান’ নামৰ গল্পটোতো এগৰাকী প্ৰতিপত্তিশালী ব্যক্তি অশোক বৰুৱাৰ নাতিনী লাৱণ্যৰ দুৰ্ভাগ্যৰ কথা কবলৈ যোৱাৰ প্ৰসংগতে শান্তি বিয়াৰ কথা উল্লেখ কৰা হৈছে। লাৱণ্যৰ আগবিয়া দিয়াৰ

সময়ত নবীন নামৰ এজন ডেকা পচন্দ কৰা হৈছিল যদিও নবীনৰ লগত ৰাহি-যোৰা নিমিলাত তাইক তৰুণ নামৰ আন এজন ডেকাৰ লগত বিয়া ঠিক হ'ল। আগবিয়া কৰাই তৰুণ বৰুৱাৰ ঘৰতে থাকিলেও শান্তি নোহোৱাৰ বাবে লাৰণ্যৰ লগত ঘনিষ্ঠ হোৱাৰ সুযোগ পোৱা নাছিল। অৱশ্যে লাৰণ্য তৰুণৰ সন্মুখত ওলোৱা সোমোৱা কৰিছিল। অশোক বৰুৱাৰ অধিক কতৃত্বশীল ব্যৱহাৰত বেয়া পাই তৰুণ এদিন টালি-টোপোলা বান্ধি তাৰপৰা পলাই গ'ল। ইয়াৰ লগে লগে পুষ্পিতা হোৱাৰ পিছত হ'বলগীয়া শান্তি বিয়াখনত অনিশ্চয়তা দেখা দিলে — “কিন্তু তৰুণ যে আহিব লাগে, লাৰণ্যক **শান্তি বিয়া** কৰাই নিব লাগে, এই কথাৰ বন্দোৱস্ত কৰে কোনে?”^{১০} অৱশ্যে তৰুণে তাৰ টি.বি হোৱাৰ কাৰণেহে যে আঁতৰি আছিল সেই কথা পিছত বৰুৱাহঁতে গম পায়। তৰুণৰ লগত লাৰণ্যৰ বিয়া হৈও সংসাৰ নহ'ল, নবীনৰ লগত ৰাহি-যোৰা নহ'ল। ফলত লাৰণ্য এগৰাকী বিধৱা নাৰীৰ দৰে জীৱন কটাবলগা হ'ল।

ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ ‘গা-ধন’ নামৰ গল্পটো আৱাহন’ৰ প্ৰথম বছৰ ৬ষ্ঠ সংখ্যাত প্ৰকাশ পাইছিল। হলধৰ ব্ৰাহ্মণে নজনী ছোৱালীৰ আঠজনীক গা-ধন লৈ বিয়া দি অজস্ৰ টকা গোটাই থৈ সৰুজনী ছোৱালী কেতেকীকো শান্তি হোৱাৰ আগতে বিয়া দিবলৈ সাজু হ'ল। ভবানন্দই কেতেকীক বিয়া কৰাব খোজে যদিও পাঁচশ টকা গা-ধন দিবলৈ টান পায়। কিন্তু তাৰ মাক ৰূপহীয়ে গৰু-ছাগলী বিক্ৰি কৰি পুতেক ভবানন্দৰ বিয়াখন কেতেকীৰ লগতে পাতিলে। কেতেকীয়ে কিন্তু বিয়াৰ দিনাই বাপেকে গোটাই থোৱা টকা-পইচা গোটেই সোপা মনে মনে আনি ৰূপহীক দি দিলে। ইফালে টকা চোৰ হোৱা বিচাৰত কেতেকীয়ে বাপেকৰ কথাবোৰ ৰাইজক কোৱাত ৰাইজে হলধৰৰ লোভকে ধিক্কাৰ দিলে। হলধৰেও নিজৰ ভুল বুজিব পাৰিলে। গল্পটোত কেতেকীৰ লগত হোৱা শান্তি বিয়াখনৰ কথা কবলৈ গৈ তাই পোৱা সুভাগা যোগৰো উল্লেখ কৰা হৈছে — “বিয়া কৰোৱাৰ ছমাহৰ মূৰত কেতেকীৰ **নোৱাই তোলনি** হ'ল। সুভাগা যোগৰ... ভবানন্দে শান্তি কৰাই ঘৰলৈ আনিলে।”^{১১}

আৱাহনৰ প্ৰথম বছৰ অষ্টম সংখ্যাত প্ৰকাশিত গিৰিশচন্দ্ৰ কাকতীৰ ‘গোলাপী’ নামৰ গল্পটোত উচ্চবৰ্ণৰ লোকসকলে প্ৰথম কন্যা সন্তানটিক যে বাল্য বিবাহ দি পুণ্য অৰ্জন কৰিব বিচাৰিছিল তাৰ আভাস পোৱা যায়। গোলাপীৰ শান্তি নোহোৱাৰ আগতে বিয়া দিবলৈ যো-

জা কৰি দৰা ঠিক কৰা হ'ল। কিন্তু দুৰ্ভাগ্যবশত: বিয়াৰ আগদিনা দৰাজনৰ মৃত্যু ঘটাত ছোৱালীজনীৰ ভৱিষ্যত অনিশ্চিত হৈ পৰিল। আৱশ্যে তাইক সৰুৰেপৰা ভালপোৱা ৰমেশ নামৰ ডেকা এজনে গোলাপীক বিয়া কৰাই পৰিয়ালটো উদ্ধাৰ কৰে। গল্পটোত পৰিৱৰ্তকামী সমাজৰ উজ্বল দিশটো গল্পৰ মাজেৰে ফুটি ওলাইছে, ৰমেশ নামৰ চৰিত্ৰটোৱে সেই পৰিৱৰ্তনক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছে।

আৱাহন যুগৰ গল্পত বাল্যবিবাহ অৰ্থাৎ আগবিয়াখনক কেন্দ্ৰ কৰি শান্তি বিয়াখনক গুৰুত্ব দিয়া হৈছে। ইয়াৰ পৰৱৰ্তীকালৰ গল্পসমূহত আগবিয়া আৰু পৰম্পৰাগত নীতি-নিয়মৰ কথা আলোচনা প্ৰসংগত তোলনি বিয়াৰ উল্লেখ আছে। কাহিনী বা পটভূমিৰ দাবী অনুযায়ী কোনো কোনো গল্পত তোলনি বিয়াৰ বিস্তৃত বিৱৰণো দিয়া হৈছে। লেখক লেখিকাৰ নিজস্ব দৃষ্টিকোণৰ পৰা এই বিয়াখনৰ বা তোলনি হোৱা অৱস্থাটোৰ বিভিন্ন দিশ বিচাৰ বিশ্লেষণ কৰিছে। তলত ৰামধেনু যুগৰ পৰা সাম্প্ৰতিক যুগলৈ প্ৰকাশিত কেইজনমান নিৰ্বাচিত লেখকৰ কেইটামান গল্পত তোলনি হোৱা কথাটোৱে কেনেদৰে গুৰুত্ব লাভ কৰিছে তাক আলোচনা কৰা হ'ল।

৪.০৫.১ নন্দিতা দেৱীৰ গল্পত তোলনি বিয়া :

নন্দিতা দেৱীৰ 'বান্দী' নামৰ গল্প পুথিখনত সন্নিবিষ্ট 'চাৰিত্ৰিক উত্তৰাধিকাৰ' শীৰ্ষক গল্পটোত নতুন দৃষ্টিভঙ্গীৰে তোলনি বিয়াৰ প্ৰসংগই স্থান পাইছে। গল্পটোৰ নায়িকা ভানুবালা আৰু তাইৰ মাক সুৰ্ণ দুটা ভিন্ন যুগৰ, ভিন্ন মনৰ নাৰী। সুৰ্ণই চাৰিটা সন্তানৰ মাক হৈও গিৰিয়েকৰ আন এগৰাকী নাৰীৰ সতে থকা অবৈধ সম্পৰ্কক এয়া পুৰুষৰ চৰিত্ৰ বুলি নিৰ্বিবাদে মানি লৈছে। গিৰিয়েকৰ ওচৰত বা শত্ৰু-শত্ৰুৰ ওচৰত মুখ বন্ধ কৰি তাই যেন তেওঁলোকৰ প্ৰতি তেওঁক উদ্ধাৰ কৰাৰ বাবে কৃতজ্ঞতা প্ৰকাশ কৰে। সুৰ্ণ এগৰাকী ব্ৰাহ্মণ সম্প্ৰদায়ৰ ছোৱালী। সুৰ্ণৰ বসন্ত ৰোগ হৈ এটা চকু কেৰা হৈছিল। কেৰা চকুৰ বাবে তাইৰ বাল্য বিবাহৰ বাবে উপযুক্ত পাত্ৰ পোৱাটো জটিল হৈ পৰিছিল। সুৰ্ণৰ বাপেকৰ সদায় চিন্তা শান্তি হোৱাৰ আগতে তাইক বিয়া দিব নোৱাৰিলে গোটেই পৰিয়াল নৰকত পৰিব লাগিব, গল্পকাৰে এই কথা বৰ্ণনা কৰিছে এনেদৰে — “ঘৰতে শান্তি হৈ পূৰ্বপুৰুষ বৌ বৌ নৰকত পৰিব বুলি বংশ পৰিয়ালৰ মাজত একপ্ৰকাৰ হাহাকাৰেই লাগিছিল। ভাগ্যে বলোপণ্ডিতৰ

ঘৰৰ সম্বন্ধটো আহিল। ছোৱালীজনী এঘৰত গতাই বাপেকটো উদ্ধাৰ হ'ল।”^{৭২} শান্তি হোৱাৰ আগতে সুৰ্ণক বিয়া দি বাপেক উদ্ধাৰ হোৱাৰ বিনিময়ত সুৰ্ণই গিৰিয়েকৰ অৱহেলা অনাদাৰ নীৰৱে সহি থাকি পৰিয়ালটোলৈ কৃতজ্ঞ হৈ থাকিব লগা হ'ল। বাপেক উদ্ধাৰ হোৱা ভাবটোৱে মানুহজনীৰ সকলো আশা আকাংক্ষা মৰিমূৰ কৰি পেলালে।

মাকে সহি অহা অপমান, দুখ কষ্টখিনি অনুধাৱন কৰি অহা তেওঁৰ ডাঙৰ ছোৱালী ভানুবালা দৰ্শনৰ অনাৰ্চ লৈ পঢ়ি আছে। দেউতাকে মাকক কৰা ব্যৱহাৰ আৰু বিশ্বাসঘাটকতা দেখি তাই কিছু পৰিমাণে পুৰুষ বিদ্বেষী হৈ উঠে আৰু বিয়াত বহিবলৈ অমান্তি হয়। প্ৰত্যেকবাৰে তাইক চাবলৈ অহা মানুহক তাই নিৰাশ কৰে। ইয়াৰ বাবে ঘৰৰ মাক, আইতাক যিমনেই অসন্তুষ্ট, সিমনেই দেউতাকৰ তৰ্জন গৰ্জনো বাঢ়ি যায়, তথাপি তাই বিয়াত বহিবলৈ মত নিদিয়। ভানুবালা বাল্য বিবাহৰ সময়ছোৱাৰ পৰা বাহিৰ হৈ আহিছে যদিও তাইৰ তোলনি বিয়াখনক গুৰুত্ব দিয়া হৈছে। গল্পটোত তোলনি বিয়াৰ লোকাচাৰ আৰু লোকবিশ্বাসবোৰ উল্লেখ আছে, যিবোৰ ভানুবালাই ডাঙৰ হৈ মনত পেলাইছে আৰু নিজস্ব দৃষ্টিভঙ্গীৰে তাক বিচাৰ কৰিছে। বছৰেচৰেক আগতে হোৱা ভানুবালাৰ তোলনি বিয়াখনৰ কথা মনত পেলাই তাই অনুভৱ কৰিছে সেইবোৰ এক মানসিক নিৰ্যাতনৰ বাহিৰে আন একো নহয়। ছোৱালী মানুহৰ জীৱনত বিয়া আৰু স্বামীভক্তিৰ বাহিৰে যেন ভাবিবলগীয়া একোৱেই নাই, এনে মানসিকতাক গঢ় দিয়াৰ উদ্দেশ্যে সৰুতে ছোৱালীজনীৰ মনত দৰাৰ ভাৱমূৰ্তি এটা স্থাপন কৰাৰ চেষ্টা কৰা হয়। এই কথাখিনি গল্পটোত সন্নিৱিষ্ট হৈছে এনেদৰে— **“নোৱাই তোলনি বিয়াত আয়তীসকলে তাইক নি কলগছৰ গুৰিত সেৱা কৰোৱালে। এয়া হ'ল তাইৰ কলগছৰূপী ভাবী স্বামী। ভাল হওঁক বেয়া হওঁক এতিয়াৰ পৰাই ভাব ভক্তি কৰি ভাবী স্বামীৰ কাল্পনিক অৱয়ৱ এটা অন্তৰত থিত দিয়াবলৈকে এইবোৰৰ আয়োজন।”**^{৭৩} তোলনি বিয়াখন যে আয়তীসকলৰ মাজতেই সীমাবদ্ধ থাকে আৰু বেইৰ কাষত পোতা কলগছটো দৰাৰ প্ৰতীক বুলি ভবা হয় সেই কথাৰ উমানো এই কথাখিনিৰ মাজত পোৱা যায়। আয়তীসকলে মাটিমাহ আৰু কেঁচা হালধি বটাৰে তাইক গা ধুওৱাৰ কথা উল্লেখৰে তোলনি বিয়াৰ কইনাজনী গা ধুৱাওতে মাহ হালধি বটাৰ ব্যৱহাৰ হোৱা কথাটোকে সুচাইছে।

অসমীয়া লোক জীৱনত ভূত-ভৱিষ্যত সম্পৰ্কে জানিবলৈ ভৱিষ্যত গণনা কৰাৰ

নিয়ম প্ৰচলিত আছে। তোলনি হোৱা ছোৱালীৰ গণনা কাৰ্য অপৰিহাৰ্য, ভানুবালাৰো গণনা কৰা হৈছে। তাইৰ গণনাৰ ফলাফল শুভ নহয়, বিশেষকৈ তাই যিটো যোগ পাইছে সেই যোগটো আটাইতকৈ বেয়া যোগ বুলি ধৰা হয়। তাই পোৱা যোগটো হৈছে পতিহীনা। এই যোগে ভৱিষ্যতে ছোৱালীজনী সোনকালে বিধৱা হোৱাৰ ইংগিত দিয়ে, গতিকে ইয়াৰ বাবে আয়তীসকলে ইস্-আস্ লগাইছে। এগৰাকী কিশোৰীৰ ভৱিষ্যত লৈ অযথা হৈ চৈ কৰা এনে ধৰণৰ মানসিকতাই তাইৰ বাবে নিৰ্যাতন স্বৰূপহে বুলি ভানুবালাই উপলব্ধি কৰে — “কি সাংঘাতিক মানসিক নিৰ্যাতন। ছোৱালীজনীৰ মনটো যেন লাহে লাহে চেঙা মাছে বাম পানীৰ গাঁতত সোমোৱাইদি সোমাইহে পৰিব। আঃ নাৰীৰ মন দুখেৰে ভৰাই তুলিব পৰাকৈ নাৰী জীৱনৰ এক ব্ৰহ্মমুহূৰ্তৰ কি এক বুকু বিক্ৰি যোৱা নামকৰণ। বেষ্যা যোগ, পতিহীনা যোগ। নাৰীৰ ভৱিষ্যতটো যেন শাস্ত্ৰই আগতীয়াকৈ হাতৰ মুঠিত ৰাখি থব।”^{৭৪} ভানুবালাই এইদৰে এটা প্ৰাকৃতিক ঘটনাৰ আলমত ভূত ভৱিষ্যত গণনা কৰি কোমল বয়সীয়া ছোৱালী এজনীৰ মনত ভৱিষ্যতৰ ভয়াৱহতা দাঙি ধৰাটো একেবাৰে যুক্তিসংগত নহয় বুলি উপলব্ধি কৰে। এটা প্ৰাকৃতিক ঘটনাৰ মুখামুখি হ’বলৈ ছোৱালীজনীক লৈ যিবোৰ আনুষ্ঠানিকতা কৰা হয় ল’ৰা এজনৰ ক্ষেত্ৰত এনে কোনো আনুষ্ঠানিকতাৰ আয়োজন নহয়। কিন্তু পুৰুষেও নাৰীৰ দৰে এটা নতুন জীৱনত সোমাই পৰে — “পুৰুষটো সময় কালৰ অতীত নহয়। পুৰুষৰো বীৰ্যস্বলনৰ এক ব্ৰহ্মমুহূৰ্ত থাকে। সেই ব্ৰহ্মমুহূৰ্ত শুভনে অশুভ তাক নিৰ্ণয় কৰাৰ কিবা বিধান শাস্ত্ৰই দিয়েনে? নাৰীৰ দৰে পুৰুষৰ বেলিকা মানুহৰ জীৱনৰ একান্ত ব্যক্তিগত তথা প্ৰাকৃতিক সেই পৰিঘটনা ঢাক-ঢোল বজাই জনাজাত কৰাৰ কোনো আয়োজনটো সমাজত নাই।”^{৭৫} পুৰুষ আৰু নাৰীৰ এই বিভেদ লক্ষ্য কৰি আৰু লোকাচাৰৰ নামত, পৰম্পৰাৰ নামত সমাজে এগৰাকী কিশোৰীক দি থকা তীক্ষ্ণ চকুৱে ভানুবালাক মানসিকভাৱে বিধ্বস্ত কৰে, কিন্তু তাই জানে ইয়াৰ পৰা পৰিত্ৰাণৰ উপায়ো নাই। সেয়ে তাই উপলব্ধি কৰে — “ধূৱনিৰ পাছৰ পৰা সমাজশাস্ত্ৰই বান্ধি দিয়া অন্য এক ভয়ংকৰ পৃথিৱীৰ উপলব্ধিয়ে ভানুবালাৰ মনৰ আকাশখন বাৰিষাৰ মেঘাচ্ছন্ন আকাশৰ দৰে ওন্দোলাই আনিছে। সাংঘাতিক মনৰ জোৰ নাথাকিলে এনে অৱস্থাৰ পৰা উদ্ধাৰ নাই।”^{৭৬} ভানুবালাৰ মনত উদয় হোৱা এনেধৰণৰ চিন্তা ভাৱনাবোৰৰ যুক্তিসংগত কাৰণ থাকিলেও নাৰী হোৱাৰ দুৰ্ভাগ্যৰ

বাৰেই তাই তাৰপৰা ওলাই অহাৰ বাট বিচাৰি নাপায় বুলি অনুভৱ কৰে।

গল্পটোত লেখিকাই তোলনি হোৱাৰ সমাৰ্থক বহুকেইটা শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিছে, সেইকেইটা হ'ল— শান্তি হোৱা, নোৱাই তোলনি বিয়া, কইনাকাল পোৱা আৰু ধুৱনি। গল্পটোৰ মূল বিষয়বস্তু যদিও পুৰুষ প্ৰধান সমাজত নাৰীৰ তুচ্ছ মৰ্যাদা দাঙি ধৰা, তাৰ মাজতে লেখিকাই সাৱলীলভাৱে তোলনি বিয়াৰ প্ৰসংগক টানি আনিছে। তোলনি বিয়াৰ প্ৰসংগৰ মাজেৰে নাৰী আৰু পুৰুষৰ ক্ষেত্ৰত সমাজৰ ভিন্নমুখী বিচাৰক নতুন দৃষ্টিভংগীৰে লেখিকাই চিত্ৰিত কৰিছে।

৪.০৫.২ নীলিমা শৰ্মাৰ গল্পত তোলনি বিয়া :

হৃদয়ানন্দ গগৈয়ে সম্পাদনা কৰা 'ৰামধেনুৰ শ্ৰেষ্ঠ গল্প সংকলন'ৰ অন্তৰ্গত নীলিমা শৰ্মাৰ 'অন্যসুঁতি' গল্পটোত এগৰাকী কিশোৰীৰ মনৰ জগতখনৰ কথা বৰ্ণনা কৰা হৈছে। মিনু নামৰ কিশোৰীগৰাকী ঘৰৰ একমাত্ৰ ছোৱালী, মাক ৰুগ্না। মাক, আইতাক আৰু দেউতাকৰ অতি মৰমৰ ছোৱালী মিনুক সহায় কৰে মালতী নামৰ আন এজনী ছোৱালীয়ে। মিনুৰ দেহলৈ লাহে লাহে অহা পৰিৱৰ্তনবোৰৰ বাবে আইতাকে সদায় তাইক ফুক এৰি মেখেলা চাদৰ পিন্ধিব কয়, কিন্তু মিনুৱে আপত্তি কৰে। মাকে তাইৰ দৈহিক পৰিৱৰ্তনৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি ছোৱালীৰ আচাৰ-ব্যৱহাৰ, স্বভাৱ কেনে হোৱা উচিত সেই সম্পৰ্কে বুজাবলৈ চেষ্টা কৰে। মিনুৱে মন কৰে লিচু বগৰীৰ জুতি বিচাৰি ফুৰা, গুটি খেলি ফুৰা তাইৰ সমনীয়াবোৰ লাহে লাহে খেলিবলৈ নহা হ'ল। তাই বুজিব পাৰে সকলো ছোৱালী লাহে লাহে ডাঙৰ হ'ল। মেখেলা চাদৰ পিন্ধিবলৈ আপত্তি কৰিলে সেয়েহে আইতাকে নিজৰ নাতিনীয়েকক কয় — “আমি এই বয়সত লোকৰ ঘৰত গেবাৰি খাটিছিলো, তহঁতৰ কপাল ভাল, দিন কাল সলনি হ'ল। সেই বুলিনো আৰু গাভৰু বয়স পাই মেখেলা চাদৰ সাজ পিন্ধিব নেপাৱনে?”^{১৭} তোলনি হোৱাৰ আগতে গাত কাপোৰ দিয়াৰ যি প্ৰথা আছিল মেখেলা পিন্ধিব দিয়া কথাটোৰ মাজেৰে তাৰেই ইংগিত পোৱা যায়।

গল্পটোত পোনপটীয়াকৈ তোলনি হোৱাৰ উল্লেখ নাই, কিন্তু পৰিস্থিতি আৰু মিনুৰ অৱস্থাৰ বৰ্ণনাই তোলনি হোৱাৰ ইংগিত বহন কৰিছে। মিনুৰ দৈহিক গঠনৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি আইতাক আৰু তেওঁৰ ওচৰলৈ অহা বুঢ়ী মানুহবোৰে যিধৰণৰ কথাবাতা পাতে, সেইবোৰ

শুনি নিজকে এটা নতুন ৰূপৰ মাজলৈ গৈ থকা কথাটো অনুভৱ কৰি তাইৰ লাজ লাগে। কিন্তু ডাঙৰ হোৱাৰ কথা তাই ভাবিবই নোখোজে। যিদিনা তাইৰ জীৱনলৈ সেইদিন আহিল, সেইদিনা এটা নতুন পৰিস্থিতিৰ মাজত সোমাই মিনু চমকি উঠিল। তাই এই পৰিস্থিতিত উচুপি উচুপি কান্দি ভগৱানক খাটনি ধৰিছে — “তুমি মোক এইবোৰৰ পৰা নিষ্কৃতি দিয়া। মোক তুমি আগৰ মিনু পাতি দিয়া। মোক ভন্টি হৈ থাকিবলৈ দিয়া।”^{৭৮} তাই ইয়াৰ পৰা নিষ্কৃতি নাপালে বৰং আইতাকৰ ব্যস্ততাহে লক্ষ্য কৰি থাকিল। আইতাকে এটা কোঠাত তাইক থৈ পৰ্দাবোৰ টানি দি ভিতৰতে আবদ্ধ হৈ থাকিবলৈ উপদেশ দিলে। এনে অৱস্থাত ল’ৰা মানুহে তাইক চাব নোৱাৰে। তদুপৰি দিনটোৰ শুভাশুভও বহুত প্ৰয়োজনীয় কথা। আইতাকে বোৱাৰীয়েকক কৈছে যে তাইৰ দিনটো ভাল — “শুনিছনে মাই, আজি দিনটো ভাল। শুভ লক্ষণহে। ল’ৰা কিটাক তাইৰ কোঠালিটোত সোমাবলৈ নিদিবি।”^{৭৯} এই সকলোবোৰ মিনুৱে সময়ৰ নিষ্ঠুৰতা বুলিহে গণ্য কৰিছে। মাক আইতাকৰ উপদেশ, জীৱনৰ নিৰ্ঘাত সত্য সম্পৰ্কে লাভ কৰা জ্ঞানে মিনুক মানসিকভাৱে কিছু পৰিৱৰ্তন কৰালে। নিৰ্দিষ্ট দিনকেইটা পাৰ কৰি নিজৰ ৰূপ চাই নিজেই চমকি উঠিল। দৈহিক পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে মানসিক পৰিৱৰ্তনেও তাইক চুই গ’ল, লেখিকাই বয়ঃসন্ধিৰ কালছোৱাৰ কিশোৰী গৰাকীৰ মনৰ পৰিৱৰ্তনৰ বৰ সুন্দৰ বৰ্ণনা দিছে — “প্ৰলয়ৰ বান যিদিনা আঁতৰি গ’ল সেইদিনা ওখ, বহল দাপোণখনৰ সমুখত থিয় হৈ মিনু অবাক হৈ গ’ল। তাই ইমান সুন্দৰ। দাপোণখনৰ একেবাৰে কাষলৈ গৈ তাই বহলকৈ চকুযোৰ মেলি দিলে, গভীৰ ক’লা এযুৰি চকু, ওঁঠ দুপাহ কঁপি উঠিল। তাই চুটিকৈ হাঁহি দিলে, ডালিম গুটিবোৰ জিলিকি উঠিল। নিজকে নিজৰ খুব ভাল লাগি গ’ল।”^{৮০} তোলনি হোৱাৰ পিছত এগৰাকী কিশোৰী নিজক লৈ যথেষ্ট সচেতন হৈ পৰে। ঘৰ-দুৱাৰ পৰিপাটীকৈ ৰাখি ভাল পায়, সাজি-পাৰি থাকি আনৰ আকৰ্ষণৰ কেন্দ্ৰবিন্দু হ’ব খোজে। ন-গাভৰু সাজেৰে মেখেলা চাদৰ পিন্ধি স্কুললৈ যাওঁতে তাই কিছু সংকোচ অনুভৱ কৰা হ’ল, বাটৰ মানুহবোৰে যেন তাইকে লক্ষ্য কৰি আছে এনে ভাবে মনত লাজ ভাৱ আনি দিলে, খোজে প্ৰতি মেখেলাৰ জোটা-পোটা লাগিব ধৰিলে। এনেধৰণৰ বৰ্ণনাই তোলনি হোৱাৰ পিছত এগৰাকী কিশোৰীৰ মানসিক জগতখনক স্পষ্ট ৰূপত প্ৰতিফলিত কৰিছে।

৪.০৫.৩ অৰুপা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ গল্পত তোলনি বিয়া :

‘দেও পাহাৰৰ ভগ্নস্তুপ’ নামৰ অৰুপা পটঙ্গীয়া কলিতাৰ গল্পপুথিখনত সন্নিবিষ্ট ‘নিমন্ত্ৰণ’ নামৰ গল্পটোত খুব কম কথাত তোলনি বিয়াৰ প্ৰসংগ আহিছে। গল্পটোত বৰ্ণিত শৰ্মানী এগৰাকী সাত্ৰিক ব্ৰাহ্মণৰ কন্যা। জীৱনীকালত পূজা-পাতলত ব্যস্ত থকা দেউতাকৰ প্ৰতিটো বস্তু যা-যোগাৰ কৰি দিয়া, সকলোৰে ভালপোৱাকৈ পূজাৰ ঘোল বনাই দিয়া শৰ্মানী বিয়াৰ পিছত এখন বিশৃংখল ঘৰত থাকিব লগা হ’ল। বিয়াৰ পিছত জুৰা আৰু মদত আসক্ত গিৰিয়েক, উতনুৱা ল’ৰা তিনিটা আৰু চৌখিন ছোৱালীজনীৰে অনবৰতে ছলস্থল হৈ থকা ঘৰখনত শৰ্মানীৰ ইচ্ছা অনিচ্ছাৰ একো স্থান নাই। শৰ্মানীয়ে যৌতুকত অনা সকলো বস্তু গিৰিয়েক পুতেকে বেচি শেষ কৰিলে। কিন্তু অসমীয়া কহাৰে ফুলজালি কাটি সজা এখন প্ৰকাণ্ড শৰাই শৰ্মানীয়ে পুতেকহঁতৰ পৰা বচাই ৰাখিছে। শৰাইখন শৰ্মানীৰ বৰ মৰমৰ, সদায় সেইখন ফুটছাইৰে ঘাঁহি মাজি পৰিষ্কাৰ কৰে। পিতৃ গৃহত পতাৰ দৰে পূজা এভাগ পাতি শৰাইখন সজোৱা, ওচৰৰ মানুহখিনিক নিমন্ত্ৰণ কৰাৰ এটা অপূৰ্ণ ইচ্ছা শৰ্মানীয়ে গোপনে পুহি ৰাখিছে। শৰাইখন বেচিবলৈ পুতেকহঁতে টনা আজোৰা কৰা আৰু তাৰ ফলত ঘৰত হোৱা ছলস্থলীয়া পৰিৱেশৰ পৰা হাত সাৰিবলৈ শৰ্মানী প্ৰতিবেশী মহিলা এগৰাকীৰ ঘৰত আশ্ৰয় লয়। এই মহিলাগৰাকীৰ আগতেই তেওঁ ঘৰত এভাগ শৰাই পাতিবলৈ মন থকাৰ কথা কৈ এবছৰ আগতে জীয়েক ডাঙৰ হোৱাৰ কথাটো উনুকিয়াইছে — “বাইদেউ ছোৱালীজনী **ডাঙৰ হ’ল**, মই অকলেই নাম এষাৰ গাই তাইক গাধুৱাই থলো। তেতিয়াই গোপিনী সবাহ এভাগ মানস কৰি থৈছিলো। আজি এবছৰ হ’ল..।”^{৮১} শৰ্মানীয়ে জীয়েকৰ তোলনি বিয়াখন মনৰ ইচ্ছাৰে পাতিব নোৱাৰিলে, কিন্তু এটা আশা পুহি ৰাখিছিল যে গোপিনী সবাহ এভাগ পাতি জীয়েকক শুদ্ধ কৰিব। তোলনি বিয়া পাতিব নোৱাৰিলে গোপিনী সবাহ পাতি শুদ্ধ হোৱাৰ উল্লেখৰে গল্পকাৰে সেইসময়ত প্ৰচলিত লোকাচাৰৰ ছবি এখন ফুটাই তোলাৰ লগতে মাতৃ এগৰাকীৰ মনৰ আশাক প্ৰকাশ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছে।

৪.০৫.৪ বন্তি শেনছোৱাৰ গল্পত তোলনি বিয়া :

হোমেন বৰগোহাঞিয়ে সম্পাদনা কৰা ‘অসমীয়া গল্প সংকলন’ (৩য় খণ্ড)ত স্থান লাভ কৰা বন্তি শেনছোৱাৰ ‘জল ভৰি যশোদা’ নামৰ গল্পটি এটি দীঘল গল্প। সামাজিক

জীৱনত পালনীয় লোকাচাৰ আৰু লোকবিশ্বাসে গল্পটোৰ বহু ঠাই আঙুৰি আছে। গল্পটোত গাঁৱত ডাঙৰ হৈ বৰ্তমান চহৰত স্থায়ীভাৱে বসবাস কৰা ৰুণ নামৰ দুটা সন্তানৰ মাতৃ এগৰাকীৰ মনত সৃষ্টি হোৱা ভাৱ-চিন্তাৰ এখন দুৱাৰ মুকলি কৰা হৈছে। গিৰিয়েক কৰ্মসূত্ৰে বাহিৰত থকা বাবে ল'ৰা-ছোৱালীহালৰ লগত বেছি সময় দিব লগা হোৱাত মিনুৱে চকুৰ সন্মুখতে ডাঙৰ হৈ অহা দুয়োটা সন্তানৰ মনোজগতখনৰ লগত ভালকৈ পৰিচয় হ'ব পাৰিছে। আজিৰ প্ৰজন্ম ৰুণহঁতৰ সময়তকৈ বহু আগবঢ়া, কিন্তু কংক্ৰিটৰ মহানগীৰত সিহঁতৰ জীৱন আবদ্ধ। ৰুণে পাই অহা গাঁৱৰ মুকলিমূৰীয়া পৰিৱেশ সিহঁতৰ বাবে সুদূৰ পৰাহত। চহৰ আৰু গাওঁৰ পাৰ্থক্য আৰু আজিৰ প্ৰজন্মৰ মন-মগজুৰ চিন্তাধাৰাক তুলনা কৰিবলৈ গৈ ৰুণে গাঁৱৰ পৰিৱেশ, গাঁৱত পালন হোৱা উৎসৱ অনুষ্ঠান আৰু এৰি অহা গাঁওখনৰ সমাজ জীৱনৰ মাজত নিজক বিচাৰি চাইছে। নিজৰ এৰি অহা গাঁওখনৰ স্মৃতি ৰোমন্থনৰ মাজত অৱধাৰিতভাৱে গ্ৰাম্য সমাজৰ লগত ওতঃপ্ৰোতভাৱে জড়িত হৈ থকা উৎসৱ-অনুষ্ঠান আৰু দৈনন্দিন জীৱনৰ কৰ্মকাণ্ডৰ মাজেৰে লোকাচাৰ আৰু লোকবিশ্বাসবোৰ গল্পটোত উল্লেখ কৰা হৈছে। নিজৰ কিশোৰী জীয়েক পাহিৰ বয়ঃসন্ধিৰ সময়ছোৱাক ওচৰতে পাই গাঁৱত দেখি অহা তোলনি বিয়া এখনৰ ছবি তেওঁৰ মনলৈ আহিছে আৰু গল্পটোত তোলনি বিয়াই এক বুজন অংশ অধিকাৰ কৰিছে।

গল্পটোত তোলনি বিয়াৰ প্ৰসংগ ৰুণে সৰুতে দেখা এখন বিয়াৰ বৰ্ণনাৰ পৰা আহিছে। তাইৰ বৰপিতাকৰ জীয়েকৰ বিয়াখন সৰুতে দেখিছিল, যিখন বিয়াৰ আয়োজনবোৰৰ বৰ্ণনাৰ মাধ্যমেৰে তোলনি বিয়াৰ পালনীয় বিভিন্ন লোকাচাৰ প্ৰতিফলিত হৈছে। সৰু ছোৱালীৰ চপলতাৰে বিয়াঘৰত দেও দি ঘূৰি ফুৰোতে চকুত পৰা বেইখনৰ স্মৃতিয়ে ৰুণৰ মনোজগতত এনেদৰে ভুমুকি মাৰিছে — “বগা কলগছৰ চাৰিখুটা। টিপটোও পাতলকৈ বখলিয়াই লোৱা কলপটুৱাৰে খাপ্ খাপ্কে বন্ধোৱা। চেঁচা আৰু পিছল। মানুহটো থিয় হ'বৰ জোখাৰে উদং।”^{৮২} মণিকুটৰ আকৃতিত সজোৱা বেইখনৰ কাৰুকাৰ্যই ৰুণক মুগ্ধ কৰিলে, তাই তাত উঠি চালে, কোনোবা এজনে কথাটো মন কৰি তাইক জোকালে যে তাইৰ বেলিকাও তেওঁলোকে ধুনীয়া বেই সাজিব। বৰবিয়া বা তোলনি বিয়া যি বিয়াই নহওঁক অসমীয়া সংস্কৃতিত বেইখনৰ গুৰুত্ব অপৰিসীম। পৰম্পৰাগত নিয়ম পালনেৰে বেইৰ কাষত কইনা নোওৱাৰ ইংগিত বহন কৰি ৰুণৰ বেলিকা একেধৰণৰ বেই সজাৰ কথাটো প্ৰাসংগিকভাৱে উপস্থাপন কৰা হৈছে।

তোলনি বিয়াৰ কইনা নোৱাবলৈ নদী বা পুখুৰীৰ পৰা পানী তুলি অনা নিয়ম। পানী তুলিবলৈ আম গছৰ ঠাৰি ভৰোৱা লোটা বা ঘট লৈ আয়তীসকল যোৱাৰ সময়ত উজনিমুৱা হৈ যোৱাৰ নিয়ম। লোকবিশ্বাসমতে ভটিয়াই পানী তুলিব নাপায়। পানী তুলিবলৈ যাওঁতে ছুৰি-কটাৰিৰে পানীখিনি কাটিব লাগে, এই লোকাচাৰৰ প্ৰকাশ ঘটিছে এনেদৰে— “নৈৰ পাৰে পাৰে উজনিমুৱা হৈ আগবাঢ়ে আয়তীসকল। ভটিয়াই পানী তুলিব মুঠেও নোপায়। ছুৰি-কটাৰিৰে পানী কাটি আমপাতৰ ঠাৰি ভৰোৱা লোটা ভৰাব।”^{৮০}

অসমীয়া বিবাহ অনুষ্ঠানত বিবাহৰ বিভিন্ন পৰিৱেশ পৰিস্থিতিৰ লগত সংগতি ৰাখি গোৱা বিয়াগীতবোৰৰ বিশেষ গুৰুত্ব আছে। বিয়াগীত অবিহনে বিয়া এখনৰ কল্পনাই কৰিব নোৱাৰি, সেয়া বৰ বিয়া বা তোলনি বিয়া যিয়েই নহওঁক। তোলনি বিয়াৰ স্মৃতি ৰোমন্থন কৰোতে ৰুণৰ মনলৈ অহা আৰু আয়তীসকলে গোৱা তিনিটি গীতৰ উল্লেখ কৰা হৈছে, ইয়াৰে দুটা পানী তোলোতে গোৱা আৰু আনটো কইনা গা ধুৱাই থাকোতে গোৱা গীত। গীতকেইটিৰ ব্যৱহাৰে তোলনি বিয়াৰ চিত্ৰ বেছি সজীৱ আৰু বাস্তৱসন্মতভাৱে দাঙি ধৰাত সহায়ক হৈছে। পানী তোলোতে গোৱা গীত দুফাঁকি হ’ল —

যমুনাৰে টৌ দেখি

বাধাৰ কম্পে হিয়া

ঘাটে নাও চপাই দিয়া

ঐৰে বিনন্দীয়া

ইপাৰৰে চাকনৈয়া

সিপাৰৰে টৌ

তামৰে কলসী ৰাধা

ভৰিলনে নৌ।^{৮৪}

গল্পটোত উল্লেখ থকা, কইনা ধুৱাই থাকোঁতে গোৱা গীতফাঁকি হৈছে —

আগত দিয়া

পাছত দিয়া

পঞ্চ আয়তীয়ে

ধোবা ঘাটৰ পানী আনি

আইদেউৰ মূৰত দিয়ে।^{৮৫}

(দুয়োটা গীততে তোলনি বিয়াৰ বাবে নদীৰ পৰা পানী তুলি অনাৰ কথা কোৱা হৈছে। প্ৰথম গীতটোত কইনাক ৰাধাৰ লগত, তেওঁৰ মনৰ অৱস্থাক যমুনাৰ টোৰ লগত আৰু ভৱিষ্যতৰ বিপদসংকুল সময়বোৰক নদীৰ চাকনৈয়াৰ স'তে তুলনা কৰা হৈছে। তদুপৰি মাংগলিক কামত যে তামৰ কলহ ব্যৱহাৰ হয় তাকো গীতটোৰ পৰা বুজা যায়। দ্বিতীয় গীতটোত অযুগ্ম সংখ্যাৰে অৰ্থাৎ পাঁচজনী আয়তীয়ে ঘট লৈ নদীলৈ পানী তুলিবলৈ যোৱাৰ কথা কোৱা হৈছে। গীতটোত উল্লেখ থকা 'ধোবা ঘাট'ৰ শব্দটোৰ সলনি 'দুৰ্বা ঘাট' শব্দটোৰো ব্যৱহাৰ কৰা দেখা যায়। কইনাক মূৰত চাউল দিয়াৰ সময়ত এই গীতটো গোৱা হয়।)

বিয়াগীতবোৰ গাই থকাৰ লগতে কইনা গা ধুৱাই থাকোতে বিভিন্ন লোকাচাৰ পালন কৰা হয়। তুলি অনা পানীৰে গা ধুৱাই থাকোঁতে আগচাউল ছটিওৱা হয় আৰু গা ধুওৱাৰ পিছত নতুন মেখেলা চাদৰ পিন্ধাই কইনাক ৰভাতলত বহুওৱাৰ নিয়ম। চোতালত বহুওৱাৰ পিছত 'কনাই' কোলাত দিয়া কাৰ্য কৰা হয়। এই সময়ত ইজনীয়ে সিজনীক পিঠাগুড়ি সানি দি এক আনন্দমুখৰ পৰিৱেশৰ সূচনা কৰে। কইনাজনীয়ে আঁখে বিলোৱাৰো নিয়ম আছে। লোকাচাৰসমূহৰ দৰে তোলনি বিয়াৰ লগত কেতবোৰ লোকবিশ্বাসো জড়িত হৈ আছে। তোলনি বিয়াৰ লগত জড়িত দুটা লোকবিশ্বাস গল্পটোত উল্লেখ কৰা হৈছে। অসমীয়া সমাজৰ লোকবিশ্বাস মতে তোলনি নোহোৱা ছোৱালীক কইনাৰ বাবে যুগুতোৱা সেন্দূৰ পিন্ধালে তাইৰ সোনকালে তোলনি হয়। সেয়ে আয়তীসকলে এনে ছোৱালীক বিচাৰি ফুৰে “কইনাজনীৰ সমান বয়সৰ **পুষ্টিতা** হ'বলৈ বাকী থকা কিজনীক, কইনাৰ ফোঁটৰ কাৰণে যুগুতোৱা সেন্দূৰ দিবলৈ বিচাৰি ফুৰে।”^{৮৬}

তোলনি বিয়াখনত পুৰুষৰ অংশগ্ৰহণ নিষেধ, পুৰুষ বুলি কওঁতে কমবয়সীয়া ল'ৰা এজনেও ইয়াত অংশ ল'ব নোৱাৰে। লোকবিশ্বাসমতে পুষ্টিতা হোৱা ছোৱালী দেখা সৰু ল'ৰাবোৰৰ ভৱিষ্যতে দাঢ়ি নগজে। সৰু ল'ৰাবোৰে বিয়াখনৰ ওচৰে পাজৰে ভূমুকি মাৰিলে আয়তীসকলৰ কোনোবাই খেদি দিয়ে—“ যা যা। ইঃ ইয়াৰ আৰু কোনোদিনেই

দাঢ়ি নগজে।”৮৭

সময়ৰ পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে গ্ৰাম্য সমাজখনৰো বহু পৰিৱৰ্তন ঘটিছে। সময়ৰ লগে লগে সাংস্কৃতিক, সামাজিক, অৰ্থনৈতিক তথা মানসিক পৰিৱৰ্তনৰ ফলত ৰুণে এৰি অহা গাঁৱলীয়া সমাজখনৰ বহুত পৰিৱৰ্তন আহি পৰিল। এই পৰিৱৰ্তনে গ্ৰামীন সমাজত পৰস্পৰাগতভাৱে পালন কৰি অহা তোলনি বিয়াৰ আনুষ্ঠানিকতাকো চুই গৈছে। বৰ্তমান তোলনি বিয়াৰ জাকজমকতাই ইয়াৰ পূৰ্বৰ ৰূপ আৰু উদ্দেশ্য ম্লান কৰি পেলাইছে — “এতিয়া **তোলনি বিয়াৰ** বংবহুইচ আৰু লোকাচাৰ নিৰুদ্দেশ। নতুনকৈ তাৰ ঠাই দখল কৰি বহিছে **তোলনি বিয়াৰ** ভোজ ভাতে। কাঠফুলাৰ দৰে বাঢ়ি আহিছে ব্যয়বহুল আপ্যায়ন।”^{৮৮} এইবোৰ দেখি-শুনি ৰুণৰ মনত শংকা উপজিছে, ভৱিষ্যতে তোলনি বিয়াৰ ব্যয়বহুলতাই কন্যাসন্তানৰ মাক-বাপেকৰ বাবে চিন্তনীয় বিষয় হৈ পৰিব। গল্পটোত অতীতৰ তোলনি বিয়া আৰু বৰ্তমান পৰিৱৰ্তিত সমাজত প্ৰচলিত তোলনি বিয়াৰ এটি আভাস পোৱা যায়।

৪.০৫.৫ ইমৰান হুচেইনৰ গল্পত তোলনি বিয়া :

ইমৰান হুচেইনৰ ‘হুদুমদেও আৰু অনান্য গল্প’ নামৰ গল্প পুথিখনত সন্নিৱিষ্ট ‘পখিলা’ নামৰ গল্পটোত তোলনি বিয়াৰ প্ৰসংগই স্থান পাইছে। গল্পটোত তগৰ নামৰ এগৰাকী কিশোৰীৰ অভাৱগ্ৰস্ত পৰিয়াল এটাৰ বৰ্ণনা কৰা হৈছে। তগৰৰ পৰিয়ালত ৰুণ বাপেক-মাক, গৰ্ভৱতী বৌয়েক আৰু দুগৰাকী ভতিজী। গৰ্ভৱতী বৌয়েকক এৰি ককায়েক পবিনৰ এৰাতিৰ শৌচ বমিতে মৃত্যু ঘটিছে। ঘৰখনৰ অভাৱ কিছু দূৰ হওঁক বুলিয়েই মাক গোলাপীয়ে তাইক মাহিলী দুকুৰি টকা দৰমহা ঠিক কৰি কিছু দূৰৰ গাঁৱৰ জয়ৰাম মণ্ডলৰ ঘৰত থৈছে। জয়ৰাম মণ্ডলৰ ঘৰত ভালকৈ খাব পাই তগৰৰ চেহেৰাৰ পৰিৱৰ্তন চকুত লগা হৈ পৰিছে। মঙহে ভৰ কৰা কিশোৰী তগৰৰ চেহেৰাটোৱে জয়ৰাম মণ্ডলক অস্থিৰ কৰি তোলে আৰু সুবিধা পালেই তেওঁ তাইৰ নিষিদ্ধ অংগত স্পৰ্শ কৰি বিকৃত কামনাৰ সোৱাদ লয়। এই ধৰণৰ স্পৰ্শত তাইও এক সুখ অনুভৱ কৰিছিল যদিও কোনোদিনে গভীৰ দৃষ্টিৰে চোৱা নাছিল। কিন্তু এদিন তাইৰ জীৱনৰ আটাইতকৈ বিপৰ্যয়ৰ মুহূৰ্তটো আহিল। দুপৰীয়া এটাত মণ্ডলনীয়ে সৰু ল’ৰাটোক লৈ ওচৰৰ মানুহ এঘৰলৈ যোৱাৰ সুযোগ গ্ৰহণ কৰি মণ্ডলে তাইক বিচনাত শুৱাই দি তাইৰ সৰ্বনাশ কৰিবলৈ উদ্যত হোৱাৰ মুহূৰ্ততে মণ্ডলনী আহি ঘৰৰ দুৱাৰমুখত হাজিৰ

হ'ল। মণ্ডলনীৰ চিঞৰত মণ্ডলে তাইক এৰি দিলে যদিও বণচণ্ডী মূৰ্তি ধৰা মণ্ডলনীৰ হাতৰপৰা মণ্ডল আৰু তগৰ এজনো সাৰি নগল। শুকান জেওৰা খৰি এডালেৰে তগৰক কোবাই কোবাই বকি থাকোঁতে মণ্ডলনীৰ মুখত তোলনি হোৱাৰ প্ৰসংগ আহিছে — ‘পঘাখাঁতী, জহৰী, চুৰা চেলেকাৰ জাত, শান্তি নহওঁতেই মোৰ সংসাৰত জুই জ্বলাবলৈ আহিছ — ফুলতে বাঁৰী হবি তই। ওলা মৰতী, ওলা মোৰ ঘৰৰ পৰা...।’^{৮০} তাই এটা অচিনাকি, বুজিব নোৱাৰা অভিজ্ঞতা লৈ মণ্ডলৰ ঘৰৰ পৰা নিজৰ ঘৰলৈ গুছি আহিল। তাই ঘৰলৈ আহিবৰ দিনা গৰ্ভৱতী বৌয়েকৰ প্ৰসৱ বেদনা আৰম্ভ হৈছে আৰু গাঁৱৰ তিৰোতাবোৰ সিহঁতৰ চোতালত জুম বান্ধিছে। বৌয়েকে তিনিম্বৰ ছোৱালী এজনী জন্ম দিয়াত গোট খোৱা তিৰোতাবোৰ আৰু মাকে তাইলৈ মন দিয়া নাই। কিন্তু সকলোবোৰ ঘৰাঘৰি যোৱাৰ পিছত হঠাৎ মাকৰ চকু মন মাৰি বহি থকা তগৰৰ ওপৰত পৰিল আৰু তগৰক দেখি তেওঁ আচৰিত হ'ল। তগৰে যেতিয়া মণ্ডলৰ ঘৰৰ পৰা একেবাৰে গুছি অহাৰ কথা কলে মাকে খঙে দুখে তাইৰ গালত দুচৰ লগাই দিলে। তগৰে প্ৰকৃত কথাটো মাকক কোৱাৰ সুযোগেই নেপালে, তাই খঙে দুখে শুই থাকিল। ৰাতি ঘৰৰ আটাইয়ে ভাত খালে যদিও তাইক কোনোৱে ভাত খাবলৈ নামাতিলে, লঘোণে ভোকে তাই শুই থাকিল। সেইদিনা ৰাতিয়েই তাইৰ জীৱনৰ এটা নতুন পৰ্ব আৰম্ভ হ'ল।

এগৰাকী কিশোৰী তোলনি হোৱাৰ যি অভিজ্ঞতা, সেই অভিজ্ঞতাই মানসিক জগতখনতো প্ৰভাৱ পেলায়। পাছ ৰাতি পেচাব কৰিবলৈ যাওঁতে তগৰে প্ৰত্যক্ষ কৰিছিল তাইৰ প্ৰথম ঋতুস্ৰাৱ, ভয়তে তাই চিঞৰি দিছিল। তাইৰ চিঞৰত ঘৰৰ মানুহবোৰ উঠি আহি পেচাবখানাত এক অদ্ভুত ভংগীত তাইক বহি থকা দেখে। মাকে প্ৰথমে ভয়েই খাইছিল তাইক সাপে খোঁটা বুলি ভাবি, কিন্তু পিছমুহূৰ্ততে ধৰিব পাৰিলে তগৰ গাভৰু হ'ল। ওৰে ৰাতি চাংখনত ভোকে লঘোণে পৰি থকাৰ সময়তেই তগৰৰ দেহলৈ চিৰাচৰিত প্ৰাকৃতিক ঘটনাটোৰ আগমন, মাৰ কিল খাই তাই কিশোৰীৰ পৰা নাৰী হৈ যায়। গল্পকাৰৰ ভাষাত—

“নতুন অভিজ্ঞতাৰ সুখ আৰু যন্ত্ৰণাত দিনটো তগৰ অদ্ভুত ভংগীত চাংখনত পৰি থাকিল। আচলতে যোৱা নিশাই প্ৰচণ্ড অভিমানত যেতিয়া তাইৰ গোটেই বুকুলৈ উজাই আহিছিল লুণীয়া জোৱাৰৰ ধল, তেতিয়াই আৰম্ভ হৈছিল তাইৰ আচৰিত ভ্ৰমণ। কিশোৰীৰ পৰা নাৰী হোৱাৰ চিৰাচৰিত ভ্ৰমণ। ক'ব নোৱাৰাকৈ তগৰে প্ৰৱেশ কৰিছে এক অচিনাকি জগতত। যি

জগতত প্ৰৱেশ কৰিলে সকলো কিশোৰীয়েই নাৰী হৈ যায়, আৰু নাৰী হোৱাৰ এয়াই নেকি প্ৰকৃতিৰ সেই বক্তাক্ত পদ্ধতি? সেয়েহে আজি তাই অইন দিনাৰ তুলনাত শান্ত আৰু ভীত। **পুষ্পিতাৰ** প্ৰথম ঋতুস্ৰাৱৰ দিনা চাগৈ সকলো কিশোৰীয়েই তাইৰ দৰে ভীত হয়।”^{১০}

গ্ৰামাঞ্চলত কিশোৰী এগৰাকী তোলনি হোৱাৰ খবৰটো ওচৰ-চুবুৰীয়া তথা আত্মীয় স্বজনৰ মাজত সোনকালে বিয়পি পৰে। খবৰটো পোৱাৰ পিছত সকলোৱে ছোৱালীজনীৰ খবৰ ল'বলৈ অহাটো এটা কৰ্তব্য বুলিয়েই জ্ঞান কৰে। এনেদৰে খবৰ ল'বলৈ অহা তিৰোতাসকলে ছোৱালীজনীৰ কাৰণে বিভিন্ন ফলমূল, বুট মুগ আদি লৈ অহাৰ নিয়ম। তগৰক খবৰ ল'বলৈ অহা সকলেও গাখীৰ, কল, বুট-মাহ, কুঁহিয়াৰ আদি সামৰ্থ অনুযায়ী লৈ আহিছে। এই সময়ত তিৰোতাবোৰে ছোৱালীজনীয়ে ভৱিষ্যত জীৱনত মানি চলিবলগীয়া বাধ্যবাধকতাবোৰ বুজাই দিয়ে আৰু বিভিন্ন ধৰণৰ উপদেশ দিয়ে। তগৰকো সকলোৱে বুজাইছে যে তাই এতিয়া গাভৰু হ'ল, আগৰদৰে অ'লৈ ত'লৈ যাব নোৱাৰে, গাঁৱৰ ল'ৰাবোৰৰ লগত খেলা-ধুলা কৰাও নিষেধ। তগৰ সাদিনলৈ পাৰ বাহৰ দৰে অকণমানি ঘৰটোৰ কেঁচা মজিয়াত ধানখেৰৰ ওপৰত কেৱল ফলাহাৰ কৰি থাকিব লাগিব। এই নীতি-নিয়ম কৰ্মকাণ্ডবোৰে তগৰক অতীষ্ঠ কৰি তোলে — “তগৰে ভাবি নাপায় এনে কি ঘটনা ঘটি গ'ল যে তাই সাতদিনলৈ পাৰৰ বাহৰ দৰে অকমানি কোঠালিটোৰ পৰা ওলাই মামা খুৰাহঁতকো তামোল এখন যাচিব নোৱাৰে, আৰ্চি চাব নোৱাৰে, আনকি নিজৰ অসুখীয়া বাপেকজনৰো গা মূৰ মোহাৰি আল ধৰিব নোৱাৰে? নাবালিকা নাৰী হৈ গ'লে চাগৈ তাইৰ ছাঁতো স্পৰ্শ থাকে।”^{১১}

সেইদিনা ৰাতি লঘোণীয়া পেটে থকা অৱস্থাত শান্তি হোৱা বাবে উপবাস থাকিব লগীয়া হোৱা ছোৱালীজনীৰ ভোকৰ বৰ্ণনাও বাস্তৱধৰ্মী। তগৰৰ ইমানেই ভোক লাগিছিল যে তাইৰ মূৰ শিতানত ৰখা দুগৰিৰ চাউল আৰু কেঁচা কল আখিকে চোবাই খাব মন গৈছিল। সন্ধিয়া ফলাহাৰ খাবলৈ বাট চাই যেতিয়া আপেল, বুটমাহ আগত পালে, তাই গোথাসে সমস্ত খাই পেলালে। সেইদিনা তাইৰ বাবে চুবুৰীৰ ইঘৰে সিঘৰে অনা সকলো বস্তু খাই শেষ কৰা দেখি সকলো আচৰিত হ'ল। পিছদিনাও তাই ফলাহাৰে কৰিলে। সেইদিনা মাকে তাইৰ বাবে আপেল আৰু আঙুৰো অলপ যোগাৰ কৰা দেখি মাকৰ প্ৰতি কৃতজ্ঞতাত তাইৰ মন দৌ খাই গ'ল। কিশোৰী মনটোৱে এটা নতুন অভিজ্ঞতাৰ সন্মুখীন হৈ একেলগে সুখ আৰু যত্নগা

অনুভৱ কৰে। সেমেকা দেহা, ককাঁল আৰু তলপেটত অনুভৱ কৰা বিষৰ মাজতো তাই থকা কোঠাৰ বেৰৰ জলঙাৰে বাহিৰলৈ চাই চাই তাইৰ মনত অগাডেৱা কৰা ভাৱ চিন্তাবোৰে বয়ঃসন্ধি কালৰ এই নতুন অভিজ্ঞতাত মনলৈ অহা ভাৱৰে মূৰ্ত প্ৰকাশ — “কেতিয়াবা বেৰৰ জলঙাৰে তাইলৈ ফিচিঙা ফিচিঙি কৰি থকা গাঁৱৰ কিশোৰীহঁতৰ কৌতূহল মিশ্ৰিত দৃষ্ট হাঁহিত খং উঠে, কেতিয়াবা নাৰী হোৱাৰ সামাজিক মৰ্যাদাত আপ্লুত হয়, কেতিয়াবা আকৌ বেৰৰ গাতে লাগি থকা পিৰালিখনত তাইক কেন্দ্ৰ কৰি মজি উঠা বোৱাৰীহঁতৰ ফুচুৰি মেলৰ বসাল মন্তব্যত তগৰৰ বগা মুখখন লাজত ৰঙা পৰে— এক অদ্ভুত অজানা আনন্দৰ ধল তাইৰ শৰীৰেদি বাগৰি যায়।”^{১২}

তগৰৰ তোলনি বিয়াৰ আগদিনা ওচৰৰ তিৰোতাবোৰে চোতালত আঁখে ভাজি এটা ছলস্কুলীয়া পৰিবেশৰ সৃষ্টি কৰিছে। তাই কিন্তু এটা সেমেকা মনেৰে জয়ৰাম মণ্ডলৰ ঘৰত ঘটা ঘটনাটো আৰু তিনিজনী ভতিজী ছোৱালীৰ ভৱিষ্যতৰ কথা ভাবি আনমনা হৈ বহি থাকিল। সেইদিনা ৰাতি মাক আৰু পেহীয়েকৰ কথা বতৰাবোৰ গোপনে শুনি বুজিলে ঘৰখন কিমান অভাৱৰ মাজৰে চলি আছে। মাকে খুঁটি এটি ভাঙি গোটোৱা টকাৰে তাইক আপেল আঙুৰ আনি খুৱাইছে যদিও পৰিয়ালৰ বাকী কেইজনক খুদকণ এটাও দিয়া টান হৈছে। মাক-পেহীয়েকৰ কথা-বতৰাৰ পৰাই তাই গম পালে, তাইৰ গণনাৰ ফলাফল খুবেই বেয়া। লোকবিশ্বাসমতে দিন, বাৰ, ক্ষণৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি কৰা গণনাৰ ফলাফল ভৱিষ্যতে ফলিয়ায়। পেহীয়েকে তাইৰ গণনাৰ ফলাফল বেয়া নেকি বুলি সোধাত মাকে কৈছে— “বেয়া মানে? তই শুনা নাই এতিয়াও? একেবাৰে বেয়াটো আকৌ পতিহীনা যোগ। তাতে আকৌ দিনটো আছিল শনিবাৰ, সময়ো মাজৰাতি। একেবাৰে চাৰিওপিনৰ পৰা বেয়াই।”^{১৩} পতিহীনা যোগৰ ফলাফল অনুসৰি এই যোগ পোৱা ছোৱালী বিধবা হয়, শনিবাৰে শান্তি হ’লে বাঁজী হয়। মাকে নিজৰ যোগটোৰ কথা কৈছিল যে তেওঁৰ সুভাগা যোগ আছিল। পেহীয়েকে সুভাগা যোগৰ দৰে ভাল যোগ পাইও তেওঁ কিমান দুৰ্দৰ্শা ভুগিব লগা হৈছে সেই কথা কৈ হাঁহিলে। এনে কথা বতৰাৰ পৰা গণনাৰ ফলাফলবোৰ যে ভিত্তিহীন সেইয়াও সূচায়।

গণনাৰ দোষ খণ্ডনৰ বাবে গণকক দিব লগা দানৰ তালিকাখনো বৰ দীঘলীয়া। গণকে দান দক্ষিণাৰ বাবে কাপোৰ-কানি আনকি ক’লা-ছাগলীও দিয়াৰ দিহা দিছে আৰু

ঘৰত হৰি-কীৰ্তন কৰাব দিছে। মাক-পেহীয়েকৰ কথাৰ পৰা তাই পতিহীনা যোগ পোৱা বুলি গম পাই মণ্ডলনীয়ে দিয়া অভিশাপৰ কথা মনত পৰি এক অজান ভয়ত কঁপি উঠিল। তাই শুই শুই চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে তাইৰ ভৱিষ্যত সুৰক্ষিত কৰাৰ স্বার্থত মাকে কি কি গোটাৰ লাগিব আৰু কিমান কষ্টেৰে এইবোৰ গোটাৱা হ'ব। বিশ্বাস-অন্ধবিশ্বাস, লোকাচাৰ, নিয়ম-নীতি এইবোৰৰ লগত পৰিচিতা হৈ তগৰে এতিয়াহে অশুচি অনুভৱ কৰিলে, তাইৰ খুব লেতেৰা লেতেৰা লাগিল। লাহে লাহে তগৰ টোপনিত ঢলি পৰিল আৰু টোপনিতে তাইক মাহ-হালধিৰে গা ধুওৱা সপোন দেখিলে। সপোনত বিৰবিৰাই কিবাকিবি কৈ থাকোঁতেই মাকে তাইক গা ধুৱাবলৈ মাতিব আহিল। এই চাৰিদিনৰ অভিজ্ঞতাই এগৰাকী এঘাৰ-বাৰ বছৰীয়া কিশোৰীক ইমান পৰিপক্ক তুলিলে যে তাই অনুভৱ কৰিলে পেটৰ জ্বালাতকৈ নিয়ম-নীতি সমাজ একোৱেই ডাঙৰ নহয়। পতিহীনা যোগ পোৱাৰ বাবে তিনিমাহ ব্ৰত ৰাখি ঘৰত আবদ্ধ হৈ থাকি তাই নিজৰ মৰিব নোৱাৰে পৰিয়ালটোকো মাৰিব নোৱাৰে। দৈহিক গঠনৰ ফালৰ পৰাই নহয় মানসিক ভাৱেও তাই সচা অৰ্থত ডাঙৰ হ'ল। সেয়ে গা ধুৱাবলৈ নিব অহা মাকক তাই কৈছে “আই মানুহে দুনুহে গা ধুবলৈ মোৰ লাজ লাগে। সিহঁতক যাবলৈ দে, মই নিজেই গা ধুম। আৰু এটা কথা, মই কিন্তু ব্ৰত নাপালো। তিনিমাহ ধৰি এইবোৰ কৰি থাকিলে খাম কি? আজিয়েই মইনা পেহীৰ লগতে মোক পঠিয়াই দে, পেহীহঁতৰ সমবায়ত কাপোৰ বম...।”^{২৪} মাক এক মুহূৰ্তৰ কাৰণে তগৰৰ কথা শুনি অবাক হৈ গ'ল, পিছমুহূৰ্ততে তগৰৰ সিদ্ধান্তত তেওঁ পুলকিত হৈ পৰিল। তেওঁ অনুভৱ কৰিলে ছোৱালীজনী প্ৰাকৃতিক ঘটনা এটাৰে ডাঙৰ হোৱা নাই, মন-মগজুৰ চিন্তা শক্তিয়ে কণমানি ছোৱালীজনী মানসিকভাৱেও বহুত ডাঙৰ হ'ল। গল্পটোৰ মুখ্য চৰিত্ৰটোৱে তোলনি বিয়াৰ পৰম্পৰাগত ৰীতি-নীতি অস্বীকাৰ কৰি বাস্তৱবাদী তথা সময়োপযোগী চিন্তা ধাৰাৰে পৰিচালিত হোৱা দেখা গৈছে।

৪.০৫.৬ সঞ্জীৱ পল ডেকাৰ গল্পত তোলনি বিয়া :

সঞ্জীৱ পল ডেকাৰ ‘এই পিনে কি আছে’ নামৰ গল্প সংকলনখনৰ দুটা গল্পত তোলনি বিয়াৰ কথা উল্লেখ আছে। গল্প দুটা হ'ল ‘বেৰ’ আৰু ‘কাল-আকাল’। ‘বেৰ’ গল্পটোত উল্লেখ থকা তৰামাই আৰু তাইৰ বান্ধৱী নিৰ্মলাৰ মাক অবলাৰ জীৱনৰ কাহিনীৰ যোগসূত্ৰ এটা

আছে। গংগাৰাম মহাজনৰ পুতেক চন্দ্ৰৰামৰ কামনাৰ বলি হৈ তৰামাইয়ে অবৈধ সন্তান জন্ম দিয়াৰ ফলত সিহঁতৰ পৰিয়ালটো এঘৰীয়া হ'ব লগা হৈছে। নিৰ্মলাই লুকাই চুবকৈ সিহঁতৰ ঘৰলৈ যায় আৰু তৰামাইক কিছু সাহস দিবলৈ চেষ্টা কৰে। নিৰ্মলাৰ মাক অবলাকো জীয়াৰী কালত গংগাৰামে দেহা চুৰা কৰিছিল আৰু বদনামী হোৱাৰ বাবে তাই এটা সন্তানৰ পিতৃ এজনৰ লগত প্ৰায় দুকুৰি বছৰতহে বিয়া হ'ব পাৰিছিল। তৰামাই সারধান নোহোৱাৰ বাবেহে চন্দ্ৰৰামে এনে এটি দুষ্কাৰ্য কৰিব পাৰিলে, এই কথাটোৱে নিৰ্মলাক মাজে মাজে ক্ষুণ্ণ কৰে। নিৰ্মলা বহু পৰিমাণে সচেতন আৰু ইয়াৰ কাৰণ হিচাবেই তোলনি হোৱাৰ কথাটো উপস্থাপন কৰা হৈছে। তোলনি হ'লে কিশোৰী এগৰাকীয়ে নাৰীত্ব লাভ কৰে, সেয়ে পুৰুষৰ পৰা সারধানে থকা উচিত। অবলা বুঢ়ীয়ে নিজে জীৱনত এটা ভুল কৰি থোৱাৰ বাবেই তোলনি হোৱাৰ পিছত জীয়েকক চাই-চিতি ফুৰিবলৈ কৈছিল। নিৰ্মলাৰ এই অসারধানতাৰ বাবে তৰামাইক কেতিয়াবা খং কৰিবৰ মন যায় — “তৰামাইলৈ নিৰ্মলাৰ খং উঠিছিল মনে মনে। তাইতো অলপ সারধান হৈ চলিব পাৰে। নিৰ্মলাই আজিলৈকে বেচ চাই-চিতিয়েই ফুৰিছে। আচলতে তাইৰ **তোলনি বিয়া** হোৱাৰ পিছতেই মাক অবলাই সারধান কৰি কৈছিল — তই ইতাৰ পেৰে আগৰ নিচিনাকে ফুৰাচকা বাদ দিবি। কোনো লিকিৰাকে বিছাচত নল'বি?.. আই মোৰ নিচিনাকে তোৰো যদি কিবা এটা হৰেই মই মৰিও শান্তি নাপাম।”^{১৫} গ্ৰাম্য সমাজত তোলনি বিয়াৰ মাজেৰে কিশোৰী গৰাকীক ভৱিষ্যত জীৱনত, দৈহিক পৰিৱৰ্তনে আনিব পৰা বিপদৰ আগজাননী দি তাৰপৰা বাচি থকাৰ বাবে বিভিন্ন ধৰণে উপদেশ দিয়া হয়। নিৰ্মলাক এই উপদেশে নিজক বচাই ৰখাত সহায় কৰিছিল, কিন্তু তৰামাইয়ে নিজক বচাব নোৱাৰিলে।

সঞ্জীৱ পল ডেকাৰ ‘কাল-অকাল’ গল্পটোত পুতেক-বোৱাৰীয়েকৰ কেটেৰা-জেঙেৰা খাই ঘৰত থকাতকৈ অ'ত ত'ত আলহী খাই ফুৰি থকাই ভাল বুলি ঘূৰি ফুৰা ভোগেশ্বৰী বুঢ়ীৰ জীৱন গাঁথা বৰ্ণিত হৈছে। মাহটোৰ বেছি কেইটা দিন আৰ ঘৰে তাৰ ঘৰে আলহী খাই ফুৰা ভোগেই বুঢ়ীৰ অতীতৰ কথা প্ৰসংগত তোলনি হোৱাৰ কথাটো আহিছে। বৰ্তমান যদিও ভাত এসাঁজৰ কাৰণেও বুঢ়ীৰ টান পৰিছে, তাই কিন্তু এটা অৱস্থাপন্ন ঘৰলৈয়ে বিয়া হৈ আহিছিল। বিয়াৰ সময়ত ভোগেশ্বৰীৰ প্ৰায় চৈধ্য বছৰ, কম বয়সতে ছোৱালী বিয়া দিয়াৰ পৰম্পৰাৰ ইংগিত দি শান্তি বিয়াৰ কথা কোৱা হৈছে — “টলৌ টলৌকৈ মিতিৰৰ ঘৰে ঘৰে

ফুৰা পিতাক হ'লধৰ মহাজনৰ ম'হৰ গাড়ীৰ পৰা নামি বৰাচুকৰ বুধিৰামৰ গাড়ীখনত ওৰণি লৈ উঠি আহোঁতে ক'তনো কিমান বয়স হৈছিল ভোগেইৰ? **শান্তি হ'ব**ৰ দুবছৰেই পূৰ হোৱা নাছিল। ভাদমহীয়া সুৰাগমণি ধানৰ পথাৰখনৰ দৰে লহপহকৈ বাঢ়ি আহিছিল তাই। তাৰ ফিৰি বছৰৰ পৰা এটা এটাকৈ জন্ম হ'ল চলিকেইটাৰ।”^{১৩} তোলনি হোৱাৰ পিছতেই নাৰীত্ব লাভ কৰে, সেয়ে কেৱল সন্তান জন্ম দিয়া আৰু বিয়া হৈ এখন ঘৰ চম্ভালাই নাৰীৰ কাম বুলি জ্ঞান কৰা সমাজে ছোৱালীজনীক বিয়া দিয়াৰ চিন্তাতে থাকে। ভোগেশ্বৰীকো সেয়ে তোলনি হোৱাৰ পিছত দুবছৰো ঘৰত বখা হোৱা নাছিল। বিয়াৰ পিছতো অতি কম বয়সতে তাই তিনিটি সন্তানৰ মাতৃ হয়। এগৰাকী নাৰীৰ জীৱনৰ ওপৰত তোলনি হোৱা কথাটো কিমান গুৰুত্বপূৰ্ণ সেই কথাটোৰ আভাস গল্পটোৰ শান্তি হোৱাৰ উল্লেখৰে দাঙি ধৰা হৈছে।

৪.০৫.৭ অন্যান্য লেখকৰ চুটি গল্পত তোলনি বিয়া :

সাম্প্ৰতিক কালত প্ৰকাশিত গল্পসমূহতো তোলনি বিয়াৰ প্ৰসংগই স্থান পাইছে। নিয়মীয়াভাৱে প্ৰকাশিত অসমীয়া আলোচনী তথা পূজা-বিহু সংখ্যাত প্ৰকাশিত বিভিন্ন আলোচনীত প্ৰকাশিত গল্পৰ মাজতো তোলনি বিয়াই বিভিন্ন দৃষ্টিভঙ্গীৰে স্থান পোৱা দেখা যায়। পষেকীয়া আলোচনী ‘প্ৰান্তিক’ আৰু মাহেকীয়া আলোচনী ‘গৰিয়সী’ত প্ৰকাশিত কেইটামান গল্পৰ আধাৰত তোলনি বিয়াৰ আনকেতবোৰ দিশৰ আভাস পাব পাৰি। ২০১৯ চনৰ ১-১৫ জুন সংখ্যাৰ ‘প্ৰান্তিক’ আলোচনীত প্ৰকাশ পোৱা মেঘনা চৌধুৰীৰ ‘শিলৰ বুকু বুকুৰ শিল’ নামৰ গল্পটোত তোলনি বিয়াৰ কথা উল্লেখ আছে। গল্পটোত উচ্চবৰ্ণৰ ছোৱালী এগৰাকী ঘৰতে তোলনি হোৱাৰ ফলত সমাজ আৰু ঘৰত সৃষ্টি হোৱা বিৰূপ প্ৰতিক্ৰিয়াৰ কথা উল্লেখ আছে। এনে প্ৰতিক্ৰিয়াৰ ফলত কম বয়সীয়া ছোৱালীজনীৰ মনত কেনেধৰণৰ মানসিক যন্ত্ৰণাৰ সৃষ্টি হ'ব পাৰে তাৰো আভাস গল্পটোৰ পৰা পাব পাৰি। আগবিয়া দিয়াৰ আগতেই তোলনি হোৱাৰ ফলত গল্পটোৰ নায়িকা প্ৰজ্ঞাৱতীয়ে এগৰাকী চাৰিটা সন্তানৰ পিতৃৰ সতে বিয়াত বহিব লগা হয়। এখন সম্ভ্ৰান্ত ঘৰৰ ছোৱালী প্ৰজ্ঞাৱতীৰ পাঁচোটা ভায়েক ভনীয়েক আৰু দেউতাকে ব্যৱসায়সূত্ৰে লগ পাই অনা দহ বছৰীয়া ল'ৰা হৰিপ্ৰসাদ একেলগে ডাঙৰ-দীঘল হৈছে। অৱশ্যে হৰিপ্ৰসাদক ঘৰখনে নিজৰ সন্তানৰ দৰে মৰম কৰিলেও তাক নিম্নজাতৰ বুলি এটা ভিন্ন ভাৱেৰে চোৱা হয়। এই হৰি প্ৰসাদৰ লগত প্ৰজ্ঞাৱতীৰ লাহে লাহে এটা আত্মিক

সম্পৰ্ক গঢ় লয় যদিও ই বাস্তৱ ৰূপ পোৱা সম্ভৱ নাছিল। হৰিপ্ৰসাদ প্ৰজ্ঞাৱতীৰ ঘৰখন এৰি কলিকতালৈ গুছি যোৱাৰ পিছত আৰু তাতেই মৃত্যু হোৱাৰ খবৰ পাই প্ৰজ্ঞাৱতীয়ে শেষবাৰৰ বাবে তাক চাবলৈ আহিছে। হৰিপ্ৰসাদৰ মৃত্যুৰ পিছত স্মৃতি ৰোমন্থনত প্ৰজ্ঞাৱতীয়ে নিজৰ তোলনি হোৱাৰ সময়ৰ সামাজিক অৱস্থাটো মনত পেলাই তেওঁ কিদৰে তথাকথিত সমাজ ব্যৱস্থাৰ বলি হ'ব লগা হ'ল তাৰ বৰ্ণনা কৰিছে। প্ৰজ্ঞাৱতীয়ে জীৱনত পাৰ কৰা বিভিন্ন ধুমুহাৰ ভিতৰত তোলনি হোৱা পিছত উদ্ভৱ হোৱা সামাজিক আৰু পাৰিবাৰিক ধুমুহাজাক আছিল অতি ভয়াবহ, যাৰ প্ৰভাৱ আছিল সুদূৰ প্ৰসাৰী। প্ৰজ্ঞাৱতীয়ে মনত পেলাইছে, তাই যেতিয়া নবছৰীয়া তেতিয়াই তাইৰ তোলনি হৈছিল আৰু প্ৰথম বক্তৃক্ষৰণ দেখি তাইক কিহবাই কামুৰি চোলাত তেজ লগাই দিলে বুলি ভয়তে কান্দি মাকৰ বুকুত সোমাই পৰিছিল। তাই যেতিয়াই খবৰটো দি কান্দিব ধৰিলে, ঠিক তেতিয়াই এক অভাৱনীয় পৰিৱেশৰ সৃষ্টি হ'ল “উচ্চবৰ্ণৰ ছোৱালীজনী আৰিয়ে হৈ থাকোতেই **পুষ্পিতা** হোৱাটো বংশৰ পৰম্পৰাৰ পৰিপন্থী আছিল। আইতাক মাক আৰু সকলোৱে প্ৰজ্ঞাৱতী **পুষ্পিতা** হোৱা কথাটো গাপদি ৰাখিবলৈ বাধ্য হৈছিল। তেওঁলোকে চেষ্টা কৰিছিল যাতে বতাহেও কথাটো গম পাব নোৱাৰে। তলে তলে তেওঁলৈ সুপাত্ৰৰ সন্ধানো চলি আছিল। কিন্তু উপযুক্ত পাত্ৰ পোৱাটো সিমান সহজ নাছিল। ইফালে প্ৰজ্ঞাৱতীৰ শৰীৰটো লাহে লাহে ভৰুণ হৈ আহিছিল।”^{১৭}

বতাহৰো কাণ থাকে। অৱশেষত দুটা বছৰ পাৰ হোৱাৰ পাছত এদিন সকলোৱে গম পাইছিল প্ৰজ্ঞাৱতী পুষ্পিতা হোৱা কথাটো। কণমানি ছোৱালীজনীয়ে একো বুজি নোপোৱাৰ বয়সতে সমাজখনে তাইৰ বাবে নিৰ্ধাৰণ কৰিছিল পৰাচিতৰ শাস্তি। মাক-দেউতাকেও নামঘৰত সেৱা লৈ ৰাইজৰ আগত নিজৰ ভুলৰ বাবে ক্ষমা বিচাৰি সমাজৰ বিধানবোৰ মূৰ পাতি লৈছিল। পুষ্পিতা হোৱা ছোৱালীক আৰিয়ে কৰি ৰাখি তেওঁলোকে যি অপৰাধ কৰিছিল তাৰ বাবে কোনোমতেহে তেওঁলোক এঘৰীয়া নোহোৱাকৈ থাকিব পাৰিছিল।

প্ৰজ্ঞাৱতীৰ ঘৰতে পুষ্পিতা হোৱা কথাটো ইমান গুৰুতৰ অপৰাধ বুলি গণ্য কৰা হৈছিল যে তাইক ৰাজহুৱা কাম কাজত অংশ ল'ব দিয়া হোৱা নাছিল, লগৰ ছোৱালীবোৰ বিয়া হৈ গুছি যোৱাৰ বাবে তাই নিঃসংগ অনুভৱ কৰিছিল। এনে সময়ত হৰিপ্ৰসাদে তাইক

সাহস, প্ৰেম-ভালপোৱা আৰু প্ৰেৰণাৰে জীয়াই থকাৰ পথ দেখুৱাই দিছিল। ঘৰতে তোলনি হোৱাৰ দোষত বিয়াৰ ক্ষেত্ৰত বাধা আহি পৰাত তাইৰ বাইশ বছৰ বয়সলৈকে বিয়া হোৱা নাছিল যদিও ভনীয়েক দুজনীৰ সময়মতেই বিয়া হৈ গৈছিল। পৰিয়ালটোৱে তাইক বিয়া দিবলৈ কৰা চেষ্টা ব্যৰ্থ হৈছিল, দেউতাকৰ ভাৱমূৰ্তি, অগাধ ধন সম্পত্তিয়েও সুপাত্ৰ পোৱাত সহায় কৰিব পৰা নাছিল — “মাক-দেউতাকৰ সন্মুখৰ প্ৰজ্ঞাৱতী যেন জীয়া জুই একুৰা হৈ ঘূৰি ফুৰিছিল। সমাজৰ কোনো পৰিয়ালেই ওঠৰ বছৰীয়া ছোৱালীজনীক বিয়া পাতি নিবলৈ আগবাঢ়ি অহা নাছিল। আনকি প্ৰজ্ঞাৱতীৰ দেউতাকৰ অগাধ সা-সম্পত্তিয়েও এই সমস্যা সমাধান কৰিব পৰা নাছিল।”^{১৬} হৰিপ্ৰসাদে চকুৰ সন্মুখতে প্ৰজ্ঞাৱতীৰ দুখবোৰ দেখি তাইক উদ্ধাৰ কৰিব বিচাৰিছিল যদিও, সাহস নাছিল। সেয়ে চাৰিটা সন্তানৰ পিতৃ এজনৰ সৈতে বাইশ বছৰীয়া প্ৰজ্ঞাৱতীৰ বিয়াৰ দিনাই সময়ৰ হাতত তাইক এৰি দি হৰিপ্ৰসাদ কলিকতালৈ গুছি গ’ল। সামাজিক সংস্কাৰৰ বলি হৈ প্ৰজ্ঞাৱতীয়ে ইচ্ছাৰ বিৰুদ্ধেও কেৱল মাক-দেউতাকৰ সন্মুখৰ জীয়া জুই একুৰা আঁতৰি আহিব লাগে বুলিয়েই বিয়া হ’বলগীয়া হ’ল। গল্পটোত সমাজৰ বাবে অহিতকৰ সংস্কাৰবোৰে কিদৰে ব্যক্তিৰ জীৱন বিষময় আৰু দুৰ্বিসহ কৰি তোলে, তাৰেই সুন্দৰ প্ৰতিচ্ছবি দাঙি ধৰা হৈছে।

২০১৯ চনৰ ১-১৫ আগষ্টত প্ৰকাশিত কাব্যশ্ৰী মহন্তৰ গল্প ‘পীড়িত-নিপীড়ক’ নামৰ গল্পটোত অলপ কথাবে তোলনি বিয়াৰ গুৰুত্ব বুজোৱা হৈছে। গল্পটোৰ বিষয়বস্তু অনুসৰি সত্যব্ৰত ফুকন নামৰ মৌজাদাৰজনে নিজৰ সন্তান আৰু পত্নী থকাৰ পিছতো দুমাহ পত্নী ঘৰত নথকাৰ সুযোগতে কাম কৰা ছোৱালীজনীৰ লগত দৈহিক সম্পৰ্ক স্থাপন কৰে। ইয়াৰ ফলত তাই এটি ছোৱালী সন্তানৰ মাতৃ হয়। মাক-জীয়েকক মৌজাদাৰে কোনো এটা নাম নিদিলেও ঘৰখনৰ আন পৰিয়ালৰ সন্মতি সাপেক্ষে ঘৰতে ৰাখে। মাক-জীয়েক কিন্তু এই ঘৰখনত চাকৰৰ দৰেই থাকে। জীয়েকজনী পঢ়াশুনাত মেধাবী আছিল বাবে এটা সময়ত তাই দিল্লীত চাকৰি পাই মাকক লগত লৈ যায়। ছোৱালীজনীয়ে এটা কথা লক্ষ্য কৰিছিল যে ঘৰখনে তাইৰ মাকক আৰু তাইক স্বীকৃতি নিদিলেও মাক ঘৰখনৰ প্ৰতি অতি কৃতজ্ঞ। মৌজাদাৰৰ পত্নী, যাক তাই বৰমা বুলি মাতে সেইগৰাকীৰ প্ৰতি মাক আটাইতকৈ বেছি কৃতজ্ঞ। ইয়াৰ কাৰণ জানিব বিচৰাত মাকে কাম কৰা ছোৱালী হ’লেও মাকক কিমান মৰম

কৰিছিল তাক বুজাবলৈ গৈ তোলনি বিয়াত দেখুওৱা মৰমৰ কথা ব্যক্ত কৰিছে। সাধাৰণতে অতি আপোন মানুহকহে তোলনি বিয়াত সোণৰ অলংকাৰ উপহাৰ হিচাবে দিয়া হয়। সৰুতে কাম কৰা ছোৱালী হিচাবে থকা মানুহগৰাকীক বৰমাকে খুবেই মৰম কৰিছিল, যাৰ ফলত তোলনি বিয়াত সোণৰ দুলা দিছিল। জীয়েকক অতি কৃতজ্ঞ কৰ্ণেৰে মাকে কৈছে — “মোক আঠবছৰ বয়সতে তোৰ বৰমাৰে লৈ আহিছিল। লিখা-পঢ়া শিকাইছিল। নখ কাটিবলৈ, চুলি আঁচুৰিবলৈ শিকাইছিল। **তোলনি হওঁতে সোণৰ দুলা বনাই দিছিল।**”^{১১} এনেদৰে এগৰাকী কাম কৰা ছোৱালী, যদিও পৰৱৰ্তী সময়ত মালিকৰ কামনাৰ বলি হৈ এটি সন্তানৰ মাতৃ হৈও কোনো স্বীকৃতি নোহোৱাকৈ সেই ঘৰখনতে থাকিল, তথাপিও তাই মালিকনীৰ প্ৰতি থকা কৃতজ্ঞতাৰ কাৰণ এটা তোলনি বিয়াত দেখুওৱা মৰম বুলি কব বিচাৰিছে।

‘প্ৰান্তিক’ৰ ২০২০ চনৰ ১-৩০ এপ্ৰিল সংখ্যাত প্ৰকাশিত ডাঃ জয়ন্ত কুমাৰ গোস্বামীৰ ‘শান্তিপৰ্বত’ এক বিশেষ কৌশলেৰে কিশোৰী এগৰাকী ‘ডাঙৰ হোৱা’ কথাটো দাঙি ধৰিছে। গল্পটোত আয়েছা নামৰ এঘাৰ বছৰীয়া ছোৱালী এগৰাকী ‘কলেডেকেল চিষ্ট’ নামৰ পেটৰ এটা দুৰ্লভ ৰোগৰ অপাৰেচনৰ কথা উল্লেখ আছে। বেমাৰটোৰ দৰে তাইৰ তেজৰ গ্ৰুপটোও দুৰ্লভ ‘এ-বি. নিগেটিভ’। এই অপাৰেচনটোৰ পিছত যথেষ্ট তেজৰ দৰকাৰ হয় কাৰণে ডাক্তৰ বিকাশ বৰুৱাই আগতীয়াকৈ পৰিয়ালক এই গ্ৰুপৰ তেজ যোগাৰ কৰিবলৈ কৈ অপাৰেচনৰ বাবে সাজু হৈছে। তেজৰ যোগাৰ হোৱাৰ পিছত সফলতাৰে ডাক্তৰে অপাৰেচনটো সম্পন্ন কৰিলে। কিন্তু অপাৰেচনটোৰ পিছত ৰোগীৰ যিকোনো অংশৰপৰা ৰক্তক্ষৰণ হোৱাৰ এটি সম্ভাৱনা থাকে। ডাক্তৰ বৰুৱাই ভবাৰ দৰে আয়েছাৰো ৰক্তক্ষৰণ সম্পূৰ্ণৰূপে বন্ধ নহৈ প্ৰায় পঞ্চমদিনৰ পুৱালৈ তাইৰ ৰক্তক্ষৰণ হৈ থাকিল আৰু তাইক ড্ৰেছিং কৰাই থাকিব লগা হ’ল। পঞ্চমদিনা পুৱাৰে পৰা তাইক আৰু ড্ৰেছিং কৰাবলগীয়া নহ’ল, তাইৰ ৰক্তক্ষৰণ ভাল হ’ল। ডাক্তৰ বৰুৱাৰ মনৰ পৰা দুঃশ্চিন্তা আঁতৰি গ’ল। কিন্তু হঠাৎ ষষ্ঠদিনা পুৱা তাইৰ পুনৰ ৰক্তক্ষৰণ হোৱাৰ কথা গম পাই তাইৰ কেবিনলৈ আহি মাকৰ পৰা তেজলগা কাপোৰখিনি চাব বিচাৰিলে। মাকে কাপোৰখিনি ধুই পেলোৱা বুলি কোৱাত ডাক্তৰে পিছত তেজ ওলালে কাপোৰবোৰ ধুবলৈ মানা কৰি থৈ গুছি গ’ল। আঢ়ৈমান বজাত ডাক্তৰ আহি তাইৰ তেজলগা কাপোৰবোৰ চাব খোজাত মাকে ডাক্তৰক কোৱা কথাখিনিতেই ছোৱালীৰ তোলনি হোৱাৰ

কথাটো আহিছে — “মানে, এটা কথা। তাই ডাঙৰহে হ’ল নেকি? মই নাৰ্ছ বাইদেউক কোৱাত তেঁৱো চালে। ৰাতিপুৱাৰ তেজখিনিও সেয়াই আছিল বোধ হয়।”^{১০০}

গল্পটোত এটা প্ৰাকৃতিক ঘটনাক ডাক্তৰে কৰা অপাৰেচনৰ পিছত হোৱা বক্তৃক্ষৰণৰ কথাৰে শেষ মুহূৰ্তলৈ উৎকণ্ঠা বজাই ৰাখি এঘাৰ বছৰীয়া ছোৱালীজনীৰ ডাঙৰ হোৱা অৰ্থাৎ তোলনি হোৱাৰ প্ৰসংগ উপস্থাপন কৰা হৈছে। কিশোৰী এগৰাকী নাৰীত্বলৈ উত্তৰণ ঘটাই ফ্ৰণটো সকলোৰে বাবে আনন্দৰ বিষয়। ঘটনাটোৰ গুৰুত্ব তথা মাকৰ মনৰ সন্তুষ্টিলৈ লক্ষ্য ৰাখি ডাক্তৰে আয়েছাক জোকাইছে — “মিঠাই খুৱাব লাগিব কিন্তু।”^{১০১} আয়েছাইও বুজিছে তাইৰ দৈহিক পৰিৱৰ্তন তথা এই স্বাভাৱিক পৰিঘটনাটোৰ গুৰুত্ব, সেয়ে লাজ লাজকৈ ডাক্তৰক কৈছে — “খুৱাম।”^{১০২}

গৰিয়সী আলোচনীৰ ২০২০ চনৰ নবেম্বৰ সংখ্যাত প্ৰকাশিত প্ৰকৃতি নাজিৰৰ ‘বৈভৱ’ নামৰ গল্পটোত তোলনি বিয়াৰ এটি আভাস পাব পাৰি। গল্পটোত দুগৰাকী অশুৱনি, পুৰুষসুলভ চেহেৰাৰ ক্ষীণমীন নাৰীৰ জীৱনগাঁথা বিভূতি নামৰ প্ৰধান চৰিত্ৰটোৰ মাধ্যমেৰে দাঙি ধৰা হৈছে। বিভূতিয়ে নিজৰ বায়েক আৰু চাকৰি কালত ভাড়াঘৰত থাকোঁতে লগ পোৱা প্ৰায় ৪০-৪২ বছৰীয়া অবিবাহিতা নন্দিনীৰ জীৱনৰ কৰুণ দিশটো দেখা আৰু বুজাৰ সুবিধা পাইছে। দুয়োগৰাকী নাৰী পুৰুষসুলভ চেহেৰাৰ, দেখিবলৈ অশুৱনি আৰু ক্ষীণমীন হোৱাৰ বাবে পৰিয়াল তথা সমাজৰ আন একাংশৰ পৰাও অনাদৰ অৱহেলা পাই আহিছে। বায়েকৰ লগত নন্দিনীৰ চেহেৰাৰ মিল থকাৰ বাবেই গ্ৰামীন বেংকৰ বিষয়া বিভূতিয়ে নন্দিনীৰ প্ৰতি কৌতূহল প্ৰকাশ কৰিছে আৰু নিজৰ ভাড়া ঘৰৰ ওচৰৰে আন এটা ভাড়াঘৰত থকা নন্দিনীক লক্ষ্য কৰি মন কৰিছে যে সদায় ৰাতি ৰাতি নন্দিনীয়ে কান্দে। নন্দিনীৰ মনোবেদনা উপলব্ধি কৰি তাইৰ ওচৰ চপাৰ সিদ্ধান্ত লোৱা বিভূতিয়ে বায়েকৰ দুৰ্ভাগ্যৰ কথা মনত পেলাওতেই তোলনি বিয়াৰ প্ৰসংগ আহিছে।

বিভূতিয়ে নিজৰ ঘৰখনত ৰূপহী ভনীয়েক আৰু অশুৱনি বায়েকৰ মাজত পৰিয়ালে কৰা বৈষম্য দেখিছে। ক্লাচ ফাইভত পঢ়া ভনীয়েক আৰু ক্লাচ চেভেনত পঢ়া বিভূতি সদায় একেখন বিচনাতেই শুইছিল। সিহঁত দুয়োৱে পিছদিনা ৰাতিপুৱা কাৰ বাৰীত সোমাই কি চুৰ কৰিব, কি খেল খেলিব এইবোৰ ৰাতিয়েই আলোচনা কৰি ঠিক কৰি থৈছিল। কিন্তু এদিন

বিভূতিক কোৱা হ'ল যে এতিয়াৰে পৰা ভনীয়েক তাৰ লগত শুব নোৱাৰে, তাই গাভৰু হ'ল— “আজি ভনীয়েক তাৰ লগত নাই। মাকহঁতে ভনীয়েকক আছুতীয়া কোঠা এটাত খেৰৰ ওপৰত পৰা কাপোৰৰ বিছনা এখনত শুৱাইছে। চাৰিদিনত মাকৰ সমবয়সী চুবুৰীৰ তিৰোতা মানুহবোৰ পুৱাতেই আহি তাইক ধুৱালেহি।”^{১০০} পিছত মাকে বিভূতিক এতিয়াৰে পৰা আৰু তাইৰ লগত শুব নোৱাৰে বুলি কৈ থলে— “তই আৰু তাইৰ লগত শুব নোৱাৰ। তাই **ডাঙৰ হ'ল।**”^{১০১} বিভূতিৰ মনত এটা প্ৰশ্নই আমনি কৰিলে, ক্লাছ ফাইভত পঢ়া ভনীয়েক ডাঙৰ হ'ল কিন্তু বায়েক নহ'ল। মাকে হয়টো বিভূতিৰ মনত উদয় হোৱা প্ৰশ্নটোৰ উমান পাইছিল, তেওঁ নিজকে নিজে কোৱাইদি ক'লে— “**গাভৰু হ'ব লাগিছিল বায়েক, হ'ল ভনীয়েক।**”^{১০২} বায়েকৰ শুকান চেহেৰা আৰু পুৰুষসুলভ গঠনে হয়তো বায়েকৰ তোলনি হোৱাত পলম কৰিলে। ভনীয়েকৰ আগতে তোলনি হোৱা, আৰু ইয়াৰ কাৰণে ঘৰখনত এটা উৎসৱ চলা কথাটোৱে বায়েকৰ মনত কিমান কষ্ট দিছিল তাৰ উমান বিভূতিয়ে ৰাতি ৰাতি পাইছিল। কাৰণ গাভৰু ভনীয়েকৰ লগত শুব নোৱাৰা বিভূতিয়ে, গাভৰু নোহোৱা বায়েকৰ লগত শুইছিল আৰু সদায় ৰাতি ৰাতি সাংঘাতিক মনোবেদনাত উচুপি উচুপি কন্দা বায়েকৰ কান্দোনাৰ সাক্ষী হ'বলগীয়াত পৰিছিল। বহুদেৰিকৈ তোলনি হোৱা বায়েকৰ উপযুক্ত পাত্ৰ নোপোৱাত ৰূপহী ভনীয়েকৰ আগতে বিয়া পতা হৈছিল। বিয়াৰ আগদিনা ৰাতি ষ্ট'ৰৰুমত সোমাই কান্দি থকা বায়েকক বিভূতিয়েই পহৰা দিছিল। পৰৱৰ্তী সময়ত এজন অন্ধ শিক্ষকৰ লগত বায়েকৰ বিয়াৰ কথা-বাতা চলাৰ পিছতো বিয়াখন নোহোৱাত তাই চিপ লৈ আত্মহত্যা কৰে। নন্দিনীৰ সমস্যা বায়েকৰ সমস্যাৰ দৰেই একে এই উপলব্ধিৰ বাবেই বিভূতিয়ে নন্দিনীৰ বাহ্যিক সৌন্দৰ্যক গুৰুত্ব নিদি তাইৰ মন জীপাল কৰি মৃত বায়েককে যেন ন্যায় দিব বিচাৰিলে।

গল্পটোত তোলনি হোৱা কথাটোৱে দুগৰাকী সমবয়সী কিশোৰীৰ মনস্তত্ত্বত কিদৰে প্ৰভাৱ পেলায় তাৰো আভাস পাব পাৰি। ডাঙৰজনী থাকোঁতেই সৰুজনীৰ তোলনি হ'লে স্বাভাৱিকতেই ডাঙৰজনীৰ মনোজগতত এক হীনমন্যতা আৰু অৱহেলিত ভাৱৰ সৃষ্টি হ'ব পাৰে। ইয়াত বিভূতিৰ বায়েকৰ মনোজগতখনৰ খবৰ বিভূতিৰ জৰিয়তেই দাঙি ধৰা হৈছে।

অসমীয়া সাহিত্যৰ এই গল্পসমূহ বিচাৰ কৰি চালে দেখা যায় যে, এইবোৰত তোলনি বিয়াৰ সম্পূৰ্ণ বিৱৰণ পোৱা নাযায় যদিও ইয়াৰ মাজেৰে তোলনি বিয়াৰ খণ্ডচিত্ৰ একোটা প্ৰতিফলিত হৈছে। যিবোৰ গল্পত তোলনি বিয়াই স্থান পাইছে সেই গল্পবোৰত তোলনি বিয়াৰ কোনো এটা দিশৰ ওপৰত আলোকপাত কৰা হৈছে। অসমীয়া সমাজত তোলনি বিয়াৰ স্থানৰ গুৰুত্ব আৰু ইয়াৰ মূল্যায়নৰ চেষ্টাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত তোলনি বিয়াই ভিন্ন ৰং ৰূপেৰে গল্প সাহিত্যত স্থান লাভ কৰি আহিছে।

প্ৰসংগ টীকা :

- ১) নবীনচন্দ্ৰ শৰ্মা : অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ আভাস, পৃষ্ঠা-২২
- ২) সৰ্বেশ্বৰ ৰাজগুৰু : অসমীয়া প্ৰবাদ, পৃষ্ঠা-২৫৭
- ৩) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-২৫৭
- ৪) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৩১৯
- ৫) ফনীন্দ্ৰ নাথ কলিতা : বাৰমাহী আৰু বিলাপ গীত, পৃষ্ঠা-৪
- ৬) নগেন শইকীয়া (সম্পাঃ) : জোনাকী, একত্ৰ সংকলন, পৃষ্ঠা-১১১
- ৭) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৪৬০
- ৮) পৰমানন্দ মজুমদাৰ (সম্পাঃ) : আৱাহন, প্ৰথম খণ্ড, পৃষ্ঠা-৪৭২
- ৯) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-১০৭
- ১০) বসন্ত ভট্টাচাৰ্য (সম্পাঃ) : সদৰামীনৰ আত্মজীৱনী, পৃষ্ঠা-২০
- ১১) নলিনীবালা দেৱী : এৰি এহা দিনবোৰ, পৃষ্ঠা-৬৫
- ১২) নিৰ্মলপ্ৰভা বৰদলৈ : জীৱন জীৱন বৰ অনুপম, পৃষ্ঠা-৫৮
- ১৩) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৬১
- ১৪) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৭৭
- ১৫) মামনি ৰয়চম গোস্বামী : ছিন্নমস্তাৰ মানুহটো, পৃষ্ঠা-৪৯
- ১৬) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৪৯
- ১৭) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৯০
- ১৮) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৫
- ১৯) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-১০৩
- ২০) মামনি ৰয়চম গোস্বামী : উপন্যাস সমগ্ৰ, পৃষ্ঠা-২৮
- ২১) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-২৮
- ২২) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৩০
- ২৩) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৩০
- ২৪) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৬৬
- ২৫) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৯৩
- ২৬) পূৰ্বী বৰমুদৈ : ৰূপোৱালী নৈৰ সোণোৱালী ঘাট, পৃষ্ঠা-৫৭
- ২৭) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-১২১

- ২৮) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৩০৬
- ২৯) পূবৰী বৰমুদৈ : বাঘশাল, বাঘজাল আৰু মানুহ, পৃষ্ঠা-১৫
- ৩০) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৬২
- ৩১) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৬৯
- ৩২) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৬৯
- ৩৩) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৭০
- ৩৪) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৭২
- ৩৫) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৭৩-৭৪
- ৩৬) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-১২০
- ৩৭) অনুৰাধা শৰ্মাপূজাৰী : মেৰেং, পৃষ্ঠা-৭
- ৩৮) অৰুপা পটঙ্গীয়া কলিতা : অৰুণিমাৰ স্বদেশ, পৃষ্ঠা-৫
- ৩৯) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৫
- ৪০) অৰুপা পটঙ্গীয়া কলিতা : অয়নাস্ত, পৃষ্ঠা-১০২
- ৪১) জুৰি শইকীয়া : সৌমাৰ নন্দিনী, পৃষ্ঠা-৫০
- ৪২) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৫১-৫২
- ৪৩) জুৰি শইকীয়া : বাধিকা, পৃষ্ঠা-৪১
- ৪৪) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৪৪
- ৪৫) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৪২
- ৪৬) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৪৪
- ৪৭) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৪৬
- ৪৮) বীতা চৌধুৰী : মায়াবৃত্ত, পৃষ্ঠা-৪৫
- ৪৯) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৪৫
- ৫০) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৪৬
- ৫১) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৪৬
- ৫২) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৪৯
- ৫৩) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৫০
- ৫৪) ৰাম্মা পালক : বেলিবিহীন কপালৰ ব'দঘাই মানুহজনী, পৃষ্ঠা-৩৫
- ৫৫) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৫০
- ৫৬) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৫৪
- ৫৭) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৫২
- ৫৮) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৬৩
- ৫৯) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৬৭
- ৬০) নৰকাস্ত বৰুৱা : ককাদেউতাৰ হাড়, পৃষ্ঠা-৭২
- ৬১) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-১০১
- ৬২) জীৱন নৰহ (সম্পাঃ) : মহিম বৰাৰ ৰচনা সমগ্ৰ, পৃষ্ঠা-৯০৪
- ৬৩) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৯০৫
- ৬৪) জুৰি বৰা বৰগোহাঞি : নাংফা, পৃষ্ঠা-৫
- ৬৫) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৩
- ৬৬) মণিকুন্তলা ভট্টাচাৰ্য : বৰদোৱানী, পৃষ্ঠা-১৭১
- ৬৭) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-১৭২

- ৬৮) আনন্দ চন্দ্ৰ বৰুৱা, কপাল (গল্প) : আৱাহন, প্ৰথম খণ্ড, পৃষ্ঠা-৪৩
- ৬৯) হৰেন্দ্ৰ নাথ কলিতা, সুদূৰ ভৱিষ্যত (গল্প) : আৱাহন, প্ৰথম খণ্ড, পৃষ্ঠা-৬৯
- ৭০) হলিৰাম ডেকা, বিধান (গল্প) : আৱাহন, প্ৰথমখণ্ড, পৃষ্ঠা-২৪৯
- ৭১) বজনীকান্ত বৰদলৈ, গা ধন (গল্প) : আৱাহন, প্ৰথমখণ্ড, পৃষ্ঠা-৫৭১
- ৭২) নন্দিতা দেৱী : বান্দী, পৃষ্ঠা-৩১
- ৭৩) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৩৪
- ৭৪) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৩৪
- ৭৫) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৩৪
- ৭৬) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৩৪
- ৭৭) নীলিমা শৰ্মা, অন্য সূঁতি (গল্প) : বামধেনুৰ শ্ৰেষ্ঠ গল্প সংকলন, পৃষ্ঠা-২৭৯
- ৭৮) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-২৮০
- ৭৯) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-২৮০
- ৮০) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-২৮০-২৮১
- ৮১) অৰুণা পটঙ্গীয়া কলিতা : দেওপাহাৰৰ ভগ্নস্তুপত, পৃষ্ঠা-১৪২
- ৮২) বন্তি শেনচোৱা, জল ভৰি যশোদা (গল্প) : অসমীয়া গল্প সংকলন, পৃষ্ঠা-২৭৩
- ৮৩) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-২৭৩
- ৮৪) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-২৭৩
- ৮৫) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-২৭৪
- ৮৬) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-২৭৪
- ৮৭) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-২৭৪
- ৮৮) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-২৭৪
- ৮৯) ইমৰাণ হুছেইন : হৃদুমদেও আৰু অন্যান্য গল্প, পৃষ্ঠা-৬৭
- ৯০) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৭২
- ৯১) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৭২
- ৯২) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৭৩
- ৯৩) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৭৪
- ৯৪) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৭৭
- ৯৫) সঞ্জীৱ পল ডেকা : এইপিনে কি আছে, পৃষ্ঠা-২০
- ৯৬) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৩৫
- ৯৭) মেঘনা চৌধুৰী, শিলৰ বুকু বুকুৰ শিল (গল্প) : প্ৰান্তিক ১-১৫ জুন, ২০১৯, পৃষ্ঠা-৫৪
- ৯৮) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৫৪
- ৯৯) কাব্যশ্ৰী মহন্ত, পীড়িত-নিপীড়ক (গল্প) : প্ৰান্তিক ১-১৫ আগষ্ট, ২০১৯ চন, পৃষ্ঠা-৫৮
- ১০০) ডাঃ জয়ন্ত কুমাৰ গোস্বামী, শান্তি পৰ্ব (গল্প) : প্ৰান্তিক ১৫-৩০ এপ্ৰিল, ২০২০ চন, পৃষ্ঠা-৫৮
- ১০১) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৫৮
- ১০২) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৫৮
- ১০৩) প্ৰকৃতি নাজিৰ, বৈভৱ (গল্প) : গৰিয়সী, ২০২০ নবেম্বৰ সংখ্যা, পৃষ্ঠা-৭২
- ১০৪) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৭২
- ১০৫) উল্লিখিত : পৃষ্ঠা-৭২